

శ్రీ ర ద్రు.

నరసభూపాలీయము.

కావ్యాలంకారసంగ్రహము.

శ్రీవీరావతిదామరొమణిసభా సింహాసనతొస్తుభా

వేలాభాప్రతిబింబితాంగియ్యున స్వేతొక్కతందాల్పిసాఁ

డాలేమరించుడలంచునోయనియమందాసందుడైలక్ష్మీనే

వేళంగొంగిటఁజేర్చుకొనినరసోద్వినాథునింబ్రోవుతఁ,

౧౩

సీ॥ వీలేడు కడలిరాచూలియా టెఱింగించుగలితవళితరంగములరొగు

వీమానినీంన్న ముండునీమతియాటంబ్రకటించు మొగముపోలికతెఱంగు

వీతన్వకందర్పమాత యా టెఱింగించుగరగృహీతాంభోజకాండకలన

వీసాధ్విదనుజారియిల్లాలపుటఁజెల్పు నలివినీలాబ్జజిన్నయనగరిమ

యట్టిక్రిదేవిసుకవివాగమృతదంబు । నఖిలభుననోన్నతమునైనయాభాశేంద్ర

నరసవిభుమందిరంబాత్మశరణమనుచునుండియేకాలమునుబాయకుండుఁగాత ౨

చ॥ పలుకులకొమ్మ నెమ్మొగముఁబార్వణచంద్రునిఁగాఁడలంచెయి

జ్వలనిజభద్రపీఠజలజంబునిమీలితమానాయంచునే

ర్పలవడభారతీవనిత నాత్మముఖంబులలోనెఱాల్చుచుం

జెలఁగువిధాతయోబయన్మసింహునకిచ్చుంజిరాయరున్నతుల,

కీ.

సీ॥ ఒకటియతురవిలాసోల్లాసమునమించ నొకటితాళప్రాధినుల్లసీల్ల

నొక్కటిసారికేళోన్నతిదాల్చినొక్కటిగో స్రునీగుచ్చకలనఁదనర

నొకటిసువృత్తభావోన్నేష మొందనొక్కటిచల్లకీతుంబికలనఁజెలఁగ

నొకటిభారవిశేషయుక్తిఁబెంపొంద నొక్కటిగిరిశమతానుకారిగాఁగ

నసమసాహిత్యసంగీతరసములనెడు । గుబ్బపాలెండ్లుదాల్చుపల్కులపెలిండి

సరసగుణహరునోబయసరసధీను । నవ్యకృతినాయకునిఁగానొనర్చుఁగాత, ౪.

శా॥ గంగదాల్చితివుత్తమాంగమున నుగైకోలుగావించిత

ధ్ధాంగీకారమనంబురంధ్రీనిను వామాంగంబునంగాల్చునే

శృంగారోన్నతిఃసామంత్యగిరిజన్మిర్వాచగాచింతిత
సాంగ్గానందితఃజేయశంభుడున్మసింహాధీశ్వరుంబ్రోవుతకా,

చ॥ అరుడుగవామభాగలలవాకలనా చలనాత్మకడైనయా
వారుగురుఁగాంచితానును దదాకృతియాగతిశేకదంతుడై
కరికరిశీగుణంబులు మొగంబునఁదాల్చిజగంబులేలునాం
తరకరుణాసనాధు గణనాధుమరుద్గణనాధుఁగొల్పెదకా,

శీ॥ తనయాస్యగహ్వరంబునకు ఖిన్నోతజ్యంభుణముఖిన్యోత జ్యంభుణముగాఁగఁ
దనకరాంభోజాతమునకలగంధమాదన మొకగంధమాదనముగాఁగఁ
దనశోర్యవార్యతమునకుమైరావణస్ఫురణమైరావణస్ఫురణగాఁగఁ
దనవాలదంభోశిశెనయుకర్బురగోత్ర గరిమకర్బురగోత్రగరిమగాఁగ
వజ్రురామానుజన్మజీవప్రదాన ! ధుర్యపర్యాయధాతమేదురవిరోధి
బలపయోధిఖిలంఘనప్రబలకై యోబయస్మసింహభూభ్రురకొనఁగఁగఁతా,

శీ॥ ఏవ్వాండు మొదలఁదానిలకుభారతిచెంచెదగ ధ్వాగీరధుఁడభ్రోతటినిఁబోతె
భ్రోమరకిటన్యాయధాతివేకవిరాజవాద్ధిగేవిదానయైవశ్చైకైశ్చ
వరవృత్తములుమాని వాణియెవ్వానికై వలచినానాశ్లేషములకుఁజిక్కె
చెన్నానివాడ్కొత్రమినునిధాత్రికిడెచ్చి పేర్చితోఁగరము లర్పించుకొనియె
నట్టిమహిమాధికులఁగొల్పియభిలమునివ! చోనుపమక క్షిభృతపురాణార్థవితత
లనుగుడెనుగనుభవ్యాదివ్యాంజనమున! గనుగొనగ జేయసంధ్యసత్కపులదలఁచి

శీ॥ ఏమహాత్ములుగల్గి భూమికేసభలలోఁ గభులకునధికవిఖ్యాతిగల్గె
శేకృతార్థులుగల్గి నెల్ల పామరులకు గణనమీటుప్రబంధకములుగల్గె
శేవాజ్ఞేధులుగల్గి నిరవొందురసికల కమితలీలావినోదములుగల్గె
శేప్రవీణులుగల్గినిలనలంకృతి కృతో ద్యములకు దోషలత్యములుగల్గె
శేదయాభురుబుధవచోహేతిచకిత! విసరదపశబ్దభరణలాలసముఖాజ్ఞు
లట్టినిభిలోపకారధీరాత్ములయిన ! సకలకవిధూర్వహులకునంజలియొనన్ద్ర,

చ॥ ఇద్విధంబునఁ బార్వీర్షితగ్రంథనిర్విఘ్న పరిసమాప్తి సంప్రదాయావిచ్ఛేద లక్ష
నిబంధనంబుగా నిఖిలాభీష్టదేవతా నమస్కరణంబును సుకవిబహుకరణంబునె
గుకవినిరాకరణంబును గావించియుదంచితవిరించి సంచితప్రపంచచరజభంగ !
ధవుంగవహృదయంగమంబును గంభీరరససముజ్జ్వలభితకవితాంబోధి తరణకర!
క్షుణ్ణోపకరణపరిణతతరణిప్రకాండంబు నశేషశుణదోష విశేషదుర్భారపిర

భవితవశాత్ ప్రశంసితహంసాయమానప్రతిభా నుబంధంబునగు నొక్కప్రబం
థంబునిర్దిష్టబూనియున్న సమయంబున, ౧౦౫

¶ లలితాకలంకకలాకలాపంబున నేరాజుచేరాజు నేవగించు

భూభారభరణిలాలిమఖ్యంబున నేమేటితామేటి నెగ్గులాడు

జతురభాదామనీమానిశేమా చాత్రినేభోగియాభోగినిసడించు

శరణాగతగణాతిభరణాధికగుణాత్రినేశౌరియాశౌరినేపునూపు

సతఁడువిపురాడభర్వగర్వాంధకారగంధనిర్గంధనాంభోజబంధుబంధు

బంధురావార్యశౌర్యధురంధరుండు! సరసగుణహరుండో! యెవర సమనుండంగు.

¶ పెండ్లియుంబ్రచండ భుజదండతాండతమండలాగ్ర ఖండితారాతి మండలుండును
సఖండనవఖండ పృథ్వీకుండల భూభరణ పరాభూత ఖండపరకుకుండలుండును
నవాండకరండపి చండిలయశశిపూర కర్పూరహరుండును సరస్వతీమనోభండా
ర చోరకారుండును సమరసమయసముజ్జ్వలిత జంభారిదోస్తంభ-సముత్తంభి
తజంభోలి ధారావిదారిత మహాభీలనైలాళి విశాలరవణోలాహల వీలాహళహ
శికా సమారంభ సురంభ సుభాగంభాపు కగంభీరవిజయభేరిభయంకర భాంకార
శంకరసమట్టంకిత దిగ్విటుంకుండును నక్షుద్రతరసురక్షోభకర మదోస్తత్తరక్షో
న్నత రక్షోవరవక్షో విక్షోదవిచక్షణాక్షిణ సృహర్యక్షురూక్షపీక్షణీ భవదాకు శ్చ
క్షణిక్షణసముక్తి ప్రకీలాకరాశో విచ్చిన్నాచ్చచ్చాయాచ్చక్షా పక్షిమ భటున చ
టుల ప్రతాపవైభవుండును సుభయరగండగండభేరుండాది విరుదామంద సం
దీపిత ప్రాభవుండును నసాధారణమేధావిదారిత వేధోపేధోవభోధన్విరోధ
మధురమధురసావధీరణ సమగ్రవాగ్రధనధన సుధీజనగృహ ద్వారనిర్మి ద్రభద్ర
వారణఘటావికటకటకటాహతట పతదనూనదానాంభోయుగిపరిమళి పరిలబ్ధిలు
బలభూమోదమధుర భృంగీతరంగితగీతభంగీ ప్రసంగత ప్రసంగాంగీకృతనిరంతర
దిగంతర విక్రాంత విక్రాణనజయానకుండును గుణికసుతకులజలధితై చాతృకుం
డును నానావిభానాధిక సేనాంబు నిధానానుపమా నావాపమానా మితామో
వైఖరిపరితబరీదసపాద సప్రాగహరుండును భోజరాజు వంశసంభవుండును ల
క్ష్మణాగర్భపావనుండును జరమభాగవత సంభావనుండును నోభూపాలపు
త్రవరుండును గడిదుర్గస్థాపనాచార్యుండును సత్యభామాపారిచ్ఛంద్రుండును నగు
స్మసింహక్షిణీంధ్రుండొక్కనాడు రుచిరరుచితుచితా విశేషమాషితో వర్చ్యులు
బుధులుసరస్వతీ ప్రవాహసంతతిహరమాణ మహాకవులుకవులజహ్ను జిహ్వంగన్వ
త్యదుత్తుంగైర్వాణి వాణీప్రాకృతసార సేవ్యపభ్రంశ వైశాచికామాగధుతమా

గర్భలు నటనజిత మహానటులునటులు మృత్యువాస సౌందర్య వసతులు సతులు
నయవినయ సౌజన్యము రాజన్యలవధీరిత సురరాజమంత్రులు మంత్రులు ప్రబల
బలోద్భటులు భటులు పురోహితులు శీతులు పౌరాణికులు వైణికులు గాయకు
లు గణికులు నాదిగాఁగలనిఖిల నియోగిజనంబులు బలిసోకులువ మణిమయ్యాస్థా
నమధ్యభద్రానంబున సుధర్మానీనుండగు తనానీరుచందంబున నందంబుగాఁగొ
లుపుండియపుడు.

శ్రీః శతతేభిఃపద్యసంధానధానేయఘటికాశతగ్రంథకరుణధర్య
నామప్రబంధసంధావిజ్ఞానోన్మయోన్మయజ్ఞానచరిజ్ఞానాన్నిప్తిపుణః
దత్తమభాషావిలాసజ్ఞానమహాపద్యసాధితవ్యస్తాక్షరీధరీయ
నేకసంధోచితశ్లోకభాషాకృత్యచతురసోన్మయోన్మయసంకరజ్ఞా
నమితయమకాశధీప్రబంధాంకసింగ । రాజసుతతిమ్నరాజపుత్రప్రసిద్ధ
సరసచేతటరాయభాషణసుపుత్ర । ననుబధవిద్యేయశుభమూరినామధేయః॥

సో కనుగొనిదయ్యామరందము । కనుదమ్మలక్ష్యమనుచితకారవలీలా
 ఘనతరగభీరభాషల । ననియెన్నరసీహుడబినివానదఃఖతోక్తః ౧౪.

సీ. బాణవేగంబును భోవభూతిసుతుమూరుతయు మాఘశైత్యంబు దండిసమత
యలమయూరసవర్ణ కలవచోరునియర్థ సంగ్రహమృము రారిత్యునేర్చు
సోమప్రసాదంబు సోమయాజుల నియమంబుభాస్కరునిసన్తాగకఘటప
త్రీనాథునిపదప్రసిద్ధధారాతద్ధియమరేశ్వరుని సహస్రనుఖదృష్టి
నీకలదటుగాననవేకవదన । నదనసంచారభేదంబునడలుపజిచి
భారతదేవీనిజవాంబాదుకొనియె । మూతికాకవిచంద్రవిభాతికతేలికసా-ద్రవ్యంబు

జీ॥ కావున నీయుదగ్రభువి గౌరవయోగ్యనిరూపణంబుగా
 నీమానరింపఁబూనినయినేకమహాకవివాల్మీయోపకా
 రావహమైనకావ్యముమదంతిత్తమైవెలయంగఁజేయుము
 వ్రీవలయప్రసిద్ధబుధవిప్రులదానధురంధరంబుగన్, ౧౬.

పరిశ్రమ అనునది యేకమే. అందున నానందకండలీతతరంగితాంధరింగుండనై, ౧౭.

సో నిజరూపమునకువచ్చి యదెచ్చువేటాక్కజేతుకొందు ధ్యనిహీనకళికలమర
ఛాయాంతరాలక్ష్యసహజతేజము నై నలకుటలెహూర్నలక్షలలర

రక్షలతోఁదలదూఁగురషణీయరస విశేషములను గారుత్సతములు మెఱయ
గురునువణాగుణైకగుంభితస్థితిచాల్చు నాయకనాయకోన్నతులు సెలఁగ
నిలనలంకారనికరంబులెరుపుకొలిపి । కమలభవగేహినీవరిష్కరణకరణ
యోగ్యములుగా నొనర్చినభాగ్యనిధుల । భామహాదులనవిశంబుప్రస్తుతించి ౧౫.

౨॥ వాచిప్రసాదముననలం । కారముధ్వనిలగఁజాధికారరసాంబు
కారమునానకునాంభోవ । చోరచనచమత్కరియావిశోభితమతిదై, ౧౬.

౩॥ అసదృశరసప్రధానశబ్దాధికములును । తీతులునువృత్తులునునలంకృతులుగుణము
లాదియగులక్షణంబులనలఁకఁగవచ్చు । సరణియందురలంకారసారవిదుల్ని, ౨౦.

౪॥ ఈకావ్యలక్షణంబుల । శేషులుదొడ్డిఁజేర్చిపెద్దతేర్చిచీచినను
శ్లోకస్వపచరితనుతిదీ । యెకలనయనభినవాంభోకవితయనగుటకా ౨౧.

౫॥ ఏతత్ప్రబంధంబురా వ్యాజకావ్యాలాపలక్షణ పృతక్షణవిచక్షణ ప్రసంగసంగ్ర
హణ నిర్వహణకృత్యంబున నిత్యంబునశ్చింతా । కావసరు. డనై, ౨౨.

౬॥ బంధురతరప్రబంధుల । ఐంభములకసంతోషితభాగ్యప్రదధౌ
రంభర్యగ్రంథిలమువ । సుంధరసవద్యరమణసుగుణ స్తవముల్, ౨౩.

౭॥ రామాయణాదికగ్రంథంబులనవద్యసేత్పవణానలవన్నియకునెక్కి
పై శేషికాదినానాకాన్త్రములుకవప్రతిపాదనమునసన్నుతినహించె
సంధ్యాదిమంత్రముల్పశ్యదీశ్వర సామజపసాధనతననశ్వరములయ్యెఁ
బలుకుతొందొంటికఁ బ్రామిన్ములునుబరబ్రహ్మగోచరమతై ప్రణవశిఁగాంచె
ననినఁగావ్యంబుమేయనాయకవికస్వశ్లో. రవ్యరూపనిరూపణభాజియగుట
వేరదవగింపునేలఁబంగారమునకుఁ । జటులసౌరభ్యలహరియిబ్బుటయకాడై, ౨౪.

౮॥ దేవంబుల్ నృపశాసనంబులునుహృద్విజ్ఞాపనంబుల్పరా
ణాదిగ్రంథములంగ నాజనవిలాసాలాపలీలాసమ
ప్రొదుర్భావములొరకావ్యములుక ర్తవ్యోపదేశక్రియా
వాదప్రక్రియలెన్నఁగావ్యమహిమల్పశిఁకంపఁగాకకన్యమ్మే, ౨౫.

౯॥ పరమజ్ఞానలతాలవాలముజగత్ప్రభ్రాతకభ్రాతసా
గరచంద్రోదయమిష్టసుఖుటనరేఖాదివ్యశేషా త్రవం
బురుకార్పణ్యదశానిశాదినముఖంబుదేవునిరావ్యభ
వ్యరసాస్వాదరసాయనంబునినఁగావ్యంబెన్నసామాన్యమ్మే, ౨౬.

కావ్యాంకార సంగ్రహము.

౧॥ కావ్యసజీవంబిధుగు । కావ్యాసంజ్ఞనకావ్యమలదునునవర

త్వాంకారపల్లిక । ప్రవచితసవద్యబాధకుభ్రాజితమై,

౨౭.

౨॥ అనియాహించిమదియసంఘటిత కావ్యాంక్రియాసంగ్రహం

అసఘంజైవెలుంగొండకున్న రసవంకాభిశ్చరుడౌన్పసిం

దౌన్పపాలాగ్రణిశీతికవణకానముచేనాకాంతవిశ్రాంతపా

పతేభాఁగావునసంపదనాయకవ్యవోపచంబువణికొంచెదక,

౨౮.

తాయుక్తవంశవణకానము.

౩॥ ప్రేమించువద్ది నీభామామణికినుండునిరతసంసారవార్షిధికింబరణి

ప్రియగత సర్వసక్రేణిమిత్రుండు బహుతసోపసితి విభావనుండు

భవదమండహదేవామమలకుండపసుండుచతురాగమాభకాసంతతికిసవిత

భుకలచ్చారపరేపరకుసహస్రకండు వినతలోకవిశానముచకుద్యమణి

చారిహరవిరిచిముగ్ధదేహరానుభావ । ఘనతరస్వణకాకారులొక్కటియకాంగ

గరంగికుచ్చివయపరణికిడ్డియఁగగ । సూర్యుఁడెరవొందుదేహానివార్యుఁడగుచు,

౪॥ అతనికివైసస్వతమను । పతనికిన్దౌవకువృపతియతనికింగుఁడి

ఁడి పరియతఁడువికుఁడి । బ్రతాపఖనింగనియెనతఁడుబాణునింగనియొక్క, ౩౦.

౫॥ అనరణ్యుఁడతనికాయనఘుండుపృథుఁగాంచెబృథుండుప్రిశంకుభాత్రీంద్రుగనియె

నతనికిదుందుమరాభిఖ్యుఁడతనికి మాంధ్రాతయతండుసుసంధిఁగాంచె

భతనికిభ్రావసంధియతనికిభరతుఁడాధన్యనకనీతుఁడాతనికిసగరుఁ

డతనికిససంధిఁజుండతఁడంతువంతునింగనియెదిలీపుఁడాతనిసుపుత్రుఁ

డతఁడుగాంచెభగీరథునాత్మవంశ । పావనునినాతనికింగక్కుత్స్థావనీతుఁ

డతఁడరఘుగాంచెంగనియెనాఁడితితలైక । పతిసునాభాగునతఁడునాభాగుగాంచె

౬॥ అతనికిసంఘరీపుండయుతాయువుతత్పుతుండవ్వనుండరా

చతికినియెన్దహత్తుఁబుతుపర్జునతండునుసత్యకామునా

తతబలుఁగాంచెనాతఁడు సుదాసునిఁగాంచెదదీయుండ సీకుం

డతనికిఘాలకుండతని కాశతసంఖ్యరధుండువెండియొక్క,

౩౧.

౭॥ ఘనుండతఁడైలవితేంద్రుని । గనియెంబృథుభర్తవిభునింగనియెనతఁడతం

తునువిక్రమమౌనింగనియెం । గనియెన్ఘట్యంగునతఁడుగాంభీర్యనిధి, ౩౩.

సీ॥ భృత్యుడాతండుదీర్ఘ బాహునిగనియెనాతండుగాంచెరభూవునాచనికెగలెగలె
బురుమెడుండతనికెబొడమెగల్పావపాదుండు తప్పుకుండుశంఖమెడునుదర్శ
నుండుదత్తనూజుండా తండుగాంచెనగ్ని వర్ణమహాకుసతండుశిఖ్రగునిబడసె
నతనికిమరుండుదదాత్మ జండువకుండాతని కంబరీమండాతనికినహామం
డతనికియయాతి నాభాగుండతనికతని కజండుదశరథుండతనికినతనికొడవి
రామభద్రుండదవ్యంశతత్వమయ్యెనిసారిదిగలిగేళగలికాలచోళవిభుండు, ౩౪

సీ॥ ఏరాజవివిధ పుష్పరాధనమునగంగాధరుతలమీలకాచుమానె
సేరాజదివ్యాన్న సారార్పణంబున శితికంతుమెడనున్న చేదమూర్తి
సేరాజరత్నోపహారానుభవభూతిరుద్రునెమ్మలదండోతమానె
సేరాజకాంచనాగారారచనకేళి భృత్యునగులెక్కపాటుమానె
జలధిదేవేరిగకేరి జనులుసూత । కుండనాచ్చాదన మొనర్చునొజుపుమెరయ
నుభయతటములందరుఁబుట్టులునిపెనేన్పాటుడతడొప్పగిల్కాలచోళవిభుండు

చ॥ ఆతండుమహాదీగంత విజయంబొసరించి సురాద్రియానను
న్నతనిజమీనలాంఛన మొనర్చుటకై గిరిరాజుఁడ్రచ్చన
ప్రతిమతదీయదోర్మగ భరభ్రమితాచలశృంగగంగా
మితజవరూఢి నేండునుభ్రమించుచుదగ్గతక గ్రహవళుత్, ౩౫

తే॥ గీ॥ క్షీలజెలహండునాకలికాలచోళ । కుంభేనీనాధుకులమునసంభవించె
ఘనఖనితోజిరత్నంబుగలుగురీతి । భోగసాధాగ్యసురరాజాపోచిరాజ, ౩౬

సీ॥ తనకిరికజరవాహినియూఢుగామికినమ్మహానదితోడి యమునసాక్షి
తనప్రతాపస్ఫూర్తికెనువేడిసరిగామికతనిచింబము దూరునరులుసాక్షి
తనధైర్యమహామకుం గనకాద్రి ప్రతిగామి కచటంగాపున్నగోత్రారిసాక్షి
తనకాంతికి మృగాంకుండెనగామికతనితోసరిపొత్తు మనుకర్మ సాక్షిసాక్షి
గాంగవిలసిల్లు ననుపమతాత్రధర్మ । పరతన్మపపక్షికితడోజబంతియనగ
రాజమృగరాజునైభవరాజరాజ । భూరిసౌందర్యరతిరాజ పోచిరాజ, ౩౭

క॥ ఆపోచిరాజవంశసు ధాపారావారమునకుం దారాపతియై
యేపొందుచిరుమలతో । శీపాలుండనంతకితినిత్యోజ్జ్వలుండె, ౩౮

సీ॥ రక్షించినాడు హిరణ్యధారావృష్టి జతురాధి సంఘాతచాతకముల
శిక్షించినాడుగ్రకాశేయపవిధారప్రతిపక్షగిరిలక్షపక్షగరిమ

పీఠించినాఁడు సద్విభవావహ వివాహసదనంబు గదనంబునరియకాఁగఁ
 బ్రోవించినాఁడుసంపూర్ణబయోధార విశతావదాతపా వృతులమీఁద
 నతఁడురాజస్యమాత్రుఁడేయవరశిఖరి । చరమగవ్వరబంహిష్టజరతతిమిర
 పటలపాటనపటుమహాభాస్వరుండు । రాజకులపాశితరుమలరాయజూళి, ౪౦.

౬॥ ఆరాజశిఖామణికి । ధీరాత్ములుతనయుడైరి తిప్పవిఘ్నఁడుగం
 భీరగుణాంభోరాశియ । పారకృపామూర్తికపల్లి భక్షితిపతియై, ౪౧.

ప॥ అందగ్రజండు.

సీ॥ తనజయధ్వజ మారుతములు మైరికిరీటుఖచితసన్నాదిపకళలమలుపఁ
 దనశిలీముఖములు ద్ధతవిరోధికిరోధి బలజహానిరరసాసవములానఁ
 దనతేజములరాతి ధరణీశఁడుదవతీ తపరికానిదిదాంభకారమడఁపఁ
 దనవాహినీప్రౌఢి దర్శితప్రతిహాలభూమిశృన్నదధేవముసఁదలిర్ప
 రాజహంధాతయఁజూల్చురసికలోక । సతతగురక్షణాస్త్రోకజాగరూక
 నవనవాసందహృల్ల గ్ననందగోప । బాలపంఢై న తిప్పఘాపాలకుండు, ౪౨.

సీ॥ అతఁడురామప్రభునిబాసెనూంబయందు । నౌభశేంద్రునిలక్ష్మింబలిండుగనియె
 జలజనయనుండురు డ్దిక్షిజ్ఞానివతుల । యిండుఁబ్రద్యుమ్నసాంబులనందినట్లు, ౪౩

క॥ చారలలోనధురంధరుఁ । డైరామస్యపాలుండమరు నమరపురంధ్రీ
 చారుకరగ్రహలీలా । కారణదోరగ్రకుటిల కాక్షేయమండై, ౪౪.

చ॥ హరిభజనప్రవీణుండగు నాధరశీఁద్రుండవైచమాంబికం
 బరిణయమైతేనూభవులఁబ్రాజ్ఞులఁ దిష్ఠున్మపాలునోబధా
 వరువరదేంద్రుఁదిప్పమహి వల్ల భుంబాసెమరాజావేంకటే
 శ్వరునిలఁజివతికా సద్భక్తప్రథితాత్మలఁగాంచెనార్చురక, ౪౫.

చ॥ ఆరయఁగనమ్మహేవకుల కగ్రజుడైతగు తిమ్మరాజుని
 ర్భరతరధాతికాకురగ పాటనమూర్చితయాధరాతలలో
 ధరికినిరామయాషభవిధానమునిర్జ్వలవైద్యువేడఁగా
 నరిగెదులీలనద్యుతఁసమగ్రరజో వ్రజమేగునింగికి, ౪౬.

క॥ ధరనతఁడురామస్వసో । వరియగు కొండాంబయందుదనయునిఁగాంచె
 నరనుతునెగవేంకటవిధు । హరిసిరియందతనుఁగన్న యాకృతీనోపక, ౪౭.

సీ॥ మిత్రగోపములనమిత్రగోపామృలఁ గనకసంఘాత మేఘసుండునియె
 ఁద్రా గమమున గద్దర్దాగమమునని ర్భరగుణారోపమేరాజొనయె

విగ్రహంబునభీమవిగ్రహంబునమహా విమమంబకత్వమే విభుండుదాల్చె
గృతులయందునిభి లాశ్మతలయందునురాగి భరితపీఠము నృపాలుండనిచె
జగతి నేరాజుకువలయొత్సవ మొనర్చు రాజాగావుననటు స్వీయరక్షచేత
గోరియస్వర్గమగుజంద్రగుప్తిదుగఁ | మతఁడవిలసిల్లు వేంకటక్షేతివరుండు. ౪౯.

గీ॥ ఆతఁడుతిమ్మంబయందుఁదిమ్మవసీకుం | బిన్నతిమ్మప్రభునిఁగాంచెనీతయందు
రవికులీధారకుండైన రాఘవుండు | గరిమఁగుశలవవీరులఁగన్నకరణి. ౪౯.

క॥ ఈసంతతిఁదగుతిమ్మా | త్రైసుక్రామునకుఁ గూర్చి సహజస్తుఁడనఁ
భాసిల్లునోబునృపతికు | నాసిరమహిమ వితరణగుణాన్వదండై. ౫౦.

చ॥ సరసనఖప్రసూన భుజశాఖలఁజెంది వచోమరందమా
ధురఁబెలువొందికి ర్తియచు తోరపునానఁ బా విసాంభవనం
బరఁగుదళంబులంబ్రబలి పండితరచరంప లాభల
స్ఫురణమొసంగునోబు నృపపుంగవుండాశ్రిత పారిజాతమై. ౫౧.

ఉ॥ భూమకేశార్యుడోబునృప పుంగవుండగ్ర రణోర్విభీమబా
హునితానిభారననతాహితకోటియద ప్రహస్తము
ల్పానిహరింపఁదధ్యతేభూతి సమ న్నత ఖడ్గముల్పర
స్థానము చేసినట్లమరు సారెకువారికన్మూర్ధ్వయాత్రకుఁ. ౫౨.

క॥ ఆతఁడోబులొంబయూడ | ప్రతిమునినోబునృపాలు రామమహీశుఁ
క్షీతిఁగాంచెవిద్యయంద | దృఢతధీనిదివినయబోధములఁగాంచుగతిఁ. ౫౩.

క॥ తదనుజుండ నరదభూపతి | సుదతిమఁగాంకుండమరుసురపురవనితా
విదితవర దానచాతురి | గదిసినయాత్మీయనామకముసార్థముగఁ, ౫౪.

స॥ తత్క్రమంబున ౫౫.

సీ॥ ఆవనిన భోంతరంబాస్య రంభ్రముగాఁగ భువనక్రైమముపైకప్పుగాఁగ
హిమశైల వింధ్యశైలములుకొమ్మలుగాఁగ బూర్ణచలమండు మాపురముగాఁగ
శిరధులునాలుగుగొరిపట్టులుగాఁగ నైలింపనదిగంగడోలుగాఁగ
వాసుకియాభీలవాలదండముగాఁగ దారకల్కింకిశీతతులుగాఁగ
గరిమఁజెన్నందుబసవశంకరమహాక | మాజీనేరాజశేఖరుండావహించె
నతఁడునిలువెల్లమగఁటిమియనఁగఁబరఁగు రామవిభుతిపుశోరినిర్వారితారి॥ ౫౬.

సీ॥ బలభూతధూళిచేఁ బందిళ్లునమకట్టి యహితరక్తముకలయంపిచల్లి
నసయిశోరుఁ వితాన వితానములుగట్టి వివిధవాద్య ధ్వనులైలయఁజేపి

సీ॥ అతఁడుగంగాంబయందౌబలావసీండు॥ మూర్తిఘనునిగవిభవఁగాంచె॥ గీర్తిఘట
నత్రయనసూయయందుఁమున్నబృగర్భాశ్రయమనాభకపద్మలఁగన్నయట్లు, ౬౪.

ఉ॥ వారలలోగభీరగుణవారిధివారిధిపక్షీలోసుధా
వారిధిఁబోలెభూమిభరవగ్గములోఁగనకాద్రివోలేదో
సాగరమువీరముందెగువ సత్యముశౌచము సద్విచారమా
చారముగల్గిపోలెబుధసన్నతుఁడౌబళరాజుభన్యుఁడై. ౬౫.

సీ॥ అప్పుపాలెన శుభ్రాబ్జులురుచియెఁతమాటమోచిన యుచుఁటయెంత
నీళ్లుమోచిన భవానీభూతకలిమెంతవిలము దూరిన శేషబలిమియెంత
తమ్ములతోఁబోయతాశకుళయెంత తృణమైనశరపుంజనీ ప్రియెంత
పండ్లిగిలించుకల్పకశాఖిదళమెంత విరిసినపల్లెపీఠకయెంత
యనుచుఁదనకీతికాధవల్పాబ్జహాసచదన॥ మధనవరభోగివిశుశరామర్త్యపీఠపి
వికచవిచికిలమాలికావితతిఁదెగడ॥ వసుధఁబాలించునోబహువల్లభుండు, ౬౬.

ఇతనిపైరులు వనప్రతతిలోఁగాఁపుండ నన్వర్తయెధాత్రి యవని యయ్యె
నితఁడంతరిపంబు లేలముద్రాస ముగ్ధుఁడైజలధిసముద్రుఁడయ్యె
నితనియాలముచూచి యెల్లపేల్పులునిమేషముమాననని మేషసంజ్ఞఁగనిరి
యితని సేనాధౌళి హిమసేతువుగప్ప గౌరీకుండపుండకారియయ్యె
నితనికరుణాబురాళిసంభృతతరంగ॥ సుగతంజైనమనమున సంఘరించి
శౌరినారాయణుండయ్యెజగతిసమచు॥ సుకల్పలునుతీతురౌబళక్షోణివిభుని, ౬౭
వ॥ తత్ప్రేమంబున. ౬౮.

సీ॥ వతురాననాధి కత్రుతీహితశీలుఁడైవిలుధాన్వదానప్రవీణుడగుచు
వసుచక్రిధారధూర్వహుఁడైవృసింహతాధ్రాక్షిమై బలిహారత్నమగుచు
నర్జునకరగర్వహరణసక్తిలికయై యతినిశాస్రవధగ్ధ హరియగుచు
గామపాలాఖ్యుఁడై గరిమసగ్యజ్ఞుఁడై నరవరోదతమైన నడతయెఱిఁగి
శౌరిబయాడ విహరణశ్రమముఁబెండు॥ లేకయన్నిగుంటలులేకమూతిక
యందునిరవొందఁజేసినయట్లువొల్పు॥ మూతికనిదీకతరతిరాజామూతికరాజు, ౬౯.

చ॥ చితరకీతికమూతిక సృపశేఖరుఁడౌహవదుర్గదారి భూ

వరులఁగరాత్రిలోకరచాల ముఖమృగనద్రుచ్చయెత్తుఁడ

ద్విగవః॥ చాభిలాషయుతనాగనలోకవిలాసినిఁగెను

చ॥ చితరకేల్లభులు సక్ష్మింకటండు॥ సుగంధకైవడిక.

సీ॥ గురువనీపకులకాదర మొప్పుగొండనియె సంగియుంగొండనియె సంగ కులండు
 నమితలావణ్యవీలావాప్తివేమారుగ నినిసియు వేమారుగనినియకుండు
 సత్కీర్తికాచేసుధాకర చేవసరసులవాడియునరసులవాడకుండు
 నరులపైనిత సాయకప జ్ఞిచేపట్టివిడచియుడజేపట్టివిడువకుండు
 భణిపతికనైస భారతీపతికనైస | బతుపతికనైస నలబ్ధహస్త తిక్తనైస
 నవనినవలీలబాగడంగనలవిగాని | చరితములంబొల్పు నాసింగజనపిఠుండు ౨౧

ప॥ చక చకమించుసేంగ నృపచంద్రునిశాతకృపాణవల్లితోడ
 బ్రకటవిరోధియూధరథ భద్రగజాన్వితకూడినకదం
 బకములుగానవచ్చును భద్రతరవిరచితమూర్తాతైమహా
 జికలితసాధ్యసోదయముచేసగిగచ్చుముఱ్ఱోచ్చెనోయనకా, ౨౨

సీ॥ ఇల్లుగుగుణాభిరాములైయెనయిమూర్తిభునుడుసేగి క్షిరీంద్రుండందునుభజింప
 నెలఘిభీమార్జునులుగొన్వినెఱుఱుధర్మ సుతుమాడ్కిదగునోబధరణినిభుండడు.

సీ॥ ఘనభుజాశృంగభువుండ రాఘవదేవధరణీకుండేరాజతాతతాత
 నరనుతుండైనపిన్నమరాజు సూర్యధన్యుండేరాజన్యుతాతతండ్రితండ్రీ
 యమితవైభవండైనయార్వీటిబుక్క భూతలవాఘుండేరాజతండ్రీ
 యసమానదానవిద్యాధురంభుండగురామరాజేంద్రుండేరాజతండ్రీ
 యట్టిసోమాన్వయాభి శీతాంశుండనంగ | నమరుక్మిరంగవిభుప్రత్తియైచెలంగు
 లక్కమాంబనువరియించె లితశీలనమృతసాధ్వినీదరు లధికయశలు, ౨౩.

క॥ కోనమీతిపతితిమ్మమ | మీనాథుండరామ నృపతియెఱితిమ్మధరా
 జానియును వేంకటేంద్రుండూ భూనాయకతిలకులగుచుంబొల్తురుఘనత్రై, ౨౪.
 వ॥ అందగ్రజుండు.

సీ॥ లాటికుచాభోగ పాటిరపంకంబు బోటిముఖాబ్జకర్పూరకలన
 గౌళినవీనాంకపాళిదుకూలంబుచోళికుచాళి | పసూనరాజి
 యుంగిముఖాభంగ సుగీతవాణికళింగివిలాసకేళిమరాళి
 భోజీకరస్వచ్ఛరాజీవ కాంతికాంభోజమహాపరముకురళేఖ
 కుంతికగ్గళా కైకకుండలప్ర | కాశమెవ్వానియభినవాకాశదేశ
 చంద్రికాయితనస్త్రీతికాజాలమతేడు | ప్రబలుక్రీరంగవిభుకోనపార్థిభుండు, ౨౫.

వ॥ తదనుజుండు. ౨౬

శా॥ శ్రీరంగప్రభుతిమ్మ శౌరిభుజకాక్షేయంబుచేనాజుల
 స్వీరా రామలక్ష్మణుల నాటితి పలుత్వేవేగి మూర్తాండుసం

జూగందూరదదీయమండల సమద్యుతప్రణలేనికి

స్మిరంధ్రౌషధహూణాభాతిదగునెంతే దచ్చమూరేణువుల,

౧౮.

వ! తత్క్రమంబున.

౧౯.

శీ॥ ఖలునతిద్రోహస్కంధం చిహ్నునిహరించి సకలకాకాటదేశంబునిలిపె
నతునివర్ధితునిచిహ్నునిబట్టముగట్టికుతుప నమల్కనక్షోణినిలిపె
బదిలుండైరానూరుముదిగల్గుగప్పంబు నేయంగాంచసహస్రీమనిలిపె
శరణన్నమల్కునిజామునికభయంబాసంగి తదీయరాజ్యంబునిలిపె
నవనియంతయురామరాజ్యంబుసేసె ! దసగుణంబులకవికల్పితములుగాంగ
సలవియెరచింపసత్కావ్యములనుపెలయ! భూమినొకరాజమాత్రుడేరామవిభుఁడు

శీ॥ ఖరదూషణార్థ గర్వనిర్వాపణంబాజినెవ్వనిసాయకనికాయ
మనికతారావరా హంకారవారణోద్వేలమెవ్వనియోపమలనోభ
వినిధారికామిడివిటు గాటోపమేయవనితులొక యశోమితి
పాలస్త్యనిరసన ప్రాధిమాధాకితం బెరాజచారిత్రచారుధూరి
యతంకుకలియ! వర్తమావతార ! చారుతానాథానామప్రచారుడగుచు
పెలయబ్రహ్మాంశుడికావితతి ద్విధనుడొగ్గిరంగవిధురామధరణి ధర్మదూత

శీ॥ తనభూవాదంజకోదండమఖండంబు యనుపేలకరవృష్టిసాచరింప
దసహేతితతోటిఘనభావభవ్యమై ప్రతిపక్షబలభిదాపటిమనెఱప
దసవిద్రీహంబునజ్జనమనోహరియై మంజుషామోక్షేమహిమండలంగ
దసవైభవంబుసంతానసమగ్రమైసురభిసంభృతగుణస్ఫురణంబెంద
రాజదేవేంద్రుడెంతిడదెజరిల్లు! ననఘచాళుక్య సారాయణాంకవివిధ
విరుదమన్నెచాలాదివిరుదశాలి! ప్రాభవోపేంద్రుడెఱుతవృష్టిపార్థివుండ్రు, ౨౨.

శీ॥ అనురాగరాజినేనధి వసించుటయెట్లు బహువిధానురవంశభవులయండు
సుకలోకాను సోదరినేనునిలుచుటెట్లుకటగోమాపాతకులయందు
ద్రౌపదీకృతనాతనే దిగిలియుండుటయెట్లుతైత్తిలోకృత కంటకోడవులయండు
దేవతారాధ్యనేదినముగాందగుటెట్లు కడుదేవతానోహకరులయండు
ననుచుయవనులందెడితన్నాశ్రయించు! వారిసామ్రాజ్యలక్ష్మీ సేవ్యాదుగొనియె
నాహవోగ్రబరిద సప్తాంగహరణుడెందెదవిలసిల్లుశ్రీవేంకటాద్రివిభుఁడు

మ. ప్రతిభూవానిభృద్వి భదనకతాపారీణమైసంగర!

ద్రౌపదీకంటకరాజసేఖరుని కాక్షేయంబుకృష్ణాధిక

దుతిఁజెన్నొండదదీయధారఁబడి కాకోమాకరుల్యవన
క్షీతిపుల్గాంచిరి నాకలోక వనితాశృంగార సంగత్యముల్,

౩౪.

శ్లో॥ బలధుర్యుండగు ఖేకలే ప్రునిమహావాహబలాటోపవి
హ్వలుఁడైమున్నతి ధారవక్రియసహాభిఖ్యుఁడైనట్టియే
దుబ్బానుండిదేసేఁడుఁ గ్రమ్మఁటసపాదుండయ్యెనానర్చిలిం
దలఁదత్పాదముఁ దాల్చె భిమరచిపొంతంగాననిత్యోన్మితా,

౩౫.

మ॥ స్థిరసంగ్రాహజయాభి రానుఁడగునాశ్రీహేటక్ష్యావరుం
డరయన్త్రాజశిఖావతంసుఁడగుఁ దిభ్యంబుర్విఁగాకున్ననీ
భరణీపాలకులెల్ల మెచ్చఁగ సహజ్యోశిభృత్ప్రాప్తిదా
సురదుర్గాధి పతిత్యవైభవభవస్ఫూతిఁ నివృత్తంభించునే,

౩౬.

శ్లో॥ ఈరాజమణులసోదరి । యైరాజిలులక్రమాంబ యవృతాశనధా
త్రీరుహముల కైదింటికి । నారయఁగోఁబుట్టుచగురమాంగన పగిదిక్,

౩౭.

శ్లో॥ ప్రతినచ్చునన్న పూర్ణాచేవిభైక్షాన్న మిదక సుయమిలఁగుఁపకున్మఁ
బాటిసేయఁగవచ్చు భాగిరధినభంబు ముట్టికెఱ్ఱఁగ యైమోరయకున్న
సరిపచ్చుభూకాంతనకలప్రజాధార పూర్ణానవాప్యోబుఁబూనకున్న
రూపింపవచ్చునరుంధతినేప్రోద్దుఁ దనయల్పభావంబు బాల్చుకున్న
నిచ్చుహాసాద్వికనిజనులెల్లఁబొగడ । నలరునోబుక్షితీతునర్థాంగలక్ష్మీ
బాంధవావనధుర్యవైభవదంబు । లలితసద్గుణనికర్తుంబలక్రమాంబ,

౩౮.

శ్లో॥ పొలోమికినింప్రసకుమ । హాలితాకృతిజయంతుఁడాత్మజుఁడైన
ట్లాలక్రమాంబకోబన్పు । పాలనకున్మనీహధరణిపతిజనియించెన్,

౩౯.

శ్లో॥ కాశ్యపితానాటఁ గశ్యపోద్భవుఁడైన కాకోదరస్వామిఁగిలయఁబెట్టు
ధాత్రియాతనపయోధారచేఁజెరిగినకమరకులాధీశుఁగవయఁబెట్టు
తగధేవనగువేళఁదణకంబగుభరాభరణోమణిఁగూడఁదలఁచుపెట్టు
తనకయావిర్భవించిన వంచనామహోత్తోడ ముతోఁ గూడియాడుకెట్టు
తగవుగాదంచుపణికుార్తసరణిఁ వ । రాదిమాదారములమానియవనికాంత
దనభజాదండముననుండఁదనరుచుండ । సరసగుణహరియొబయనరసకౌరి, ౯౦.

శ్లో॥ ఆతందిలరామయతిమ్మ । క్షీతిపలిగమ్మత్రుఁడగుచుఁజెలవొందుగుణా
న్వితుఁడగుతిరుమలధాత్రి । పతితనయంబిరుమలాంబఁబరిణయమయ్యెన్, ౯౧.

సీ॥ పాలుపగునేసాధ్య భుజవల్లివక్త్రాణి సత్యయేగరిశవాచామితీ
జనకనందియే విశాలాక్షిమతిరేఖ భద్రయేషామగువ శోభనవీతి
యనసూయ యేకుటు-వినిదిష్టిసర్వ మంగళ యేకుభాంగనలతిరీతి
ధృతిసువక్షిణయే పతివ్రతకరుణ సంపత్కాంతయేయింతిభృత్యనూతికా
యట్టిగుణభస్యయైతనయాత్త యెల్ల । నఖిలపతిదేవతాసంగ్రహంబనంగ
నలరునలవీరవల్లితిన్మువిసింద । శరధిమందారవల్లియై తిరుమలాంబ, ౯౨౪

గీ॥ అమగువసుండునరసింహఘామిఃకుండం । రసికసారంగరాజుక్రీరంగరాజు
గనియొనఁ గునిదేవకీకాంతయందు । కుసుండువసు శృంగడమృతఁ గన్నపగిడి.

క॥ అతఁడుభయవంశే పావమఁ । దితఁడనబాతార్కవిజయమేవాశిషా
విశ్రాంతియనమందమంద । స్త్రీతవంప్రాతపముదాల్చు క్రీరంజితుండై, ౯౩.

సీ॥ కుసతఁజేసాఁపనేర్చిన నాఁటనుండి యుగే త్రులమీదఁ జేఁజాఁపనేర్చె
ననయంబువడగుచెట్టైన నాఁటనుండియనరికిరంబులమీదనమగుచెట్టె
నవనీతముగ్రసింపు నాఁటనుండియున్నైరికలయశో నవనీతములుగ్రసించె
నవపాంసుగడిఁజేయ నాఁటనుండియున్నైరికల ధీలధాటిపాంసుకేళిఁజెందె
విలువనేర్చిన నాఁట నుండియువిరోధి । నృపతిసేనాపతుల కెల్చినిలువనేర్చె
సరస్వతికుసారింగఘానాభవిభుఁడు । ప్రబలైఁబ్రబలుచున్నాఁడుప్రబలఁగలఁడొ

వ॥ ఈశుమార నారాయణుం గాంచినరాజన్యపుంగవునకు, ౯౪.

క॥ ఏతాదృశగుణమణికిధ । రాతలపరి పూణాకీతికారమణికిజలధి
త్రాతవృత్తధరణభరణ । మాతతనిజభుజభుజంగమగ్రామణికిక, ౯౫.

క॥ ధన్యునకుఁడరణికులమూ । ధన్యునకునిజప్రథానిరస్తవదాన్యుం
మన్యునక రాతిన్మపవ । గ్జన్యునిబంధనవిశేషతమన్యునకుక, ౯౬.

క॥ అజరగజరజతరజసిక్వ । దశతనుజన్యుకుబ్రురజిదభుజగగజభు
గ్వృజవిజయినిజయశోమయ । సుజననుతధ్వజనకధిశకానిధికిక, ౯౭.

క॥ గండ్లరగండ్లనికభినవ । మండలికాఖండమన్నెమార్తాండనకుక
జండప్రతాపవిహితా । జాంబునకున్లోభిమన్నియరగఁడనికిక, ౯౮.

క॥ లక్ష్మాంబానందమనకు । దిక్ష్మాంతావికరనికరదీపితకుసుమ
స్రక్ష్మాంతదంతురయశో । ధక్ష్మానిధికపితకరిఘటాభీమునకుక, ౧౦౦.

క॥ శాధేయగోత్రనవనధు । రాధేయనకభిలసుకవిరాజికళాధా
రాధేయదానవిద్యా । రాధేయనకునుధరామరవిధేయనకుక, ౧౦౧.

- క॥ గర్వితబడిదనేనా | సర్వస్వహారానివార్యతాద్యనకుగమి
 ధూర్వహాసపాదభయదా | ఖర్వమహావిజయభేరికాథాకృతికిక్యా ౧౦౨.
- క॥ వీనసమల్కాస్థాపన | మూనితకరుణాప్రసంగమాంగధ్యునకుక
 భీనిభికిస్మహరివరణ | ద్యానవిధానావధానధౌరేయనకుక. ౧౦౩.
- క॥ తోరగంటిదుర్గరాజ్య | స్థిగసింహాసననివాసదీక్షానిధికిక
 వరయంత్రమత్స్యభేదన | విరుదోద్బంధునకుగంభయండునకుక. ౧౦౪.
- క॥ ప్రతిదినకనకవసంతా | రిజితకృతికాంతునకుదుర్గరేవంతునకుక
 గ్రతుతరసారాయణగృహ | వితతప్రాకారఘటవవిశ్వామనకుక. ౧౦౫.
- క॥ శరుణారణ్యకరుణారస | పరిణామసమగ్రనయనపర్వాభునకుక
 శరణాగతభరణాపర | నరసింహునకుబలశౌరి నరసింహునకుక. ౧౦౬.
- క॥ అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగానాయోచ్యంబూనిన యిమ్మహాలంకారకృతిబంధం
 మనకు నాదికారేణంబగు నాయకగూఢ్రాతంబభినయించెద, ౧౦౭.

నా య క గు ణ ము లు.

- క॥ కులముమహా భాగ్యమును | జ్వలితయుదారతమ మోక్షకాలతథర్థా
 కలనయువైదగ్ధియునిన | నిలనాయకగుణములమదునిదిభేష్పృటుతుక, ౧౦౮.
- క॥ వీనికిలత్వముతెల్లను | ప్రేమసింహేంద్రుపేరజెచ్చెనసైమి
 న్నానావిభక్తిసూచిత|నానావిధపద్యగుంభనసమగ్రముగాగక, కులీనత ౧౦౯.
- సీ॥ ఏవంశమునఁబుట్టెఁగావనత్రుతిభర్తమర్తకర్తరుండైనమనుస్మృతాలు
 డేవంశమునఁబుట్టెనింద్రాదులరుదంద సత్యమాడినహరిచ్చింద్రస్వపతి
 యేవంశమునఁబుట్టెనిలఁబక్షర్థశలోక రక్షణమండైనరావణారి
 యేవంశమునఁబుట్టెనిహపరాదృతపుణ్య చరితధుర్యుండుచోళచక్రవర్తిక
 యట్టియింపఁగ్రహదినేనాధిపతిన్ | సత్యయశుండైనభానువంశమునఁబుట్టి
 పరగుభూపాలసింహునోబయస్వహింహుఁడలఁపఁగలికాలదోషంబుదొలగుటరుదే
 వ | మహాభాగ్యము, ౧౧౦.
- మ॥ ప్రకటాక్షీమరొధినైస్యములఁద్రుపంజాలు నొక్కక్కనే
 వహఁడేవారణవాడి శాలుసమద్వేరియీంద్రాద్రితా

ధికజేనండహయాన్వితంబులు భుజాదీప్రాంగదంబుద్విభా
గ్యకళావైభవమెన్న శక్యమె నృసింహత్వైతలస్వామికికా,

౧౧౦

జ్ఞాన్విలము—

మ॥ శ్రీరసోమాన్వయదుగ్ధవార్ధి జనియించె స్వేదకటాద్రింద్రభూ
వరచంద్రుండదదీయసోదరి రమావామాక్షిలక్ష్మణబయ్యె
పరంశెందవ్వనితాశిరోమణికి నోబట్టోనిపాలేంద్రుడ్రీ
నరసింహాధిపుడైజనించె చురుడొన్నత్యంబుదీపింపంగకా,

౧౧౧

జ్ఞానార్పము—

సీ॥ అలబలింద్రునిచేతనదుగుపెట్టుంగనేర్చి ధారాధరముచేతనీరువోసి
కానీనుచేంగంచుకముఁబూసంగ నేర్చియెలమిదధీవిచేసెనుకబలిసి
క్షీరాంబురాశిదచ్చినబెన్ననీడేరి నైలింపగవిచన్నుపాలఁబెరిగి
కల్పపాదపఫలోత్కరములఁజనిగాంచి వనజారి నెమ్మేనననఁగిపెనఁగి
భరణిఁబ్రోదివహించినదానకన్య । సకలయాచకకాంధపుల్గున్నుతింప
సికరగ్రహావాప్తి నెఱసెసార । సరసగుణహరయోబయసరసధీర, ౧౧౨

తేజస్విత—

సీ॥ బహుతరాశాభాగ్రింతి బయిలువ్రాఁకకయున్నఁ గువలయచ్చేవంబుగోరకున్న
మీఠితమ్ములవిరిపోటు నేయకయున్నవారుణీ సక్తిఁకాఱుకున్న
జగతిందఱకునుబగ లొనర్చకయున్న దోషాభిధూతుడై తొలఁగకున్న
ద్విజరాజపరిభవోద్వృత్తిచే కొనకున్న సరసుల నింటింపఁ జాలకున్న
సాక్షియగువిశ్వవినుత శశ్వత్ప్రకాశవైభవధ్వస్తరవైరిపీరుఁ
డైనయోబయసరసింహునమితభువన । భవసభృతతేజ మునకబ్జకాంధపుడు,

ధార్మికత్వము—

చ॥ పలుకుట సత్యవాసనకపారవిరోధి జయోత్సవంబుదా
నలభుయశోభనంబు కొఱకంబుధిజేష్ఠిత భూపరిగ్రహం
బలరుసగణ్యపుణ్య చరితాచరణంబునకాత్తజీవనం
బలసుజనావనంబుకొఱకా రస్మసింహస్వపాలమాలికికా,

౧౧౩

వైదగ్యము—

సీ॥ వనజారికళలచేదనివినొందించిన నిలఖేచరుడుప్రాణమిక్షునసిన
వనదంబుతనదుజీవనమెల్లనొసంగిన నెమ్మేమశిబికోనికొమ్మటన్న

నీగి నూనే సామ్యులిచ్చిన సురమణి మిన్నందితలఁపులో మెలఁగుచున్నఁ
జేరి పాదము బలికిరసావహించినఁ బాధోధిదానెంత భంగపడిన
వారి నెవ్వరిఁ గాదని వసుధనార | నిక్కముగఁగితిఁకామిని నీకుదక్కె
నీమైదగ్గ గుణమువణిఁపవశమైనరసుతాటో పతోరగంటినరసభూషణుగ

క॥ ఆనయము నాయకసుగుణము | లనేకములుగలవువాని నతివిక్షరభీ
తినిరూపింపఁగలేనిక | ననుపమనేత్యవ్యరూపమభివణికాంతుకొ, ౧౧౬.

వాయుక స్వరూపము.

క॥ కీతిఁప్రతాపసుభగుం | డారావనుఁ డభిలగుణ గణాధ్యుడుబాహు
వతిఁకథభూభరుడైపది | కీతిఁతుండగుభూతగావ్యగీతప్రియుడై, ౧౧౭.

కీతిఁప్రతాపసుభగత్వము.—

మ॥ అరినిచ్చేననధుర్యయోబయ్యసింహసింహసత్వాధ్యసీ
వరసత్కీతిఁమరాళబాలికభవ ద్యధికష్ట శౌర్యప్రభా
భరితారుణ్యముభాగ్రయై పరఁగుచుంబాల్సి యేకంబుగా
భరఁగావించు సమస్తవిస్తయకలౌ దానప్రణోన్నతికొ, ౧౧౮.

ఆరావనత్వము.—

మ॥ ఒకప్రహ్లాదుని నార్దుఁగాచితిమదీ యోతేక మేకావన
ప్రకటంబొ నెయటంచుఁదా బహుతరార్తతాణపారాయణో
త్సుకతస్మీనరసింహుఁడున్వినరసక్షోణీపడైపుట్టెఁగా
కొకధూపాలునకిట్టియాతఁభరణోద్యోగంబువాటిల్లునో, ౧౧౯.

గుణాధ్యత్వము—

చ॥ అరయంబయోధిపాత్రమును సంజననైలముకజ్జలంబుఁద
త్సరతరుశాఖలేఖనివసుధరపత్రముఁజేసివేడ్కతోఁ
గెరలివిరించిగేహిని లిఖించినఁబారమువొందరొరమా
నరసస్యపాలమాళిసుజనస్తుతిసద్గుణసంప్రదాయమల్, ౧౨౦.

భూభరణము.—

చ॥ విపులభకౌసహస్రమునపీఠకథరింపఁగనేనివేదివి
న్నిపుణతబాహుపీఠమునిలెన్మిసింహుఁ డటంచుబుగ్గుగా

ధిపతినిరంతరాద్భుత మతందలలూచజరావిపాండరు.

డెపుడుంబు రాణిగోగియనియెన్నుదురా భుజగేంద్రునందలుకో,

౧౨౧.

కావ్యగీత ప్రియత్వము—

మ॥ నరసింహబండ త్తిధీరవీరరససన్నాహంబు వాటింబియుం

గరుడాకోమలుండైరమామిలశృంగా రాద్భ్రుండైపొల్చుచా

తురిసాహిత్యజమర్త కర్త కఠిన్దోగ్యాద్యమండయ్యసి

నరసింహేంద్రుండనూనగానరససంధానప్రియుండెంతయుకా,

౧౨౨.

మ॥ ఆమరత్నాధరధీరధీరచితకార్యారంభరంభాసమ

ప్రమదాభవ్యమనోనురాగఘటనాపాంచాలపాంచాలగా

శముఖార్చ్యమతతౌర్యతౌర్యవనవీలాలోలలోలాభవ

ద్రవణీయాగ మధర్తధర్తతనయప్రఖ్యాతసత్యవ్రతా,

౧౨౩.

క॥ కుటిలారిభయదధాటి । పటుపటహథమన్ని నాదపరిపాటితది

కటపటలపటులమేధా । పటిమపరాధూతఘాతపతిమణిహారా,

౧౨౪.

మానిసి॥ ఆలఘనయవిహారా హరనీహరతారా

హలధరరుచిధారా హరకి రిప్రచారా

జలధివరగభీరా జైత్రకాక్షేయధారా

లలితగుణవిచారా లక్ష్మమాంబాకుమారా,

గ ద్య ము.

౩౩. శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశ

ప్రతిభాబంధుర ప్రబంధ పఠనకవనాధ్వరంధర ప్రబంధాంక

వేకటరాయభూషణసుపు త్త్ర తిమ్మరాజపౌ త్త్ర సకలభాషా

విశేష నిరుపమావధాన శారదామూ రిమూ రి ప్రణీ

తందైన కావ్యాలంకార సంగ్రహంబును మనా ప్ర

బంధంబునందు నుపొద్ధాత ప్రకరణంబును నా

యకగుణ వర్ణనంబును నాయక స్వరూప

కథనంబు నన్నది

ప్రథమా శ్వాస ము.

నరసభూపాలీయము.

కావ్యాలంకార సంగ్రహము ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరాజతనదనకలా । ధారసీరంతరతరాధికాదారివ్యూహరా
నారాయణ చరణార్చన । నారీజనతారతీత నరసాధీశా, ౧.

గీ॥ ఆవళింపుములత్కులత్కుములనెల్ల । ననఘభవదీయగామధేయాంకితముగ
బహువిభక్తులనారంతుం బద్యవితతి । నిచటనాయక భేదంబులెట్టులనిన, ౨.

శ్రీ॥ ధీరోదా తప్రముఖులు । ధీరోద్ధతధీరశాంతధీరలితునీ
ధారుణీనలుపురుషనాయకు । లారయందల్లతణంబులభివర్జితుక్కు, ౩.

శ్రీ॥ ధీరాత్కుండవకత్తనుండుగరుణోద్యేలుండుసత్వాశ్వుడౌ
ధీరోదాత్తుండవకేర్యదగ్గుకుహనాధీనుండుధీరోద్ధతుం
డారూఢిన్నచుదీప్రసన్నుడుద్విజుం డాధీరశాంతుండువృ
త్రారింబోలిసభోగిధీరలితుండైపొల్చు నిశ్చలతతక, ౪.

ధీరోదాత్తుండౌ.—

సీ॥ చలిచీమనేనియుంజాన్త్రొక్కంగుంజాలం డేరీతిగెన్నోవైరివరులం
గలనైననిజవర్ణనలునేయవిసంజాలం డెట్లందుకొనియెనోకృతచయంబు
చెలువొందునాకారచేష్టు లెయ్యెడంగానం డెట్లునవ్వునోయాత్మహితులతోడం
బరుమాతురంబులు వలుకండ్లకొలంబు నెట్లుభర్తించెనో మీనమతులం
బరులంజేపట్టం డెలమింజేపట్టివిడువం డెలయండ్లమఱుం డరినైన నవగుణంబు
లెన్నడోబయ నరస భాతీతతిలకమరయ నరబోకభాగధేయంబుగాడె, ౫.

ధీరోద్ధతుండౌ.—

మ॥ బలవదైవరి భిదామదాభి రతమైభవప్రతాపాపజ్జ్వలి
జ్వలనజ్వాలజటాలమైరణభయవ్యాసతతత్తన్ననో
జలజాంధంకరణప్రగల్భకుహనాసంపాదియైపొల్చుదా
నిధీరోద్ధతవృత్తియైచరన్ భాతీతోగ్రధిగ్ధబసిక,

ధీరశాంతుండౌ.—

చ॥ ఇనకులధర్యుడైననరసేంద్రునిచేతఁ బ్రతిష్ఠితంబులౌ
ననఘమహాగృహారములయందలిభూసురకోటిమేటియై
ఘనతరతాఖిలం జెలఁగికాంతకుక్రమమైమెలంగున
య్యనిమిష భూజవాటిక్రియ సాత్రకుచి ప్రసవాభిరామై,
ధీరలలితుఁడు.—

౧౧

ఉ॥ కుంతలగౌళఁచోళకురుఘూజకారహూణ శకాదిమేదినీ
కాంతులు సంతతంబునిజ గాఢ బల శ్రుతి మాత్రభీతులై
యింతులరత్నహారములనెల్లధనంబులనిచ్చిక్వొని
శ్చింతతఁదాల్చునోబయస్ససింహుఁడుభోగకళాప్రవీణుడై,

౧౨

గీ॥ మఱియుశృంగారలీలాసమగ్రయోగ్య । తానిశవిచక్షుణులుదక్షిణానుకూల
ధృష్టశరులనఁగాంతులభీష్టమతులు । గలరుతల్లక్షణంబులు చెలిపవటున్,

౧౩

చ॥ చెలఁగుబహుప్రియాసదృశ శీలుఁడుదక్షిణుఁ డొక్కకాంతకే,
వలచిగుణాభిరాముఁడగు వాఁడునుకూలుఁడుసాపరాధుడై
యలుకనివాఁడుధృష్టుఁడు వ్రేయాశఁకుమాత్రనివేద్యవిప్రియుం
డలశకుఁడంద్రునింకదాహరణంబునిజ యిందెదిక,
దక్షిణుఁడు.—

౧౪

ఉ॥ సాగరమేఘలాసతిక జారుభుజా పరిరంభ మిచ్చెవా
శీగగనావ లగ్నకుసువేర్పుమెయి న్నొగమిచ్చెకీరల
క్షీగజరాజగామినీక మేయభజాంతరమిచ్చెసంతత
త్యాగిస్ససింహ భూవిభుఁడె దక్షిణ సాయకుఁ డెన్నిభంగులకొ,
అచకూలుఁడు.—

౧౫

చ॥ కనకము లుబరంబులును గ్రామములుజ్జ్వల దివ్యరత్నమం
డనములువాజివారణ ఘటల్లు నసారసుగంధసారము
ల్లనివిదలిర్ప వేఁడినికొలందినాసంగుచు నోబభూషనం
దనుఁడగు నారసింహుఁడిల దానరమాప్రియుఁడయ్యె నెంతయుకొ,
ధ స్తుఁడు.—

౧౬

చ॥ ఉరమున నున్న కుంకుమమ దుజ్జ్వలరావత్తపాయవీక్షణ
స్ఫురదగుణాంకుపుంజకునిబొం. తిక్కవకెంపుభాగ్యబం
ధురసహజారుణత్వమని నూల్కొననాడితివెట్లుదాచెదీ
పరిక్షళవాసనాలహరిపర్వెడుమేన స్మసింహభూవరా,

౧౭

శ్లోకములు—

చ॥ కనుగవచాటఁజూచెదపుగానిమనంబునఁజూడవుత్తులం
దనిపెడుగానిభావమునఁదన్నవాకప్పుడునీప్రసీత
ల్పనుపజవంకనీసఘటబచ్చెనదేతలుచాలుఁజాలునక
జెనకకుకీతికాంతయెన్నసంహప్రియాంగననీకెటుంగుడుకా, ౧౪.

క॥ ప్రకటికృతులగునీనా । యకులకువిటపీరమడుకాలనఁజేటవిమా
క్షకులనఁగలరు ప్రియాకే । లికలాసంఘటనపటిమ లీలాచార్యుల్, ౧౫.

చ॥ వసుమతి నేకవిద్యగల వాఁడు విటుండనఁ బొల్పునాయకో
ల్ల సనముకన్నగొంతగుణలక్షణహీనుఁడుపీరమదకకుం
డసదృశబాలికానుఘటనాదిరహస్యవినుండుచేటకుం
డెనఁగనజస్రహస్యరసమేతువువాఁడు విమాషకుండిలకా, ౧౬.

క॥ ఈమృతమున స్వీయాన్యా । సామాన్యలనంగఁగలరుసతులందుఁడ్రపా
సామగ్రీశీలాజవ । కోమలకమనీయ స్వీయ గుణమలఁజెలఁగుకా, ౧౭.

క॥ అన్యయనఁగనన్యోథయఁ । గన్యయు సామాన్యయనఁగ గణికామణియీ
మాన్యలకుద్దాహరణముల । నన్యదృశవికదఫణితి నాపాదింతుకా, ౧౮.

స్వీయము—

చ॥ ఆమృతమువంటిసద్గుణమునంచితచంద్రకలాపిలాసభా
వముకివగోత్రభూతియునవారణఁదాల్చియశఃపురంద్రిదాఁ
గమలవనీహతాన్వయ శిఖామణియైనన్యసంహమేదినీ
రమణునకేకపక్షియన రంజలులోకము తెల్ల మెచ్చఁగకా, ౧౯.

అన్యోథ—

శ్లో॥ పారసీకక్షమాపతులబొప్పుడఁగించినేర్పముఁగఁమోహనిద్రాపుచ్చి
యవననేనాధినాయకులదో సుంభసంభరితప్రతాపదీపంబులడఁచి
యభిభూతఖానమల్కవిష్కృతాయశో ధ్వాంతసంతతికాత్మ సంతసిల్లి
సమదముష్కరతుష్కప్రాప్తసేమల నడుగు మోవఁగనీక యరుగుదెంచి
ప్రాజ్యసామ్రాజ్యయగువారిరాజ్యలక్ష్మి । కదనసంకేతమునజారకాంతయగుమ
నంచితస్ఫుటికానిన్నువరించెనేర । మైరిగజసింహయోబయనారసింహ, ౨౦.

కన్య—

కా॥ ఆనానెయమునెక్కియోబయన్యసంహస్వామివాచశ్శిరా
స్థాజంగాంచనసాధపీఠికదత్తి యెల్లాసముంజూచిషా

తేజోవిభ్రమధన్యకన్యమదనా ర్తీంజేంద్ర ప్రాసాదపా
శీతాగ్రస్తానిపుత్రికానయితేదాల్పేందగత స్వాంతయ్య,

౨౧౦

సామాన్య—

క॥ వీరితివారుచెందిన! నారీతిదడియరాగ మందెడినారా

వారాంగనయదిసాక్షి । త్కారపుంబటికేంపుబొమ్మగాఁబోలుఁజుమ్; ౨౧౧

క॥ ఈమగువల కాద్యయుము । గ్రామధ్యాప్రాథలనఁగఁ దగునవ్యవయో

వ్యామిశ్రిత యోగ్యములగు ; నావములు దడియటము లేర్పటుతుక, ౨౩:

చ॥ నవనవకామయావనసనాధయు నల్పరతంబుగల్గున

య్యవిదయె మగ్ధమధ్య సద్యశోదిత యావన కామయైరతాం

తవివశయాలతాంగి సతతప్రథితోల్బుణ కామయావనో

త్సవయ రతాదిమోహమునుదాల్పుతలోఁగరిప్రాథదానగుక,

౨౪:

ముగ్ధ—

శా॥ ఆలాపంబునకు త్తరంబోసఁగదాయోసంబునంగునితా

పాలోకింపదుపాటలాధరమరందా స్వాదసమృద్ధదళాముం

దాళంజాలదు కౌఁగిలియ్యదుతనూతాపంబు చల్లాఁటగా

నేలజ్జావతితద్రతంబుదయితా భేష్టంబు గాకుండునే,

౨౫:

మధ్య—

చ॥ మౌనితవైఖరిన్వక్షిత మత్రములంగబరిపినికళ

తూనములుంబ్రసూవశరమారునిపూజహిసర్పితారతి

న్దానినియొప్పెనప్పడసమానమనోంబుజవీధినాతనికొ

ధ్యానముసేయుకైతడిరతాంతనితాంతనిమిలితాక్షియొ,

౨౬:

ప్రాథ—

మ॥ నటదుత్తుంగశయోధరంబుజితమందాక్షుక్రియోదారమే

స్ఫుటవాగంకుర మక్షికోణివస త్పుష్పేషు దర్పంబునం

ఘటితా లింగన వామనీకృత కుచాగ్రపౌఢసోమాంచమై

విటుఁబొక్కించెఁబ్రపుల్లపద్మనయనాపిరాయీతంజెంతయుక,

౨౭:

క॥ ధీరము ధీరయుధీరా । ధీరయనగు నందు మధ్యధీరాధీరా

ధీరాధీరాహ్వయముల । భారుణిచ్రాధయఁజెలుగుదల్లమునతో,

౨౮:

కొవ్వాలంకార సంగ్రహము,

గీ॥ తప్పుగలభతకామోలిసోత్సాహి సఫణితిఁ గేరడములూడు సతిమధ్యధీర సాకు
పరుషవచనయధీర సహమ్మకుటిలఁ హరివచనధీరాధీర యనఁగఁజెలఁగు, ౨౯.

గీ॥ కాంతుఁడపరాధియైరనాకారగుత్తిఁ బరఁగిరతివేళనలయించుఁబ్రాథధీర
తాడనోగ్రయధీరయడగ్రకుటిలఁ ఫణితియుభయ్యాఖ్యవీరిశేర్పటువరుస, ౩౦
మధ్యధీర—

ఉ॥ మోమునఘమకళీకరసమాహము గానఁగనయ్యెనిప్పుడ
రామవిహారకేలిని భరంపడినాఁడవాసన్నుఁచాసీయీ
రేమదనాస్త్రఘాతముల పేఁగితోనియర మెల్లఁదద్వీణ
స్తోమముస్తోకేయున్నయదిచాప్పడఁగాంతయెటుంగఁజెప్పమా, ౩౧

మధ్యధీర—

శా॥ చాటుంజాలుఁ బిసాళినేతలుపదా బ్జాతంబుపైమాటికికా
క్షాలంబోకుభవత్ప్రియాసఖివిమిశ్రంజననీవక్షుమీ
నీలస్తాపితకుట్టిమంబారసికన్వేధించులేతమ్మునీ
బాలాసంగమసౌఖ్యజీభవముసూపనవిచ్చితేయిచ్చటకా, ౩౨

మధ్యధీరాధీర—

చ॥ పలుకవటంచునేమిటికిహామఱఁజెట్టెనుకాంతనీపయిం
జెలియఁగఁదప్పులేమికిని నిన్ననఁజాలకయూరకుండినం
బలుమటుసాపరాధుగతిఁ బల్కెదవెన్నఁడు దప్పనీయెడం
గలుగునెయంచునించెఁదెలిగన్నులనీరులతాంఘియంతటకా, ౩౩

ప్రాథధీర—

చ॥ హితమతిఘాతకాభతకాకెదురేగెడుశేర్పుననేకవీరసం
గతిహరియించిపల్కుటయుఁగ్రక్కుననేచ్చెలిహడిగంబులం
జమరతశేర్పుచండమునవాఱఁగఁద్రోచియతివ్రగల్భయా
సతియుపచారగౌరవముసల్పెడునట్లువహించెగోపముకా, ౩౪

ప్రాథధీర—

చ॥ పరునిఁగృతాప రాధునినవారణవారణయానయీసునం
గేరభాధుని గుఱంబుల బిగించివతంశితసారసంబునం
గిరము దమింపఁగాఁదొడఁగెఁ గాంతునిసాంతైన శీతలోక్తులాం
తరవిడికోపతప్తఘృత ధారకతారణవారిధారగాకా, ౩౫

ప్రాథధీరాధీర—

- ౩॥ నోమముడిపాటుజంకెన యభిజ్ఞానిపురంధ్రులు సాపరాధులౌ
రమణులు శేడుకొన్న ననురాగముదాల్చుదు రట్లుగామమ
త్కమమపరాధ లేకమును దాల్చునినీవిపు డెంతమొక్కినం
దెచులడుశాంతింబొందడు మనీయమనఁచిలక జాలుఁ బ్రాథమానర్, ౩౩౩
- ౪॥ భారణిమధ్యయుఁ బ్రాథమ్యం । భీరాధీరాదిభేదదీపితలైతే
శ్వరనుశ్చేష్టకనివృత్తి । నైరంజనిద్వాదశాభ్యులగుదురువరుసక, ౩౩౪
- ౫॥ కాపునస్త్రీయత్రయోదశ । భావంబువహించునన్య పరంగుద్వివిధయై
యాచారాంగనయేకవి । భావహయైన్మృగగాఁ బదాబ్జులు సుభతుల్, ౩౩౫
- ౬॥ మఱియుశృంగారశంఖసంభావితాత్వ । తనువులనీవ్యుగాక్షులువిలువించుగాంతు
రవ్వవిధభేదములకీరియావృత్తియములు । లక్షణములేర్పరించెదలవితప్తజీతి, ౩౩౬
- ౭॥ జరుఁగఁగైవసమైనవనితస్వాధీనభుతకృత్రీయాగమవేళ గృహముఁడనువు
సవరెండునింజివాసకసంజ్ఞఁజిరాక తడవుండనుత్కంఠరదాల్చునింజి
విరహాత్కనంకెతమరసినాభుఁడుతమిళసనాతకయాకాంతవిప్రీలబ్ధ
విభుఁడనన్యసంతిఁజెంది వేకువరారగుండునబలఖండితయల్క సధిపుఁడెగడి
యనుశయముఁజెందునతికలహంతరితని । భేదఁడవిదేశకతుఁడైనఁగృతతదాల్చు
నతివప్రాప్తితపతికకాంతాభిసరణశీలయభిసారికాబ్యయెంచెలుపుమెఱయు, ౩౩౭
- ౮॥ ఈశీరిఁజెలంగునతికృప । గారకల్కాకీర్తిత నాయుకామణులకువే
శ్వరనుదాహరణంబులు । భూరిమధుర వచనరచన ములనేర్పఱుతుక, ౩౩౮
- స్వాధీనపతిక—
- ౯॥ శ్రీనిధియోబభూవరున్మసింహుఁడుకైసమైచెలంగఁగా
భూనుతనైభవస్ఫురణఁ బొల్పుయకొజలజాతీనిత్యస
మృగనితకీలయైభతునిమన్నననాదలయెక్కినట్టితై
మానికవాహినిన్నగున మందనిజాతీశయులుపేర్చికిక, ౩౩౯
- వాసకసంజ్ఞక—
- ౧౦॥ యవనచమూశనూహములనాజిజయించియుడగ్గిద్వియో
త్సవవిభవాభిరాముఁడయిసౌరెక సోబయనారసిహభూ
ధపుండరుదెంచులగ్నమునఁదత్తురలక్ష్మీవిభూషితోల్లస
ద్భవనపిశేఖయైమ్మగుడద్రవవాసనదాల్చునిచ్చులుక, ౩౪౦

కాశ్యపంకార సంగ్రహము

విరహాత్మకత—

ఉ॥ తచ్చైలులీన్పసింహ భరణీభరణ దెచ్చెదమంచుబోయిరా
రిచ్చటసీపునుంగరుణయింతుక లేకలరంపగుంపులక
గ్రుచ్చెదనీలమత్తియినింగూర్చుమమన్నభసేతుడవ్విభుం
దెచ్చటకైయెసంగెదమదీయకటాక్షమున్దయాస్త్రమల,
శిష్యులబ్ధము—

రగి

చ॥ ఎనయంగనీనివాసమునశీనరదెందెదనంచుగాపయిం
గనుంగొననిక్కపుంబ్రయముగగ్గినవాండునుబోలె బమ్మియూ
మనకిరాకేతక్కిననుమానెహగాక మదీయదృష్టికిం
బనుపడిమోలనున్నగతి మాయలుసేయింగనలభతకకుకా,
రమి

భండిత—

చ॥ నృపులకు శిల్పవారల భరించుటయోగ్యము గాననేటిరే
యపరిమితోత్సవంబునఁ బ్రదీక్షాసదనంబులకేగియేగియూ
నెవేముసమగ్ధహంబునకునీవరుదేరఁబ్రభాతిమయ్యెంగా
కిపుడున్నసింహానిపయినింకించుకవంచన లేదెటుంగుడుకా,
రమి

కలహంతరిత—

ఉ॥ ఆనంగరానిది ఎఱుగు నప్పుడుకాంబుని ధక్కిరంచుచో
మానదురాగ్రహము మానుపలేకపుడెందుబోయెనో
యూననవింటిదంటయిపుడేపడదొడకనెచ్చవచ్చుదకాము
ల్లాననినామనంబునకుగావలెనిట్టివిషాదనేదనల్,
రమి

ప్రోషితభోతకృక—

ఉ॥ చిరయశయోజుభూరునరసింహభోవప్రిపుభామకాననాం
తరమునశీగియందనిజనాభునిగానకమన్నభాతకడై
నరునిసరోజిపత్రమునవ్రాయునెకంగిరములైమగ్నంగా
నరయనిజాంగకంబెపగయయ్యెనటంచు దలంచుచైవముకా,
రమి

అభిసారిక—

ఉ॥ నాతిమదింబ్రయాభిసరణంబొనరిండదలంచెదీవుదం
ద్రాతపసాంద్రదీధితులజాండకటామామసిండజగ్వంగా
సీతిలకెట్లుగూడరహసీరలెనేనాకవగ్నంగాగము
కౌతతులుంబ్రహ్మసములుదాల్చువలందుమగంధసారముకా,
రమి

క॥ ఈయనిమిదిభేదములఁ | ప్రేయసులుబదాంబురుంబ్రభిన్నాత్మికతై
యాతగతినిలనూటెరు | పైయేనిమిదిభేదములనువలెలునురెలమిన్, ౫౯౦

క॥ ఇలసీసంఖ్యలఁదగునతు | లలయుత్తమమధ్యమాధమాభిఖ్యలఁజే
స్మలరఁగమున్నుఁబెనుటది | నలువురునాయకలటండ్రునవరశరసీకుల్, ౫౯౧

కావ్యస్వరూపము.

—————

గీ॥ ఇంకఁగావ్యస్వరూపము లేర్పరింతు | విగతదోషములునుగుణాన్వితములధిక
లనదలంకారభావోపలక్షితములు | నైసర్గిద్వార్యమలుకావ్యమనఁజెలుగు, ౫౯౨

క॥ తనువగుశబ్దార్థంబులు | భ్వజీవమలంక్రియావిలాసముసామ్యుల్
తనరుగుంబులుగుణములు | ఘనవృత్తులువత్తులౌర కాశ్యేంద్రికమన్, ౫౯౩

గీ॥ అందువాచకలక్షకవ్యంజకంబు | లనఁగశబ్దప్రపంచంబు వినోదికేంద్రంబు
ద్రవిధమైయథవాత్మంబుతేజరిల్లు | నవనివాచ్యంబులవ్యంబున్యంగ్యమనఁగ, ౫౯౪

గీ॥ శబ్దవృత్తులునభిధలక్షణయనంగి | వ్యంజనయనంగిఁజెనుపొందు నందునభిధా
సతతసంకేలితార్థగోచరసుశబ్ద | ధామమైయోగరూఢిభేదములఁజెలఁగు, ౫౯౫
యోగమూలాభిధ—

చ॥ అలఘుబలాభి రాముఁడగు నాబళరాజవృసింహమేదిసి
తలబలచైరిదానజల ధావలనిచ్చుతుదేలితేలిత
ద్వితీతతోధికోశితనదమ్మలనిమ్మలఁగూడికూడియా
జలధులువాపీనీమలనఁజాలఁజెలఁగునదుయోనిధానమల్, ౫౯౬
రూఢిమూలాభిధ—

క॥ కలవజీమైబలవద్రిపు | కులగిరి కుంభమునైన కుంతితభద్రా
కలవకలాలాల్మలఁదయి | వెలయు స్థూరసేనా విజృంభ విశ్వన్నతుఁడయి

గీ॥ ఇంకలక్షణ విచరింతు నింగుగాని | వృత్తియనభిన్నమైరాల్పునెట్లనన్దు
క్షోణిసురుండన్నియనునెడపదిగుణంబు | వాచ్యుభవాభిధావిద్రోవములుకతన,

క॥ బంధురయగు లక్షణంబు | బంధానుపపత్తి కాభావవచనస్థ
బంధుబంధనసామ్యంబు | విధనయని పిడుమి యంగగుమను గున్, ౫౯౭

గీ॥ అందుబంధి కేయలయనఁగ | గుణ సుబంధులక్షణయలసామ్య
గుణనిబంధితాను దైవగుంబును | విగతసోలోపసామ్యసాయయనఁగ, ౫౯౮

శీ॥ అలగంగలో ఘోషమగు నెడగంగా పవనంబునంబంధియాతటము దెలుప
సంబంధలక్షణజహదభయగునందు మంచెమోసెనటన్న మంచగతులు
దోచుచోడోడండ్లపట్టులువచ్చెననిండ్లనమరుయోధులుదోచపనజహదభ
యవనిసాబుండుసింహమువేళనదృశ్యతాగుణసిద్ధిసామ్యలక్షణచెలంగు
నందునుపమానముపమేయమప్రభిన్న । మైనసారోపయుపమాన మగదితోప
మేయమైయున్న సాధ్యవ సాయయిట్టి । లక్షణలకన్నిటికొనతుకాలక్ష్యములను,
జహలక్షణ—

చ॥ అగణితశౌర్యధైర్యవిభవాన్వితయోబయనారసింహనీ
గగనచరామరాగవికర్ణజయోన్నతదానలక్ష్మికే
జగములునటశిల్లెనతిసాంద్రభవజ్ఞయభేదబాంక్షతి
ద్విగుణితసైన్యఘోషములవేసడకత్రైపుపట్టణాపీఠం,
అజహలక్షణ—

త॥ ఆనమరణరంగముననీ । యనినటినటియింపగరులహరులన్నిరులక
పెనెనానగునారయెంతటి । రసికుడునీపైరియోబరాజన్మసింహ,
సారోపలక్షణ—

మ॥ ఆమరద్వీపవతిర్ఘటాంతరములందాచూఢిసిలాంబుపూ
రముసూర్యాశ్శృంఖలాదలంపురు సారప్రాధిమైకగొందఱు
ద్యమతేజోదికనారసింహభవదుద్యత్ప్రీతికనిధూతగ
భ్రమయకాంగంబయతీకదాతైననిసేదావింతుజిత్తంబునక,
సాధ్యవసాయలక్షణ—

క॥ నిరతబుధప్రవ్లాదా । దరకరుండుహిరణ్యకశిపుదానోన్నతుండై,
ధరణబోచిరాజవంశ । స్థిరరత్నస్తంభముననసింహాండువులైక,
సంగతములగుపదార్థము । లంగలవాక్యార్థమునకలంకారంబై

రంగగునధాంతరమర । యంగావ్యమందువ్యంజనాఖ్యచెలంగుక,
ప్రకృతోపపన్నభేదకు । బ్రకృతానుపపత్తిగోచరకులక్షణకుక

బ్రహ్మటితమభేద్యవ్యంజన । ప్రకృతా ప్రకృతోపపత్తిక బరంగిడు కలనక,
గీ॥ జగదీనవియుకట్టెత్తెమూలంబును । నల్లకైయొమరయనునయ
శక్తిమూలమందగన్నతిగంగామండ । దిమిల్యయినుచేలవఱును,

శిల్పప్రమాణమున—

క॥ ఘనతప్తసింహానికరమునఁ | దనతెదనసినిజసమగ్రధారాగ్రనిమ

జ్జనతత్పరులగ నరులకు | ననమిషభావంబానర్చనసవరతంబుకా,

౧౩౩

అథకాశక్తిమూలవ్యంజన—

స॥ అలభిపరాక్రమక్రమ సమగ్రభుజాగ్ర సృసింహ భూపనీ

విలసదనూనదానగుణవిభ్రమ మెంతయు నాలకించితా

పెలపెలఁబాతె మేఘమర విందవిరోధియుఁగందువాతెనా

కులపడెఁగల్గుశాభిత్వకోటిగ్రసించెనమతభృథేనుపుకా,

౧౩౪

ఉభయశక్తిమూలవ్యంజన—

క॥ అరిదరకరుండైనుమనా | వరభరణభురిఁబడెయవారితలత్కి

స్థిరవాసభాసురుండై | నరసింహుఁడువొల్పుఁచిధువనస్త్రుతమహిమకా,

౧౩౫

గీ॥ మఱియరుచనాశ్రయంబులైమధురరసని | వేళయోగ్యత వృత్తులు గైకియిను

నారభటియునుసాత్వతిభారతియును | నాఁగఁబొగవొందుఁడల్లఁతుములొనతుకా

స॥ చెలఁగుంగైకి కోమలార్ధ రచనాశ్రీనుద్ధతాభక్తమూ

చలితాడంబరమూతికాయారభటింబావత్ప్రభసందర్శని

శ్చలయకా భారతిపొల్పు సాత్వతియు నీవత్క్రమ లాభకాక్రమం

బులనీవృత్తులకు న్యధోచితరస స్ఫూర్తిల్నిరూపించెదకా,

౧౩౬

గీ॥ కైకిచెలంగుశ్చంగార కరులందు | నారభటిరాద్ర భీభత్సహరిణియగు

నలరుభారతిహాస్య శాంతాద్భుతముల | నమరుసాత్వతివీరభయానకముల,

౧౩౭

కైకి—

ఉ॥ తిన్ననిమేనుగన్నుఁగవతేటలుదేనియలొల్కు మాటలుకా

సన్నపుఁగొను గుండనపుఁ జాయలుదేలుమెటుంగుఁజెక్కులుం

గ్రొన్నెలవగటినెచ్చుదురుగుబుచనుంగవతత్కైజాపులుకా

జెన్నెగులారఁగన్యనరసింహునిఁబాచెవిలానభవ్యయై,

౧౩౮

అరభటి—

మహాప్రగర్భ—ప్రతిపతత్కౌవతముకి ధులకపిదళనప్రాధగాఢప్రతాప

ప్రతిభా సంరంభగుంభప్రబలసుబులశుంభస్త్రిసింహాగ్నిరంహూ

యచమైకల్పంతప్తవృద్ధ్యమణిభగభగప్రొద్ధతజ్జ్వాలజాల

ప్రతిమూల ప్రక్రమంబై పరగు సరస భూపాలిదోఁ బిడ్డమాజికా,

౧౩౯

భూంక—

బ్రూరబ్బంబు మేనియంకముహరింపజేయించియిం లేలని

కారాధింపంగ బాదెయింపుమనస్ససేవంబున నుత్పలకా,

౨౪౦

ఉ॥ పాకముదీరితార్థపరి పాకమనందగునందుగోస్తనీ

పాకమునారికేళభలపాకమునకా ద్విధంబుగోస్తనీ

పాకముగంపృతార్థపరి పాకనిగేద్యమునాతకేళపా

కాకబసంబుగూర్చునెడ నాచార్యమునిలత్తునుల,

౨౪౧

ద్రాక్షపాకము —

క॥ చాలికలైవెలిదమ్ముల ! పోలికలైవందమామపులులగులకులుబా

మేలికలైవనిరీక్షణ ! మాలికలచ్చనిలహంబుచెమదనతపేదక్షణ,

౨౪౨

నారికేళపాకము —

మ॥ పరధూమపిండైచితంబిదకన్యగ్యాగ్నిపిండై, లేబురా

పరధంబున నాతిభిన్నమయిచూ పట్టంగఁగార్యాంతర

స్మరణంబేమియులేకనిత్పలతనీ సాంగవ్య మంగరీమా

హరిణీలోచనయోగ్యయందునరసింహాని న్నైధావించెరా,

౨౪౩

క॥ కడిసీపదంబులుముందటి ! పదములతోఁబరదామైద్రబరంగిపదపదా

నృదమనకుండినఁగృతుల ! దమకయ్యలది బలత్వముగా నాదితుకా, శయ్యి లరా,

క॥ రతిపతివోచొట్టొట్టాఁభా ! రతిపతివోనాతిగుణాభిరామతరామ

క్షితిపతివోభరణంబు ! క్షితిపతివనరసింహహృదయతనరసింహ,

౨౪౪

కా క్య పి యేష ము లు.

సీ॥ ఇట్లుకావ్యస్వరూపంబునెప్పరించు ! ముందఁగార్కవిశేషమల్పాంకపటుతు

నటనపటుభూజాఁటిజటూద్ర చటులసింఘముహముమారంభగంభీరగుంభనముల,

సీ॥ వ్యంగ్యముప్రధానమైననునప్రధాన ! మైరవస్ఫుటమైనఁగావ్యముత్రైశంఖ్య

నదురును త్రమ మధ్యమాధమతథ్యనిగమ ! తృప్తిత్రయంగమునునెత్తమైకదంగి,

భవని—

సీ॥ తలయెత్తుకొనఁగల్గెఁ గులముకారలలోనఁ బడినూటుకిరములపాఁపతేని

కనుబుడుచ్చాయా విహారమాదఁగఁగల్గెఁ జిమ్మచీకటిమింగునెమ్మెకాని

కమ్మతాట్టిలోనిద్రయవధింపఁగఁగల్గెవెలిదమ్ముపొక్కిటితేల్పు సామి

కలమహానటజటావలభీనుండంగగల్గె నెలకొన్న చల్లనివెలుగువాని

కపురభవనాతిశాయివైభవవిభూతిఁ బూనిజగదేశ జేగీయ మానుండైన

మోబభూపాలుసరసింహుండవ్వియందు సవతరించుభస్మృతికనతిశయిల్లు ౯౨

గీ॥ ఇందుండలయెత్తుకొనగల్గె దలదళూక పతికినసారసింహ భూపాలుండవ్వి

తాల్చేననువ్యంగ్యమాదియాభ్యనులుదోపఁ దసరును త్రమకావ్యమైభ్యనియనంగ.
గుణీకృతవ్యంగము—

క॥ కొలువానయొసంగిసురగవి పెలికిలబడంగల్పతరువు వేడినమఱియా

కులపడిపండ్లిగిలించును సలుపుగనినుఁబోలఁగల దెసరసింహవృషా, ౯౩.

క॥ నినుబోలఁగల దెసరతరువను నెడలేదనెడివ్యంగ్యమరయఁగవాచ్యం

బునతిక్రమించిమించుమిం దసరున్ధరనిదిగుణీకృతవ్యంగ్యంబై, ౯౪.

క॥ చిత్రముశబ్దార్థోభయ చిత్రములనఁద్రీవిధకతులఁజెలఁగునవియుసం

సూత్రితమగుముందఱనా చిత్రాలంకారతతులుచెప్పిచిహిత౯, ౯౫.

క॥ ద్వివిధంబగుభ్యనికృతతులందరిరళగతిలక్షణాభిధానాజితమై

యవివక్షితవాచ్యంబును వివక్షితాన్యవరవాచ్యవృత్తియననఁగి౯, ౯౬.

క॥ చనునత్యంతతీరస్కృత చుననర్థాంతరభేదమనద్వివిధత౯

కొనియవివక్షితవాచ్యం చినుఱుడియగువాక్యపదము తనసినదయి౯, ౯౭.

చ॥ సనువుగ పీనిలక్షణ మొనఱుకాభృతిందిరుడన్నభృష్టుండ

ద్ధృవనియభిభూతవాచ్యముగఁదత్ప్రధమంబుచెలంగుయావను

ల్లనమునఁగ్రొప్పుమానుండనఁ దద్యవనాశినినుంచునీతండ

ద్ధృవనియితరార్థసంక్రమిత వాచ్యముగాఁగ ద్వితీయమింపగు౯, ౯౮.

గీ॥ అథయమఱియువివక్షితాన్యవరవాచ్య మవనిలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యమననలక్షి

తక్రమవ్యంగ్యమన ద్వివిధంబునీని లక్షణము తేర్పరించెదలలితభణితి, ౧౦౦.

గీ॥ ఇతడుసరసింహుఁడు నెడనిదియవ్యంజకంబగుచుప్పప్పుడనెడువ్యంగ్యమునువరుస

దెలుపలక్ష్యక్రమవ్యంగ్యమిలనలక్షి తక్రమవ్యంగ్యమిట్లువేద్యక్రమంబు, ౧౦౧.

గీ॥ అందులక్ష్యక్రమవ్యంగ్యమమరుశబ్ద శక్తిమూలంబనఁగనభక శక్తిమూల

మననుభయశక్తి మూలంబు ననఁచిదిసంఖ్య దాల్చువేర్వేఱ వీనిభేదములొనర్తు.

క॥ తనరారునస్తునూపం బనఁగనలంకారరూపమనంగిద్వివిధమై

ఘనవాక్యపదగతత్వం బునసాల్గుగుశబ్దకైమూలముభరణి౯, ౧౦౩.

సీ॥ శుభధికంబగునధాశక్తిమూలముస్వతః ప్రతిపన్నము నుగవిప్రేక్షవచన
సిద్ధంబునుకవినిబుద్ధి శ్రీసిద్ధంబుననంద్రియాపంబగునవియువస్తు
కలితవస్తుధ్వనియలవస్తుభవదలంకృతిమయధ్వనియలంకృతీనిరూఢ
వస్తుధ్వనియలంకృతిస్తుతాలంకృతిధ్వనియననాల్గుభేదములువరుస
నాక్కొకటిదాల్చరతిసంఖ్య నొనరునవియుఁ దనరుముప్పదీయాతై పదప్రబంధ
వాక్యగతభేదములన్ని వఱునుభయ । శక్తిమూలంబునేకమైజగతియందుగంఠ

క॥ నలువదియొకరూపంబుల । బొలుపగునీరీతిభేదములకాన్ప దమై
యలసంలక్ష్యక్రమమున । నలరెడువ్యంగ్యంబుశేష మాపాదించుకొ, ౧౦౫.

క॥ ఆసమవిభావాదులచే । రసధ్వనిజనించువేళంద్రవమొదవమించెం
పొసంగునలక్ష్యక్రమమై । యెసంగినవ్యంగ్యంబుదీని కెలభేదంబుల్, ౧౦౬.

క॥ పదవాక్యవళారచనా । పదైక దేశములంగృతులం బరంగుమనారా
యిదిగూడ నలువచేడగుం । ఓదిలముగ వివక్షితాన్య పరవాచ్యమిలకొ, ౧౦౭.

క॥ మునుపవివక్షితవాచ్యం । బునంగలిగిన నాల్గుభేద ములునివిగూడం
దనరుంగృతిజీవశుద్ధ । ధ్వనియేకత తార్థభేదవంతంబగుచుకొ, ౧౦౮.

క॥ ప్రకృతంబులైనయాధ్వను । లొకటొకటింగూడనేంబు నొకభేదములం
బ్రకటితమగుం బ్రాగ్భేదం । బకటద్వితీయంబునేంబు దగునీరీతికొ, ౧౦౯.

క॥ కృతినన్నియునేకైకొ । నతసముచిత సంఖ్యకైకొనంగ మిశ్రంబుల్
క్షీతివడ్డింపత్యుత్తర । శతత్రయాన్విత సహస్రసంఖ్యజలంగుకొ, ౧౧౦.

గీ॥ త్రివిధమగుసంకరమునసంస్కృప్తిచేత । నొకటొకటినాలుగైయిది యొప్పుమీఱు
నవనిజతురు త్తరశతత్రయాభిరామ । పంచశతభేద ప్రపంచ గరిమ, ౧౧౧.

క॥ ఎన్నికపీనిలక్ష్యము । లన్నిటికినొనర్పజాలె యగుననుభీతికొ
గొన్నిటికొనఁజూచినుండవ్ర । సన్నలసన్నవచోవిచార ధురీణుల్, ౧౧౨.

అత్యంతతిరస్కృతావివక్షితవాచ్యధ్వని—

క॥ ఖరఖురకుట్టనఘట్టిత । ధరణిరజస్థగితసదృశ తామదవిచల
త్తరకరతురగోత్కరమై । కరమమరున్నసింహధాటికాహాయవనికొ, ౧౧౩.

క॥ ఖరఖురకుట్టనఘట్టిత । ధరణిరజస్థగితసదృశ తామదవిచల
త్తరకరతురగంబునునెడం । దిరస్కృతస్వాధామగునదివిహుప్రీతికొ, ౧౧౪.

ఆర్థాంతరసంక్రమితావితీతవాచ్యధ్వని—

ఇంద్రసుతుంజయించినర సేంద్రుడొకమ్మునయలత్రమత్సృముకా

సాంద్రనిరూఢీనేసెననిసంతతమున్వినిత క్షణించిమ

శ్రేష్ఠింద్రుడొకయోగమున ధరియించిచరింపఁ దొడంగెనారని

స్త్రుండ్రజవంబునన్విపిన శైలగుహగహనాంతరంబులన్,

౧౧౧.

గీ॥ సరసభూభృతయంత్రమత్సృవ్యునోయి నలుకుమత్సృవ్యుండ్రుడను శైవనాత్మమత్సృ

శబ్దసామ్యంబుచేఁగల్గుకకడనరువ్యంగ్యమర్థాంతరసమేతవాచ్యమగుచు, ౧౧౨.

శబ్దకైమూలాలంకారధ్వని—

క॥ ఈశోమలిపత్తినియంటు । యేకాలముఁబ్రోచునినుండవీవంటు సతిదా

నీకరసంస్పర్శనమానఁ । గాకచెలంగు నెన్నసంహానునబలనిహే,

౧౧౩.

గీ॥ ఇందుఁబ్రకృతంబులగువధూ నృపతివాచ । కంబులలపచ్చి నన శబ్దంబులెఱుమి

గమనినీభాస్కరుఁడెల్పఁగలుగును పను । వ్యంగ్యముగనియలంకృతిధ్వనిచెలంగు.

శబ్దకైమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని—

క॥ ఆపస్తులారచెప్పెద । మీపాలిటికినిహితంబుమెఱయున్మసింహ

క్రీపాదకమలసేవా । వ్యాపారముమఱవకుండుఁడాత్మలలోనన్,

౧౧౪.

గీ॥ ఇచ్చటన్మసింహదసేవ సెనయ్యుండనెడు । శబ్దకైవిబ్రకృతుఁడొజనవఁడంద్రుఁ

గొలుపుఁడతఁడాపదలుమాన్పుఁగొలుచువారి । కనెడువస్తుప్రవ్యంగ్యమైయతిశయిల్లు.

స్వతస్సిద్ధార్థకైమూలవస్తుకృతవస్తుధ్వని—

ఉ॥ చల్లనివాఁడుమా నెలపుచందురుమామకడంగివేఁడుమా

ల్పల్లనివాఁడుమాయచటిచందనశైలసమీరుండంచుడ

ద్భిల్లవధూమతల్లికలఁబోన్మిపల్కున్మసింహమేదిని

వల్లభవీరోధిసృప వల్లభౌదులఁభశైలవాసయై,

౧౧౫

ఉ॥ చల్లనివాఁడుమా నెలపుచందురుమామయటన్నఁదద్విమ

ద్యల్లభనూగ్ధగ్ధైభవము వ్యంగ్యముతద్ధ్వనిచేత నాయకా

ల్యుల్లకమగ్నయకాననుట వ్యంగ్యముతద్ధ్వనిచేతవ్యంగ్యనూ

నెల్లవిరోధిరాజుల జయించెవిభుండునువస్తువెంతయున్,

౧౧౬.

వస్తుకృతాలంకారధ్వని—

ఉ॥ శలిలచ్చాయఁగుఱించియంత్రకృతమత్సృవ్యవీన్మసింహతుమా

తలనాథాగ్రణియేసెనంబునిత ద్వంశాధిపుంబట్టినన్

శలిలచ్చాయంగుఱింబియ్యెయననియంచద్వీతి మార్తాండునికొ
బలిమి బట్టెడు వేగరామ విధునింజైకొన్న చందంబునకొ,

౧౨౬౩

సీ॥ యంత్రమీనంబుదునుమాడినట్లుదునుము! ననియకాంబోలురామవర్క్కునిగ్రహింప
డనెడునుత్పేక్షజాచకంబెనయి లేమి! వ్యంగ్యమగుఁట్టివాక్యార్థవైభవమున౧౨౬౪

అలంకారకృతవస్తుధ్వని—

ఉ॥ భూరిభుజాద్రుతాపగుణ భూషణయోబయ నారసింహసి
చారుయశోవధూమణికి సారసవైరి ముఖంబుతారక
ల్పారసభాంకురంబులలశంకరశైలహిమాద్రులీలాత్మవ
క్షోరుహముల్పితాబ్జములుసాంపగులోచనపంకజాతముల్,

౧౨౬౪

సీ॥ తనరుసక్తితికాంతకుండారకాదు! లరయనంగంబులైవేడ్కబరిణిమింప
గలుగుపరిణామమునంద్రిలోకములునండు! నరసవిభుకీతివ్యంగ్యమనజెలంగు.

అలంకారకృతాలంకారధ్వని—

చ॥ అరిపురభంజనోజ్జ్వలబలాధికక్షీనరసింహరాజశే
ఖరభవదీయకీతికారుచిగంగయనంగజెలంగుబొంగుచుకొ
హరిపదసంగసంకలితయైభువనత్రయ పూణామైనిరం
తరతరహంసజాంతుసముదాయసమన్వితయైవసుంధరకొ,

౧౨౬౫

సీ॥ రాజశేఖరభవదీయ రమ్యకీతికాయెనరుసలగంగవతెననునుపమచేత
బరంగుదున్పసింహసిపుశంకరునికరణి! ననునుపమవ్యంగ్యమానిందునరసిచూడ.

కవిప్రాథోక్షిసిద్ధార్థకత్తిమూలవస్తు కృతవస్తుధ్వని,

సీ॥ ఒంటిగామడికాసుగుంటిపైగూర్చుండిసంజకెంజాయపెడ్డడుదాల్చి
సారిదివేకాలంబుసరనదీస్నాతుడై నిద్దంపుబూదిమైనిండనలడి
యచ్చుగాంబులితోలుకచ్చడుబుఘటిందియెడలంచాములువ్రాచ నోర్పుగలిగి
హాలాహలానలా ధీలధూమముగ్రోలి యతిచేతహవ్యహానముఁబూని
సీయశోలక్ష్మికాంబోలుపూనికలందపము! నేడునొనరించుచున్నాడు నీలగళుండడు.
కానియెడవేలయతనికి గతిఁజెలంగ! సరసగుణహార యోబయ పరశధీర,౧౨౬౬

౩॥ నరసవిభుకీతికాంబోలంగ! హరుండదపము నేయుచుండు ననువస్తువుచే

స్థితిగాదాతనకీతికాకి! హరుండనుననుపస్తువలరువ్యంగ్యంబగుచుకొ. ౧౨౬౭

కవిప్రోధోక్తిసిద్ధాధిక శక్తిమూలవస్తుకృతాలంకారధ్వని.

క॥ మేలిమిన్మసింహధగణీ । పాలుప్రతాపాగ్నివిశలఁబ్రబలివఁగిల

భీలదళానలమడవుల । పాలయ్యెన్జలధిఁబడియెబడబానలముక,

౧౩౧.

క॥ జనపతిప్రతాపమఘరంగ । వనవాటికినరిగదావహియనెడిచో

మనమునఁగలఁగియునుంబలెననియెడుఘత్రేడువ్యంగ్యమగువస్తువుచేక, ౧౩౨.

ఉ॥ అంచితవిక్రమంబునమహాసమరత్రతదీక్షచేసుబా

పించినకారణంబుననొసరినసింహుక్కుపాణమాజుల

బొంచిఘదించిమించునరి భూభృదకుంతిత కంఠవీరముల్

ద్రుంచియువాతనంటదల దుఃఖితిఁజ్ఞతబ స్రవాహముల్,

౧౩౩.

క॥ అలఘుగతిని బొప్పించియు । బలెనంట దురక్రమతని పటుఖడ్గమన

గలిగినయుత్పేక్ష వలన । నలఖండన వేగవస్తువలరుకధ్వని.

౧౩౪.

కవిప్రోధోక్తిసిద్ధాధిక శక్తిమూలవస్తుకృతాలంకారధ్వని—

తా॥ ఆమోదంబున క్రీన్మసింహ విఘ్నదా నాంభోనదుల్సాగర

స్వామింజెందయశంబుఘేఘములఁబరవ్వంగల్గవ హాశర

తానమానాధికరణ్యశంకనచటన్దామోదరుండ్తోండుని

ద్రాముద్రానుగతిప్రబోధములఁజిత్రంజేకతాలంబునక,

౧౩౫.

గీ॥ హరికివహాశరద్భాగ్నియడరునెడిఁభ్రాంతిమదలంఁఁఁయా రూఢిఁబ్రబలునిద

దెలివినున్నట్లుయోగనిద్రలువహించు । నెడియుత్పేక్షవ్యంగ్యమైయతిశయిల్లు.

కవినిబద్ధవత్తప్రోధోక్తిసిద్ధాధిక శక్తిమూలవస్తుకృత వస్తుభ్వని—

మ॥ అనురాగాంబుధియుబృహదీనయ ట్లాపూణకఘర్తాంబువుల్

దనువల్లిండ్లిగజాఱఁగన్నుఁగవళెఁ దక్కుల్పి సాశించుచుక

ననవిల్కానిపురప్రవేశకలనానాళికదామంబునై

తనరంగోమణిన్నుఁజూచెనరసేంద్రాసాంద్రతేజోనధీ,

౧౩౬.

క॥ ఈవాక్యాధిక ముచేతను । భూవల్లభనిన్నుఁగోరిపొలఁతివిరహతా

పావృత్తినున్నదివుడను । నావస్తువువ్యంగ్యమగుచునతిశయమొందుక,

౧౩౭.

కవినిబద్ధవత్తప్రోధోక్తిసిద్ధాధిక శక్తిమూలవస్తుకృతాలంకారధ్వని,

చ॥ సురగిరిచుట్టునుంబవరిచుట్టెదవేదివేరత్న సం

భగితముచేవతాధనముఁబాయకతాచెదనలచునేటికిఁ

- సురతరులం గరాంగుళులం జొప్పడందాల్చియ శోభగంగచేఁ
బరంగిన్యసింహుఁడేసుకవి పట్టులంబ్రోవని దేలయేరికిఁ, ౧౩౯
- క॥ తనరెఱుగివాక్యార్థం । బునక్రినరసింహుడభిలమునుబ్రోవంగవా
యనిమిదగిరివలెడగునను । ననుపమమగు సుపమవ్యంగ్యమైపోగదొందుకొ,
కవినిబద్ధవ కృప్రేక్షాధోక్తిసిద్ధాధికశక్తిమూలాలంకారకృతవస్తుభూని —
చ॥ ధరణీననంతక్తి ర్తియుంబ్రతాపముంగల్గినరాజవాటనికొ
ధరణిమనోరవిందమునందాల్చినచుట్టటికంబుపేర్చినో
కరివరయానకున్విశదకాంతియుంగాఁకయున్దైకడంగివి
తరమగుమేనంగీ ర్తియుంబ్రతాపమునిల్పెనసింహభూవరా, ౧౪౦
- గీ॥ నెఱయుక్తి ర్దిప్రతాపాధ్యునిన్నుండలంప । యశముకౌర్యంబుగలిగినట్టలరుచెలగు
గాఁకయునుననున్నేక్షితుఁగాంతనేలు । విరహమునకౌర్యదనువ్యంగ్యవిభవమలక్ష,
కవినిబద్ధవ కృప్రేక్షాధోక్తిసిద్ధాధికశక్తిమూలాలంకార కృతాలంకారభూని—
చ॥ చెలవయచేమి యూహగువ చిత్రమునందు నృసింహభూవరుం
గలయలిఖించుకేశంబులకంబులు గ్రొంజెమరుందలిర్చంగా
నాలయవడంకుచున్నదిసముజ్జ్వలమైననృపాలరూపముకొ
వలపులురేచుచున్నరతివల్ల భురూపనిభీతిఁజెందెనో, ౧౪౩
- క॥ పరునిలిఖించుచువడఁకెడి । సరోజశరదుండనియుయనెడిసందేహమున
న్నరసింహుఁడుమరుకైవడిఁ । బరంగుననెడియుపవవ్యంగ్యంభావమునొందుకొ,
క॥ ఈవరుసంబ్రబంధాదిక । తావేలభ్యనులుబుద్ధి ననుమేయములొ
నాతలరసభ్యనులురస । భావప్రకరణములంబ్రపంచితములగుచుకొ, ౧౪౪
- గీ॥ ఇచటమధ్యమకావ్యమై రుచిరమగుగు । శీకృతవ్యంగ్యవిభవంబు నిశ్చయింతు
నిదియునెనిమిదిభేదంబు లెనయువీని । భవ్యనామంబులెఱింగింతుఁ బ్రక్రమమున,
క॥ అమరుశగూఢమునపరాం । గమువాచ్యాంగంబునప్రకాశమునంది
గ్ధమునలతుల్యప్రాధా । న్యముగాక్వాక్షిప్తమరుచిరాఖ్యము ననంగకొ, ౧౪౫
- క॥ ననితాకుచ కుంభముగడి । భ్యనిగూఢంబైనగావిత్తైదగ్ధ్యములే
మినిదగుమధ్యమకావ్యం । దెనిమిదివగలకునొనర్తునిలలత్సయింబుల్, ౧౪౬
- అగూఢము—
క॥ పరిపతితకవాటములై । పరిపాటితకనకకూటపటవాటములై
యరినికరపురప్రకరము । లరుదుగనరసింహుశార్వవంతయుం దెలుపుకొ, ౧౪౭

క॥ పరిపతికవాటములై | యరిపురములుబెలుపుశౌర్యమంతయుననుచో
సరివరులంజెలిచెవిభుండని | పరఁగెడివ్యంగ్యంబగుఘాతభావముచెందుకొ, ౧౫౦.
అపరాంగము—

క॥ మెడగుచ్చికాఁగిలింపుచు | నొడలెల్లంబారవశ్యమొందించునరికొ
బడిమోహనిద్రపుచ్చును | బుడమిచ్చసింహేండుఖడ్గపుత్రికయాచా, ౧౫౧

క॥ రంగుగనీయెడభవనియగు | శృంగారమురావ్రసవిశేషమునకుఁదా
సంగంబైవిలసిల్లుచు | సంగతిసఖరాంగమనఁగ సన్నుతికొక్కొ, ౧౫౨
వాచ్యసిద్ధ్యంగము—

క॥ ధారుణిశ్రీనరసింహుని | నీరంభృధన్వనిలసీరదమమరుకొ
దారుణతరశరధారా | వారితరిపుశౌర్యసూర్యవైభవమగుచుకొ, ౧౫౩.

క॥ శరధారయనఁగభవనియొ | పరిణతమగునలిధార పార్థివునిధను
శ్వరదమనువాచ్యమునకు | ర్వలొనంగలబుగాఁగ వాచ్యాంగ మగుకొ, ౧౫౪
అస్ఫుటము—

క॥ శ్రీనరసింహునిభుజస | న్నానితకాక్షేయకంబుమహిమండలిభో
నానారీపుఘానాథవి | తానార్జితకీర్తిదుర్గధారబుగ్రోలుకొ, ౧౫౫.

క॥ ఆరికీర్తిదుర్గమానును | ధరణీశ్వరుఖడ్గమనుడువర్వీకరశే
ఖరముగతిఁబొల్పుననియెడి | నరసోపమకృతులయందుఁజనునస్ఫుటయై, ౧౫౬.
సందిగ్ధము—

క॥ నరసింహునభంగురస్థం | గిరముననెరుంచురిపులుగ జనుమందతిగా
నరుగుదురాయితపడుదురు | శరములువిడుతురుననుగ్రహంభృమపరులై, ౧౫౭.

క॥ అరివరులాయితపడుదురు | శరజాలమువిడుతుననినమరంబునకొ
గ్గిరిగుహలకరిగినాలను | సరివ్యంగ్యములలరుచుండు సందిగ్ధములై, ౧౫౮.
తుల్యప్రాధాన్యము—

క॥ నరసింహేంద్రునిచరణం | బరుణంబుగసంఘటింపుండరులారభవ
వ్యరకుటకుస్ఫురణంబుల | నరుంబగునతినినయచభటుగాకున్నకొ, ౧౫౯.

క॥ నరసింహేంద్రునకుఁదమ | స్మరణంబొసరింపకున్నఁగాఁతారంబే
శరణంబగుననువ్యంగ్యము | నిరవగువాచ్యంబు సమములిచ్చుటఁ దలఁపకొ, ౧౬౦
కాక్వాక్షిప్తము—

॥ ఒకఁగునెడఁగనరుగర్జిలు | నొనఁగియొగఁగివెల్లఁచాలువొగిసీకరణికొ
విశువకయొగఁగఁగ నేర్పునె | యసద్వశగతినింబువాహమాభవనరసా, ౧౬౧.

క॥ పిసంగునెడంగునరుగర్జితు । నెసంగంగునొంబుచాహమిలనీవ లేచా
నొసంగంగునేర్చునెయినపుడు । నొసంగంగులేదనెడివ్యంగ్యమొగిం గాకువగుణా
అరుచిరము—

మ॥ బలితంబైనమనోజహణహతిచేబల్తానునిల్చి పలే
కలిసిలాలక ప్రాణముల్వెడలిసేత్రాంభోజమాగ్గంబునం
గలయేంబ్రాచుచువచ్చియిన్నెలపునంగన్నీటియేటడ్డమై
నిలువన్నిచ్చెన్మనోజహరమణమున్నింపంగఁబాడింతటకా, ౧౬౩.

క॥ ఏడాక్షిరాచయన్ను । బ్రాణాబులువిడచుననెడివ్యంగ్యంబునకుకా
క్షోణీనావ్యచ్యుత్తుకన్న(౧) । పీఠాన్నిలమిడనరు వెసనరుచిరమై, ౧౬౪.

గీ॥ ఇంకఁగావ్యప్రభేంబులేర్పరితు । వరుసనష్టాదశవిష్టవణకానములు
గలుగవలయుమహాకావ్యమొకమునకు । నెలమిడన్నాడుధేయంబులెట్టివనిన.

క॥ పురసింధునగర్జింపనశకి । సరసీవనమధురతిప్రసంగవిహరముల్
పరిణయతనమొదయనయ । విరచనయాత్రాజిరౌత్యవిభురణకానముల్, ౧౬౫.

గీ॥ ఇందునొకొన్నికడమైననెంచియాడ । నదియవనిమహాకావ్యమనంగబరంగు
మఱియుఁడుప్రప్రబంధనిర్మాణమర్క । లక్షణములేర్పరించెదలలితధృణితె, ౧౬౬.

ఋద్రప్రబంధము—

క॥ కలికోత్కలికలుపద్యము । లలరారువిభక్తులందచాఘానయుతో
త్కలికలునజయితిపదనూ । నలమాలినిమొదలదగనుచాహరణమగుకా, ౧౬౭.

క॥ అందువిభక్త్యాభాసము । లందుజుత్తురికినిదెనుంగుదాహరణముపెం
పొందంగలికోత్కలికల । శుద్ధిప్రవిభక్తీతాలసంప్రాసంబై, ౧౬౮.

క॥ ముక్తపదగ్రస్తంబై । సక్రాదిమపద్యమైసంబోధనమై
ప్రోక్తమగుజక్రవాళలక్షణ । సూక్తిమైవిరుడభరతభవాభ్యయమై
యాచక్రవాళవిపుల । శ్లోకక్రమానందుచిరుదగద్యమువొట్టుకా, ౧౬౯.

క॥ తరుణీమణిశృంగారము । విరహముమధుమదనగర్వవిభవంబునసో
వరవనఖేలనములుగల । దరయన్మంజరియనంగనభినుతికెక్కుకా, ౧౭౦.

క॥ తారకలిరువదియేడును । నారయనొక్కొక్కపద్యమందుఁజెలంగ
గూరిచినపద్యమాలిక । తారావళియనంగనభినుతంబైపొట్టుకా, ౧౭౧.

మ॥ ఘణితంభద్యుజసారసారసముఖీమ చాయధాతారకా
రణసంతత్యవతారతారగిరిధైర్యస్తేమదుర్వారవా

రణసహృద్భలభారభారవికప్రాధోక్తి సంచారచా

రణసంస్తుత్యవిహారహరహరవిభ్రాజద్యోవైభవా,

౧౭౪

పివ్యము—

క॥ భూమిసుమనోమరద్రుమ । వామాప్రద్యుమ్నభానువంశోద్భవపౌ

లోమివిభుశుభవైభవ । భీమోపమభీమభీమపుభుదోర్ద్విభవా,

౧౭౫

పంచచామరము—

ఘసాఘసాఘసాశనాధికప్రదానరంజనా । జనావనాదినాగతల్పసత్కవిప్రసాధనా

భనాధినాధనందనాబ్జదర్పకాంగవాసనాసనాతనాధనాతనాతిశౌర్యధ్వర్యలంఘనా

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశ

ప్రతిభాబంధుర ప్రబంధ పరనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక

పేంకటరాయభూషణసుపుత్ర తిమ్మరాజపౌ త్రిశకలభాషా

విశేష నిరుపమానధాన శారదామూర్తిమూర్తి ప్రణీ

తంజైన కావ్యాలంకార సంగ్రహంబును మహా ప్ర

బంధంబునందు సర్వరససాధారణ నాయకవ

ర్ణనంబును శృంగార నాయికాభ్యాసంబును

రీతివృత్తి ప్రపంచయోగ బాకశయ్యా

ప్రపంచనంబును గావ్యభేద ప్రక

రణంబును మహాకావ్య ప్రకట

నంబును త్సంద్ర ప్రబంధ

మాగళ దర్శనంబు

నన్నది.

ద్వి తీ యా శ్వా స మా.

నరసభూపాలీయము.

కావ్యాలంకార సంక్రమామి తృతీయాశ్వాసము.

- శ్రీరమణచరణసేవా । పారాయణయుభయవంశపావనలక్ష్మం
చారణితభాగధేయయ । పాకృపానర సయోబపాథికవనరసాః ౧౦
- ౪। ఆవధరిపుములక్ష్మలక్ష్మములనెల్ల । ననభుభవదీయనామధేయాంకిశనుగ
బహువిభక్తులనానరితులచక్కతతి । నిచ్చుటఁబ్రబంధజీవితంబెట్లుబుచ్చు, ౨.
- ౫। మహితకవితావిలాసినిమధురతరవి । లాఘవ్యాసములలీలవానికెక్క
నవరసంబులనెఱింగింతునః రసాధిక । గుంభగంధీరతరవచోజృంభణముల ౩.
- ౬। పుక్తంబులు లిరిక । నలువగునెలయిరసాయనంబగుపగిదికొ
లలితతీభావామలచే । నలఘుతరస్థానిభావమమరుకొరసమై, ౪.
- ౭। గరిమనదులెన్నిగలిసినక గప్పకొనుమః జలధిగనుపట్టురీతిసంచారిభావ
సంచయములెన్నిగలిసినమిదనక । తానకనుపట్టుభావంబుస్థాయిడలంప, ౫.
- ౮। ధరశృంగారముహాస్యము । కరుణయుపేరముభయానకమువిభత్సం
ఘురురాద్రమద్భుతముశాం । తరసంబును రసములనంగఁ దనరుంగృతులకొ, ౬.
- ౯। రతిహాసనోకయత్నము । లలితీతిజగుప్సరీకమచ్చగుపుశమం
బుతులైమమననవిసాం । ప్రతమురస్థాయిభావభావనఁజెందుకొ, ౭.
- ౧౦। రసములకుం నొన్నిదింటికె । బొసఁగిచయ్యాస్థాయిభావ ములకుసానరుకొ
రసికత లక్షణలక్ష్యము । లసద్భురస శాస్త్రువేత్తలొనాననంగకొ, ౮.
- రతి—
- ౧౧। తరుణీ మణులకుం బురుషుల । కరయంగసంభోగవిషయమగునభిలాష
స్ఫురణముమనములంబాడమిన । ధరలొనది రతియనంగఁ దగునెట్లున్నకొ, ౯.
- ౧౨। చక్కదనంబె చంద్రునకుం జక్కదనంబె ప్రసూనభన్వికి
స్ఫుల్లలితోరు సారభామె చైత్రవకొక్కని కొక్కమేలిమే
తెల్లముగాక నాపతియు దీక్షాగు శాభ్యండునారసేహధూ
వల్లగుండట్లునరవగుణవైభవమెవ్వరికైనంగల్గునె, ౧౦.

హాసము—

క॥ చేకొని యత్రూరములగు | నాకార వికారచేట్టులాలోకింపక
చేకొనుమనోవికాస | స్వీకారము హాసమయ్యె వినుమెట్లున్నా, ౧౧.

చ॥ అదెఱుదెనచ్చెనచ్చె నరసాధిపుదాడియటంచుఁచాశెము
తైదరిబరీడుఁ జేగునెడఁ జెంపరిఖానులు వెన్నముందుగాఁ
గదినహయాళిసెక్కిహయకంధరములొడ్డగానకప్పుడే
చదియుచువాజిమ శ్తములశత్రులటంచుభ్రమింతురెంతయుకా, ౧౨.

శోకము—

క॥ పితృజన విరహవ్యధచే | నతిశయమై జనుఁజూన సాఁదోపమానం
బ్రతిదినము పొడముదుఁఖిం | బతిధూమి రహింపశోక మగునెట్లున్నా, ౧౩.

చ॥ పతులన్మనీంహకౌర్యభి పాలుగఁజేసెనయట్టిపాపపు
న్మతభృతికంతటంజలమునాటనుమమ్మునుదావపావక
ప్రతతులపాలుసేసెనని వల్లమురొదన దుండుద్వివి
త్పతులకు చావృపూరములె చాలువనానలమున్వరింపఁగి, ౧౪.

ఉత్సాహము—

క॥ అత్యున్నతలోకోత్తర | కృత్యంబులు సేయవేఁడి కృతకృత్యులకా
నిత్యము దలంచుప్రయత్నం | బత్యంతోత్సాహమయ్యెనదియెట్లున్నా, ౧౫.

చ॥ అనిఁజెందాడి విపక్షవృక్షులు కౌర్యాన్నిచ్చటంచేచ్చి
త్రుశరచేదములనణిర్వితలమున్నున్మృదుంజేసివై
ర్యస్యగార్హ గ్రంబానరించిప్రోదిగొనకున్దృష్టిరికఁగన్మృదువుల
వెనసిద్ధించునెయంచుబల్కు నరసార్వనాథు యోధావతుల, ౧౬.

భయము—

క॥ కూరాకారముచూచిర | నారయనేనునివృత్తమునుంగువనర్హు
కూరాశంకననుగునది | ధారుణిలోభయమసంగఁదిగునెట్లున్నా, ౧౭.

చ॥ అనభున్మనీంహనీయరివ నావలికేసి గుహగ్ర సప్తరై
యనిమరలం గలంగనిభయంబడిపాటుచు నాజిగాదుకా
దనినతిదెల్పినందెలియఁ డారనిమాదుఁ జూపహస్తల
గనివిసేభ పక్షిఁగన క్రష్ణునాజియ కాండలంబుచుకా,

జాగు పు—

క॥ పల్కాస్థిగోణితామలఁ | బలుమాటునుజూడనరుచి భావముతోనం
ద ఘోకాత్తునిగహాణమది | తలపోయజాగుప్పయనఁగఁదగు నెట్లన్నకా, ౧౯.

చ॥ తలలు సరోజముల్మేదడుతండుముక్తొన్నురు వంత్రజాలము
జలఫణులస్థి నిండములు శంఖములైతగు నేత్రులైర్లలోఁ
గలభక్తపాలనాచయము గ్రక్కున నెక్కిచరించునంగర
స్థబులస్థసేవహానిదాళిత శత్రువసారస మత్తభూతముల్,
రోషము— ౨౦.

క॥ అపకారకారులగునరు | లపరాధమొనర్చ నేమహామహునిమనం
బుపరివృత్తితంబగునది | యపరిమిత్రోధమయ్యెనదియెట్లన్నకా, ౨౧.

చ॥ స్థిరభజ విక్రమక్రమ స్థసేవ స్థసేవ భవత్కరాగ్రధి
రరకరవాలసిద్ధుఁడతిగాధయశోరససిద్ధిఁగోరిబం
ధురహయసేవరావళిల తోరణదుర్గక నర్గళోన్నతి
న్నరబలివెట్టుదుర్గదనసాధరిపుషీతి సాధయాధముకా, ౨౨.

విస్తయము—

క॥ వివిధాపూర్వములగునరు | ప్రభులఁగనుంగొనినయెడలనుజనులమదిలోఁ
దవిలినప్రమోదవిస్తరః మవిరళవిస్తయమనంగనగు నెట్లన్నకా, ౨౩.

చ॥ ధరణివృన్దసహధూవరు ప్రతాపమహాతప మబ్జజండక
ర్వరములునిండితీవ్రగతీఁబర్వనఖర్వసగర్వవైరిధూ
వరులువడంకసాగుదురవార్సనవవ్యజనాతపత్రవై
ఖులునొలంగఁ జేయుదురు కన్నులఁ జీకటి గిప్పచుండఁగకా, ౨౪.

శాసము—

క॥ నిరుపమనైరాగ్యామల | కిరతైన్చలతప్రాని హృదయముదిరమై
నరులకుఁ బరిణతిఁజెందిన | ధరలోనది శమమనంగఁదగు నెట్లన్నకా, ౨౫.

చ॥ ఘోరభవాదిహుఃఖిలులఁగుండఁగనీక స్థసేవలఁడొరడు
ర్వారఫలప్రసంగు చిరక్తిసుఖం బొనరించెనంచునీ
వైరులబానులైనిని కాటినినీవ గురుండవంచునీ
వేరితియక్షుంబులై జపెతురుక్షీనరసేవహావరా,
ఈరసములొచ్చిన నారణమువిధావమనఁగఁగలదదివీధి
వైరంబునొలంబున | మారయనుదీపించుననఁగ భరితికా, ౨౬.

క॥ వసితయుఁబతియునునాలం । బసమగునుద్దీపవంబుప్రాయంబునుసా
వ్యుచిత్రేష్టయు మదనాదులు । ననందగు శేర్పఱుతువని కగుఁజ్యుంబులై, ౨౫,
ఆలంబనవిభావము—

చ॥ ఆలరురత్రిచక్ర దమయ తి నలున్నలుచొందముదుగా
నలువస్యజించియందుకతనందనచేయఁగఁగెట్లదీటినే
ర్పలవడవోలతాగి నరసాధిపనిన్నును గూర్చిప్రేమనం
కలితముగాఁగదంపతులఁగానొనరింపఁగఁ బోలునై తయుకొ,
ఉద్దీపనవిభావము—ప్రాయము.

శు॥ వరవక్త్రేందు విలాస కృష్ణచవయో నర్నావసాచంబునం
దరుణీశైశవసేధులింకు నెడఁడ తత్కాల లక్ష్యంబుతొ
నరసాంతస్థితగఁడశై ములనంబుద్దొయియుతఁతికం
బరఁగుండత్కృష్ణశోభరేఖలఁగఁ న్నట్టునవ్విపులములై,
సౌమ్య—

క॥ వెలఁదికిమణితాలంకరం । లలెన్ద్విజయకాంతు నతినుఁడు చూపుం
జీలుకుల్లునికాతములుగా । న్నలఁడవడిఁ దీటుశాణ యంత్రము లనఁగఁకొ, 3౨,
చేష్ట—

చ॥ సుదతిస్ససింహునిక్కరలి చూచెవిలాసవివర్తితాస్యన్యై
వదలనిప్రేమనె న్నగిలిచచ్చెముఖేంద్రఁడటఁగఁమధఁతిచఁ
జెదంగిరీంద్రుడగఁ ములుచేరినచీకటివోలెవాసనా
స్వదమగువాలుఁగొప్పనలిచన్నులమైనసియాదుమండఁకొ,
తటస్థములు—

చ॥ చిగురుఁగటారితోఁజెఱుకుసంగిజితోనలరండగుంపుతో
నిగనిగమించుచెంగిలువ శేషముతోవడిఁజిల్లుతేడపై
మగఁటిమినెక్కిఁగూర్చఁడఱు మారుఁడువోకల కందకాహళి
త్నైగఁడలతాంగిపైడతేనెడుస్థనిహయెటుంగిఁజెప్పితికొ,
క॥ కారణమైనవిభావము । చేరసముత్పన్నమైనఁజెలఁగెడివానం
బ్రూరుఁడ కటాక్షాదిక । మారయననుబావమయ్యెనదియెట్లుచ్చకొ,
చ॥ అలసాలోలములై యచంచలములై యాకేకరాగ్రంబులై
ఘోరములై యసంధితుములై యూహందపూరింబులై

౨౫

౩౦

౩౨

౩౩

౩౪

సులభాసూయములై సుతీక్ష్ణరుమలై సువ్యక్తరాగంబులై

చెలువంబొందెడు చూపులింతిసెరపెక శ్రీనారసింహేంద్రులై,

౩౫

క॥ పరగతసుఖిణులు ! నరయంగభావించియెట్లయలరుటసత్వ

స్ఫురణముతద్భవభావము ! లరయంగ సాత్వికములయ్యెనవియెట్లన్నన్,

౩౬

ఉ॥ శ్రుభమచంచలత్వమవశత్వమగుం బ్రళయంబు దృగ్జలలో

జ్యోభీణ మశ్రువాఁ జెమటస్వేదముగద్గదవాక్యవైశిరీ

గుంభమువిస్ఫురత్వముతగుంబులకంబనరోహహవఁణా

రంభముకంపనూపడఁకురామకుఁదాండురుచుల్వినణకతల్,

౩౭

క॥ తలఁపఁగరసకార్యములై ! జలజాతసులయెందుఁబొడము సాత్వికభావం

బులకెనిమిదింటికేర్పడ ! నలరింతుంగడఁకతోనుదాహరణంబుల్,

౩౮

స్తంభము—

చ॥ కలికిన్యసింహభూవరునింగన్గొనిశిల్పలగాత్రవల్లియై

యలరెచిలొసచేష్టలొలయంగలయంగనటింపఁజేయునా

వలపులసూత్రధారుడన వడ్డన్యపాకృతిఁ జూచితానుని

శ్చలతవహింపఁగాఁగదలఁజాలనిజుత్రపుబొమ్మయోయనన్,

౩౯

ప్రళయము—

ఉ॥ ఇత్రణీనీతలోదరివహించెనచేతనన్యత్రిశారదా

చిత్తముఁజూఱగొన్ననరసింహుఁడునేడువియోగపాండుహ

గుత్తపుగుబ్బలాడిపలుకుంజవరాలివలెంజెలంగఁగా

నత్తరలాఱిచిత్తమునసీనరసోన్నతిఁజూఱవెట్టెనో,

౪౦

చ॥ మగువకునంగజానలసమగ్రములొనులివేడియూరుపుం

బొగలెగయన్జనించుగతిమత్తెపుఁజిప్పలఁబోలుతెప్పల

స్నైగఁడునుడత్రుపూరములునేత్రసరోరుహనాశచాతురిం

డిగియెన్నసింహయింకఁదరుణీమణిఁగొంగిటునాదరింపుమీ,

౪౧

స్వేదము—

చ॥ సలికిఁజెడుచ్చెమేనుజలజాతదళాఱి చతుస్సముద్రము

ద్రితవసుధాధురంధరునిశ్రీనరసింహునిభావవీధిలోఁ

బ్రతిచినమున్వహించునశిభారమువంకనొకాకసంతతా

పతదసమాస్త్రుశ్చస్త్రుభవ పావకశీలల పేడివంకనో,

౪౨

ఆమరఁబరాంగనానఖ ముఖాంకితుఁడైన నృసింహభూవరుం

గ్గమలదళాఱిచూచితమకమ్మనదూతొదనన్నగద్గద

త్వయశఃబాస గవయ్యైతి గాక్యములాంతరమైచలంగునె
య్యి చువ్వువయ్యేకుమాటవలదంచునిరోభమెనర్చెనోయనకా,

౪౩

రోమాంచమము—

చ॥ కలికిన్యసించునిదలఁగఁగా నెఱుమింబులకరకాండము
లొల్లచెనునోజహలికుండుమోదమెంగంగురంగ నాభుపం
కిలవగునితిగాత్రమనుక్షేప్తమున నెవ్వలయంగఁజేయు
నభివృద్ధిచునోమనోరథనికాయమువీరికలె తెనోయనకా,

౪౪.

శబదము—

ఉ॥ చెన్నగుక్రీన్యసించునిభుజిశ్రీఃపటంబుఁద్రాసిచింపుం
బున్నులమీదఁజేర్చుకొని చాలనడంకఁనొడంగెవాలదాం
గన్నులపింటివాండుప్రిజగంబుజయుచెదనంచుఁ గొరిజే
నున్నక్తిపాణవల్లికమహోజ్జ్వలతే న్జలపించెనోయనకా,

౪౫.

వైవణికము—

ఉ॥ మానవతలలామయగమానగమజ్జ్వలగాక్తివల్లిఁ
గానఁగనయ్యె పాండుతర కాంతిరంతరమైమనంబునకా
శ్రీనరసింహభూవరు భరింపఁగఁదవ్వదనేండుమండవీ
మానితవంద్రీకారశసమాజముపైపయింబురెనోయనకా,

౪౬

క॥ హరహమరసోత్పత్తిః । సహాయభావంబులెమింగురారులగుకా

నుహించి చుప్పదియూడై । మహితములగు పీనకిం గ్రనులెర్పలుతుకా, ౪౭.

శా॥ గోదగ్రమదైన్యదాన్యములుగ్గానిత్రాసశంకాతకరు
క్షణావృత్తేభృతిస్కలచ్చలతో గ్రత్యంహిత్రాన్రిచాం
తనైవ్యభ్యుదయోత్సృత్యమతిస్థిరామోహబాధాంఘ్రము
స్ఫిర్వానిగ్భృతిస్కలచ్చలతో గ్రత్యంహిత్రాన్రిచాం

౪౮.

క॥ ఈవదసంధ్యయస్త్రింశ । వ్యాకముకులయ ౨౦ బాహుభాగంబుల
వావిరినానర్తురీయోహం । గేవలశృంగారసూత్రకీర్తితవశీతికా,

౪౯.

క॥ నిరుపమమఃఖేర్ష్యామల । నిరతమునియించురతినిచ్చేదమగుకా
సరతగమనాదిసంభవ । సరసశ్వేదాంబులహరిత్రమమెట్లున్నకా,

౫౦.

నిచ్చేదమము—

క॥ శిలలుమణిభూషణంబులు । చెలునగుహరములుజలధిఁ బందినచినుకుల
తలిరాకుభోడినాకగు । సులభదయానిధిన్యసించుఁ జూడఁయన్నకా, ౫౧.

శ్రీమదామ —

క॥ నరసేంద్రుఁడొక్కరయమున । కరుణించి తాంబ్రములూపూరితయె

సరసేందుకెరణపరిణతిఁ | గరంగిన నెలచప్పుబొమ్మ కై నడినమరెకా, ౫౭౦

క॥ బలమఱియరిఁన్దయరాఁ । బలుకుటఁదెన్సంబనంగఁబరఁగున్బుదిలోఁ

గలవోరితచేకూటిన । నలవెయిగతయనికినాద్యమగునెట్లున్నక,

దేన్యమా—

క॥ మదనమదిరాక్షిలత్కుమె । మొదలఁచురాంతకునినీళ్లు మోయించిననీ

కిది మొదలుక రుణఁ నూడఁము । సుదశిన్న్దర సింహఁ గూర్చు సుకృతము గల్గుకా, ౫౪

జాడ్యము—

క॥ అదనన్యసింహాంధువచ్చిన । సుదతికనుంగొనదుచెలులఁ జూడదుధాసిం

పదుమిగూరి జలింపయిత । ద్వీదనావృత్త పేర జాన ధానయజ్ఞాలెక, ౫౫.

క॥ కడుక క్రియేడలబడలిక । నడచుటయదిగ్గానియయ్యెనాకస్తికమె

పొడముభయంబునఁజె త్రము । కృష్ణబెరుగుదిత్రానమనఁగఁదగు నెట్లున్నకృష్ణ

—29—

క॥ నిండుదెబడలికమునుచను । గోండులబరువాఁగ లేనికోమలిమేనం

గొండుంతవలపుపుట్టిన న గండర గుడాంకయోబ ఘననరసింహః, ౫౭౩

త్రా సము—

క॥ మరుడై తలిబోతుఁగనివి । తరివెఱుఁచురాగభూతిఁదగ్గఁడెనిగురా

కరయఁదగఁనుడిచియలుగు । విరిబోనఁనువోయఁదెలిసెవెఱపున్యసేంహ, ౪౩

క॥ తనకునన్నిష్టంబగునో । యనికొడుకుటశంకహృదయమందలితాపం

వినువడియైపెలిచెర్విన । ననయముదనుపీడయ తియగునెట్లన్నా, ౫౯.

४०५—

క॥ చిలుకలపలుకోయ్యె¹క । చలుకుంసెలిసల్కునలకనద్దను-మాడం

గిలువలచెలికాఁచోయని । చెలువని మో గుఱుకతనఁజేసి రసైహ్యి

ಆದಿತ್ಯ

క॥ శ్రీధీరపుమదనాచారము॥ మిడిసిపమహ్నా^५లతలుమ్మగలొ^६ననక॥

పాదవిలుపు సుటిజోల : పడమరకదిలికడేవ, న్యసింహ, ౬౦.

క॥ ఎందునున్నతాపగాఢుల ' నుందునుకంటెయిరోవ మన, దిశురుల

స్పృహించితన్నుఁబొగడునఁ బూజోన్నతిగర్వమద్యైమహానైట్టుపైక, ౧.౨.

రోషము—

క॥ నిలునిలుమనంగనెడటికిఁ | మాలకెనునగసింహుఁడింతిలోఁగూడినజా
లలరుభవదీయబాపము | కలుగానుగఁదిప్పిప్పిగ్గిగాఁగావెంతుకొ, ౬౩.

గర్వము—

క॥ ప్రతియొకళంకాంకితునకు | సతియగుకొఁగిణియునతనుసతియగురతియుం
జతురున్మసింహునిఁజెందిన | యతిభన్యకు నాకుననుచు సంగననవ్వెక్కొ, ౬౪.

క॥ క్రమముననిష్ఠానిష్ఠా | గజజమనస్సంభ్రమంబుగననావేగం
జమరఁగమనముకృతాధకా | త్వముఁజెందినభృతియనంగఁదగునెట్లున్నకొ, ౬౫.

ఆపేగము—

క॥ సతిహారమునిడఁడలే | కతనునితనుసిద్ధిగోరియలరతిప్రళసం
గతనక్షసరమునైకొను | గతిఁగేలనతాల్పిన్మృతఁగనుఁగొననరిగెకొ, ౬౬.

భృతి—

క॥ నరసేంద్రుఁడ౯ రాకుండినఁ | బరుకడిభాంపంగిలుకుభాగ్యమెదాబం
జరితాధకానైతిమరునకు | గిరునకుఁద్రయమేలపొంగిఁదవ్వడినాకుకొ, ౬౭.

క॥ స్మృతియకుఁబూర్వానుభవ | స్మృతిరాగద్వేషజనితచేష్టాద్యనవ
స్థితిచాపలమెఁగొదలిన | నతిచండతయగ్రధాపమగునెట్లున్నకొ, ౬౮.

స్మృతి—

క॥ నాటివరిరంభసౌఖ్యము | న్నెఁదియలె-బాయదాత్మనిఁగితిలోలకుచుకొ
బోఁటిచ్చసింహునిఁబాయని | వాఁబునుగింఘతభాగాన్యధికలో, ౬౯.

చూపలము—

క॥ వనితన్మసింహునిఁగనుఁగొని | ననుకుబ్బుమీఁదివలువచక్కఁగదిద్దుకొ
జనఁజూచుమరులఁజెలితోఁ | బనితేమియుఁబలుకునుకమువయుఁజెయిసేర్చుకొ

ఉగ్రత—

క॥ వలదువలచేఁచఁగలువల | చెలికాఁడవృసింహుఁగూర్చుచెలిఁగాకున్నకొ
బొంతుకనిట్టుార్చుచొగ | త్వెలువడినీ పంబమెల్ల పెనమాయించుకొ, ౭౦.

క॥ భవలలో నాకృతిగోపన | మవహితృమనంబుచుడుంగుటదిత్రపవతికికొ
వివిధోపాయాధావా | ద్యవిత్రతభంగమవిపాదమగునెట్లున్నకొ, ౭౧.

అవహితృ—

క॥ హరిములుగరఁగనరస | యోగమణునిఁబాడియొక్క సోమ్రులకలుమై
నీరికలెత్తినదొఁచును | సారెకుహరంబునెలఁజైత్యంబనుచుకొ, ౭౨.

త్రప-క॥ వనిత స్మరింహేంద్రులరా | కునక జేర్కొని కిరమువండుకొనుఁ జెలియెడుటకా
గనుపించెభావమనిమో | మనయముఁ గుచడుగఁ వసతి నాఁగిన భంగిక్, ౭౪
వివాదము—

క॥ ఆలరులు మరునమ్ములు పిమ్మ | జలమిందుకరో దితంబు శత్రువుదలఁపం
జలిగాఁ డ్వు శ్రీస్మరింహుం | డలిగిన వాఁ డెట్లుమాను నతివకుఁ గాఁకల్, ౭౫

క॥ మదమమచిరాదికృతస | మ్మదమోహచ్యుతికరంబు మఱియొక్కకృం
బదన సమయాక్షమత్వము | మదినభక వినిణకాయంబు మఱియెట్లన్నక్, ౭౬
మదము—

క॥ అనురున్మసింహుని వసమను | నమితా సవరసములొనియలియావతముల్
భ్రమియించువాఁడనుబాడును | రమణులతోఁ గూడి సాంద్రరాగి ప్రాధిక్, ౭౭

జొత్తుకృయము—

క॥ చరుచిలువఁబనిపియెపుడెపు | డరుచెంచునోయనుచుండలఁచి యభిముఖియగుచి
త్తరియింతపరాకైసను | నరయఁడదా లోకవిఘ్నము గుననుభేతిక్, ౭౮
మతి—

క॥ చెలువరో శ్రీనరసింహుం | డలనాఁటిస్మరింహమూతికాయగుఁ గాకున్నకో
దలఁచినతావులనెల్లరు | నెఱుంగినిసాన్నిధ్యమొందుచిప్రణతగలదే, ౭౯

క॥ జగతింజి త్తనిమీలన | చుగునిద్రయనంగ మూర్ఛనండుట సోహం
బగుబోధమెఱుకఁజెందుట | యగణితవృత్తియత్నమంతమగు నెట్లన్నక్, ౮౦
నిద్ర—

క॥ కలనైన శ్రీస్మరింహునిఁ | గలయంగలనంచుఁ గలికికన్నులు మొగిచెం
జెలిచాఁహ్యేంద్రియపథమున | నలరుమనంబరుగకుండ నాఁగిన భంగిక్, ౮౧
మోహము—

క॥ అతిసుశరహతులసారిగెను | సతిసరహతపస్సమాధిఁ నితరతయై
ధృతిశ్రీస్మరింహుఁడలఁపఁగ | మతిదన్తయమగుచుమేను వఱివిన భంగిక్, ౮౨
బోధము—

క॥ తరణికులాధికయశ | స్తరుణిజహత్వంబుచూచి సంపుల్లసితాం
బుగుహాక్షియుజ్యంభితయై | ఓరగతిమెల్కనియె శ్రీస్మరింహుఁడంగలుగక్, ౮౩
మతి—

క॥ వలఁజెఁగి రాఁడుగొఁగిట | నలమఁడునర సావనిఁ ద్రుండనివగవఁజుమీ
చెలులునుజలుకయు నెవ్వుతి | వలన గునోయనుచుఁగొంతవగ చెద నాత్మక్, ౮౪

క॥ ముదమిష్ట లాభభవనః । మృదమగుఁగతకవ్యకార్యమందోద్యోగం
బదియలసతి సందేహ్యః । భృదయబహుత్వమువితర్కమొగి నెట్లర్చుకొ, ౮౫.
ముదము—

క॥ అలులైక్కింతుకశిభిలో । పెఁగుచుమున్నేంతపముజేసెనాచెలిపే
నలినరసేహునియరమనఁ । జెలువగుచెంగల్వడఁడచేరువగలిగెకొ, ౮౬.
అలగ్యము—

క॥ చెలులాహాదలకుం । విలిచిన నరగంటఁజూచుఁ బ్రియుఁడు నృసింహుం
డలఘువృపకుంజరుండని । యలికుంతలకుంభివీత్వమందెనాతానెకొ, ౮౭.
వితర్కము—

క॥ చెలులెఱుఁగరాదుభావము । చెలులెఱుఁగకయున్న మరునిచేరాయిడియఁ
జెలులుచుమనసొకటైనను । వలకెఱిఁగినృసింహవిభుఁడువచ్చుకొ రాఁదో, ౮౮.

క॥ అతిగ్రహస్త్రియితరుల । యతిశయమునహింపకుండు టదియివాక్యాయగుకొ
కితవస్తువుచేకూడమి । నజీలాధ్యానంబుఁడంతయగునెట్లర్చుకొ, ౮౯.
స్తుతి—

క॥ లలననృసింహునికొంగిట । నలసియొపవలెల్లనిద్ర సందెడి నెలమికొ
నెలపొందునరేముద్దులు । గులికిపగల్గిద్రవోవుకుమదినిహోలెకొ, ౯౦.
ఆశూయ—

క॥ ఈవికొలఁదంతనమే । లేవేళనుబాండుకోభయెయేనాకకొ
వావిరికితక్యాం । గనయనిక్రివెలయున్నసింహునొద్దఁ జిరతరలీలకొ, ౯౧.

క॥ సతిచెక్కిటఁజెయిసేర్పఁగ । నతులకరాంగుభులుసాంజనాక్రియతములై
రతిపతివాగటమించిన । కితిపంచశరమ్మలనఁగఁ జెఁగునృసింహ, ౯౨.

క॥ అనయంబుజేతనాచే । తనశుద్ధశమనోభ్రమంబుభరనున్నాదం
బుఁబొల్పుధాతుచలనము । దచరనపస్కారమనఁగఁగగునెట్లర్చుకొ, ౯౩.
ఉన్మాదము—

క॥ నినుఁబ్రాథ్నించెదభ్రమరము । చనినరసింహేంద్రుఁడెమ్మ చనవలదోహూ
చినిననృపాలు ముఖాంబుజ । భునవాసనఁదగిలినపుట్టి మృతపుగదా, ౯౪.

అపస్మృతి—

క॥ మదనగ్రహంబుసోకెను । నుదతీమణిదీఘకృష్టిజూచెడుఁజెలులకొ
ముదమొదవరతగట్టుఁడు । మదంతిన్మసింహనామమలత్రముకతెనకొ, ౯౫.

క॥ పరవశునిభావములు । పరఁగెడుననుభావములువిభావములున

న్యరసంబులకుండులవపి । విరచింపఁగనాల్గునిదు వి ప్రకటిక, ౯౬

సీ॥ ఇంకశృంగారచేష్టలనేర్పరింతు । నవియునన్బాదశాఖ్యైతెయలరుచిండు
లలితగతివీనినామముల్లుక్షణములు । క్రమముతోఁదెల్పివీనిలక్ష్యములొనరుకా

క॥ ఇలభావ హాసహేలా । విలాసమాధుర్యధైర్య విభ్రమలీలా
కిలికివిన మోట్టయిత । లలితాదులుచేష్టగుండలంపఁగమఱియుక, ౯౭

సీ॥ వెలయువిబోచివిచ్చిత్తివిహితచకిత । హాసితకుట్టమితకుతూహలాదులనఁగఁ
గలవుమఱియునుభావమువెలయుచుండు'మహిరసజ్ఞానయోగ్యతామాత్రమగుచు

క॥ అదియొకద్యక్తముగా । సుదతులయెడహావమయ్యెనువ్యక్తంబై
పొదలినననవరతంబును । నదిమిక్కిలిహేలమయ్యెనదియెట్లున్నక, ౧౦౦
చావము—

చ॥ వరుడనిపేర్కొనన్నిరముపాంచుడలోదరిసాలభంజికా
పరియవేళ నెచ్చెలులఁబాయకయెప్పుటియట్లకేలికాం
తరమొనరింపఁబోవుచునె నాయెవఁబయ్యెడఁజేర్చిసిగ్గురం
బరఁగుఁబ్రయాంగ నానుకృతిభావనకేలికిఁగాఁగనిచ్చలుక, ౧౦౧

హాసము—
చ॥ పడఁచిన్మనంహుగీతములు పాడెడువేళన్మనంహునామము
న్నుడంచదుసిగ్గుతోగురుజనుల్నరనాథుగూఁప్రశంసలే
ర్పడనొసరించుచోనుచిత భక్తిమెయిన్దురుసేవసేయుకై
వడివడి నాలకించుడలవాంచుట రాకగుఁగొంటివంతగక, ౧౦౨

హేల—
క॥ మేలములాడుచుంగడు సమేలములయిచ్చెలులెల్లఁగూడియో
బాలికక్రిస్మసిహానరపాలువరించెదవే యటన్నసి
లాలకయంగవల్లిఁ బులకాంకురము ల్పనలొత్తనేయనం
జాలకయూరకుండెననింబుత్రపావృతమైనకైవడిక, ౧౦౩

క॥ పతిఁగని తాత్కాలికమగు । సతులవికారము హిలాస మగుసామ్యములే
కతిరమ్యత్వముడలఁపఁగ ! నతివలకున్తధురభావమగు నెట్లున్నక, ౧౦౪
చిలాసము—

క॥ ఇరుగజలపేడఁనుడిగొని । తరళములయివెలికివెలికి తళతళమనుచుకా
బరఁగురువారప్రసాదుల : హరినాక్షిన్మనంహవిధునికారతినేనక, ౧౦౫

మాధుర్యము—

చ॥ కనుంగవశేంచు పార్ద్రనిఖ గౌరతయుం జెలువొందునొక్కయు

గనరతివేగఁగీణఁ మణికంకణనూపు హరవల్లియై

మునుపటికన్నఁబొల్పగు సముజ్జ్వలతందగెఁబొందుపత్రయై

కొనలనిగిర్చియున్నయతికోమలవల్లిమతిల్లి యోయనకా,

౧౦౬౩

క॥ మలకీలాద్యబలంఘన | మిలదైర్యంబొడఁదొడఁపుడఁదడఁబడినక

పెలయఁగపెభ్రమమధిపుని | యలఘు సుతానుకృతలయగు నెట్లన్నకా,

౧౦౬౪

దైర్యము—

మ॥ అతులైవ్యైర్గమగ్రుండైవనదసింహాదీశ్వరఁడయి

పితృవాచాపరతంత్రైతతతం పెంపొందునేనేడనా

క్షీతిపాలాగ్రణిపైఁ బ్రసక్తముగ నా చిత్తంబు సంధించినాఁ

డతనొండవ్వుదొనేటనుండివిషమాస్త్రాభిఖ్యుండొనఁజయకా,

౧౦౬౫

విభ్రమము—

చ॥ అదనస్మసింహమామి రమణాగ్రణిచచ్చిన సంగ్రామముతో

సుదతిసభోవలగ్నమునఁజుక్కలవేరితికంఠమాలయకా

బొదలుకుచొంచలంబుల సమజస్వలవేఖలయ్యురంపఁగా

నదిప్రమమయ్యెఁ గొయ్యలికినత్రసమయ్యెవిటానవైభిరికా.

౧౦౬౬

శీల—

చ॥ భరనకలంకభావమునఁదామింసాహతునిం జియించునా

హరిపదన క్తయైవెలఁగు నారయఁన్ద్రాక్షుంబునస్వసుంధరా

సురతరునూతనాభ్యుపయ శోభయెనున్నయశఃపురంధ్రియా

వరుండగుక్రీన్యసింహగుణవాసనఁదానుజెలంగుకైఁజికా,

౧౦౬౭

క॥ ఆశుకలుకముదమునత్రువు | గలిసెనఁగిలికించితంబు గడునెట్లకథా

మలనింగితమెఱింగించుట | దలఁపగ మోట్టాయితంబుడుగు నెట్లన్నకా,

౧౦౬౮

శీలికింతము—

చ॥ పతిరచితాగసుండదరి పాటునవచ్చి దృఢోపగూహన

స్థినిసధరప్రవాళముగ్రసంపగసంభ్రమలొలహ క్తయై

మతకరిచాటుఁజాలునికమాదెస రాకుమటంచునల్కతో

నతివబొమ్మొడించెయసాంబువుతెప్పలస ప్పలింపుచకా,

౧౦౬౯

మోట్టాయితము —

చ॥ చెలులున్మసించు గీతములు చేరికగా నపరంజిశెలో

పలఁబలికింప నూర్చుచును బాలికయూర్పుల చేశదీపికా

కలికచలింప నెచ్చెలులు గంటిరెమీమ్మగునలక్ష్మికిం

దెలియఁగ మెచ్చుచున్నయదిదీవియయంచహసించు నెంతయున్, ౧౧౩౩

క॥ భాసురతనువల్లవి । న్యాసము లలితమ్మసొమ్మలల్పములయ్యెన్

భాసితైదుశృంగారవి । కాసమువిచ్చిత్తియయ్యెఁగననెట్లన్నన్, ౧౧౩౪

లలితము —

చ॥ వడియైత్రమంబుతోడిభుజనల్లిన్మవంగము మీఁదఁజేర్చికి

తెవలిన నూపురంబు ఘటియింపఁగ దూతికరారవిందమం

దడుగిడికంపిత ప్రసర యంబుననూర్పర దోఁపనింతియ

య్యెడ నటియించి నిల్చె సభ యెల్లననంగుని పాలు నేయుచున్, ౧౧౩౫

విచ్చిత్తి —

చ॥ పరిమిత భూషణంబులును ఫాలముపై నెలవంకనామముం

బరఁగనూయారయైనయన పర్వమొనర్చె నధూలలావణ

విరళగణేయతారలు నవీనతరేందుకలాకలాసము

నవ్వునపెలుంగఁగావిదియనాఁటివిభావరివాల్పుకైవడిన్, ౧౧౩౬

క॥ పరునికథయందనాదర । మరయఁగబిబ్బోకమయ్యెననుమతిఁబలుకం

దరమగుతగువేళలను । త్రరమొసఁగమివిహృతమనఁగదగునెట్లన్నన్, ౧౧౩౭

విబ్బోకము —

చ॥ ఆతఁడుగుణాభిరాముడ౪ఁ డంగజసన్నిభుడ౪ంచునెచ్చెలు

ల్పతియగుక్రీన్మసించునర పాలుచుఠింపలతాంగిసీటుతో

ప్రతులఁగ రంగ భూస్పరివెనోభనతచ్చరితాభిపూణామై

యతిశయమందుకణాముగమండవకాళమొనర్చుకైవడిన్, ౧౧౩౮

విహృతము —

చ॥ బాలికయల్కతోమరంపల్కకయండియుఁడ్రాణనాథుండ

వేదేశుడ౪తలబొనర్పఁగడువేగఁజిరాయువటంచుఁబల్కఁగాఁ

జాలకరోషముంబ్రణయసంభ్రమమున్నదిదొమ్మలాడనీ

లాలకకుండలద్యయముడగగతిన్వటియించెపీనుఁడన్, ౧౧౩౯

క॥ ఆటమట కితమునప్పుచు । నలరుటహానితంబుగచులనతీసమ్మదోకా
జ్జన్మ సౌఖ్యముకట్టమితము । లలనకుంజపలతక భూహలపెట్లన్నకా, ౧౨౦,
భావితము—

చ॥ ఆడుగిడునిల్పునీల్చిచెలికానలుపెట్టునడల్పునీగ్ధరం
దడ విడుంగాంతుండున్న మణిభామ మొగుజొరంబాలకెంతయు
నవ్విడకుగృహంబుసొచ్చియు । గవాటముదాపుననిల్చు సెచ్చెలు
వ్విడింజనంబూచినంబెనంగువారిఁబోదన నూగ్ధ్యసంపదకా, ౧౨౧,
భావితము...

చ॥ వదనసహజవాసనకు వచ్చిన తేటివదల్చి చూడగా
నది మనతోత్పలంబులనియత్తులవానినఁజేవిదుర్వగా
నది మరలంబయోజమనిహస్తముగంబునవ్రాలెనప్పెన
మ్మదవతయేమి న్నేసిననుమానది చేమియటంచు నెంతయుకా, ౧౨౨,
భావితము—

చ॥ కెరలిప్రి యందు మోవిపయిం గెలవులనిచ్చుటంబాగవశ్యం
త్పరత శైలుంగి లేకవిదపన్నిలువద్దముచూచిసిగ్ధనం
దరణిచెలుల్లమంగొనినఁదారిక నేమనియాడుకొందురో
వరునినటంచుఁటిల్కకునవారంబుద్దులుపెట్టుచాచెకకా,
భూహలము—

చ॥ కరికిచ్చుసేహామావిధునిగాంచినవప్రణయభిరామయై
అలితకరాబ్జకేశికమలంబుభ్రమింపంగఁజేసెఁభ్రమం
బలవిడఁద్రాణనాథహృదయాబ్జమునిన్నెగఁబాయలేకయి
శ్లెలమిభ్రమించుచున్నదియెచ్చడఁపెప్పెడిచందమందఁగికా, ౧౨౩,
భావితము—

క॥ మణియశృంగారమంగనా మణులయందు । నఁకరితచ్చు కెత్తచ్చి తాదిభేద
వణికాతాకృతియైనావధులయ్యె । వీనివాక్రమంబువిస్త్రుతు, ౧౨౪,
భావితము—

క॥ ఇలంబామట చింతించుట । తలంచుటగుణవిమతియకతితాపములజ్ఞా
స్థానముగఁజూనముమూర్ఛయు । నలభన్ధతయచనరద్ధలకు నట్లన్నకా, ౧౨౫,
భావితము—

క॥ అనురాగాంబుధి యుల్చిపెల్వడినయ ట్లాపూణి ఘర్తాంబుధు
ట్టిధునల్లింకిగఁజూఁగఁగన్నుగవలే దక్షుల్చి సాశించుచు

న్ననదిల్కొని పురప్రవేశకలనానాశీకదామంబులై
తనరంగోమలినిన్నుఁజూచెనర సేంద్రాసాంద్రతేజోనిధి,

౧౨౭.

చింత—

మ॥ ఆరవిందంబు విలీన మందిరమునీహారాంశుఁ డేకాదరుఁ
డరయన్గోత్రవిరోధమేకికి ననర్హుంబునుకొందియు
రువ్వరఁబొందించుపయోధికన్యక్రియఁజేగ్గుంగేలుగండభ్రమ
దరుణీరత్నముఁజింతచేతనర సేంద్రాసాంద్రతేజోనిధి,

౧౨౮.

సంస్కృతి—

మ॥ వరభూషాదులపై మనఁబడకదృ గావ్యపార మెంతేఁబర
పురసందర్శననాతిభిన్నమయిఁచూఁట్టంగఁగార్వాలతర
స్మరణంజేమియులేకనిశ్చలతనీ సాంగత్యముం గోరిమా
హరిణీలోచన యాత్మయందుచరసేంద్రానిన్నుభావించెరా,

౧౨౯.

గుణశీతలము—

మ॥ పలుగుండోడగువీణలోఁజెలియసేగీతముల్గీటదొ
య్యలిమైసీడఁమెఱుంగుఁగాయనిరివై యవ్వీణలోవాణియో
లిలితాంగీరుసచి త్రయంబ్రయంఁడు కొల్లవ్వెట్టెఁగాయంచువె
ల్పలికిందానుబుసాడవచ్చెననగన్పట్టున్న సుహృద్ధిపా,

౧౩౦.

ఆరతి—

మ॥ నిరతబాత్మకరాంఘ్రీబాహుసఖ కాంతిస్ఫూర్తికెడిగ్గుడై
శరణంబొందుప్రవాళపద్మవిసృప్తవ్రేణికింగ్రమ్మతి
స్మరణంబందుటపీనమంచునామదికైత్రేత్యోపచారక్రియా
గరిమంబొల్లుదుమానినీమణికడంకకైత్రేత్యసంహృద్ధిపా,

౧౩౧.

తాపము—

మ॥ ధవళాక్షిచుణిమేనుమేమలతయన్ద్రవ్యంబునున్నెల్లఁద
త్కలఁగోక్తియటంచునుంటినదితథ్యంబయ్యెనెట్లన్నభో
వ్వవియోగానలత ప్రమేనిబిడబాష్పానికైమైడస్మియు
న్నరణోభాతి శయంబుఁజెందెనర సేంద్రాసాంద్రతేజోనిధి,

౧౩౨.

లజ్జాత్యాగము—

మ॥ చెలిసీమూతికా లిఖించితిప్రళకం జెన్నందుబాష్పంబుపి
చ్చిఁ మాపయ్యెదమీదఁబెచ్చుకొననాఁత్రంబలత్వంబుగా

బలిరేకట్టిసచీరయంబగయకాఁదాటించెదెవంబటం
చలినీలాలకయాతికఁజెందునరసింహంయింకఁబాలింపుమీ,

౧౩౩.

గమనము—

మ॥ చెబులస్వంచనచేసిన్ముక్కతయతాఁజెన్నొదనీయొద్దకు
న్నలినాఁజీమణిరాఁడలంబినరత్నప్రోత సాధాంగణ
స్థబులనైచ్చనివచ్చుర్నీతచుచ్చాయన్నిరీక్షించునె
చ్చెలియేతెంచెనెటుంగఁబోలుననినిర్వైక్రీశ్మనీంహంధిపా,

౧౩౪.

మూర్ఛ—

మ॥ బలితంబైనయనంగవేదనలచేబల్తాఱునిల్వోపలే
కలిసీలాలకప్రాణముత్వైశలిసేత్రాఁభోజనూగఁబునం
గలయంబ్రాఁకుమవచ్చియన్నెలవునంగన్నెటియేఱడ్డమై
నిలువన్నిర్వైవ్యసంహఘూరమణమన్నింపంగఁబాడింతటకొ,

౧౩౫.

భస్య—

మ॥ శుకవగఁబొకమాటలోమెలఁగెనసూనాయుఘండాంతరం
గికుండైచుండెమరాక మొక్కనడకంగ్రేట్లబ్బివలికంచెఁబా
యకవేడ్కన్మునుభుశ్వమొండెశశిచూయబ్బాడిసేమంబులో
నకలంకస్థితిసీవుగూడనరసింహకరాకఁజీరవా,

౧౩౬.

గీ॥ తెలియశృంగారవిషయనుద్వీకభమగుచుఁ బరంగునగోగఁబ్రపంచభంజనగ
నంబుబహుభేదములనగన్యంబుగాక దేవకవిధమయ్యెన్మహోగమెట్లుటన్న, ౧౩౭.
సంభోగము—

మ॥ మరుఁడాచార్యుఁడుగా విశిషకబరీ మూర్ఖుల ప్రచ్ఛాఁజలి
స్ఫురణల్లాఁద దుపేతశృంగనిద స్తోమంబు గావలబుగా
నరమఃశరీరచంబుతాళగతిగావధికల్లుశాతోదరీ
సుగమవ్యత్యయవేగతాండవ మొరర్కుగజంశితాభీష్టముల్,

౧౩౮.

క॥ పురుషులకుఁదలలోదయలకుఁ నరయంగావిప్రలంభమభిలాషేపాఁగ్న
వికహప్రవాసకారణఁ పరిణతిచేనాల్గుగతులఁబరంగుచుండకొ,

౧౩౯.

క॥ కలయుటకుముచ్చుకొరికఁ యిలనభిలాషంబుమాన విషక్యానిరహమాఁ
గిలనియెవఁదాయవృద్ధయో త్కలికప్రవాసమునివేశగితియెట్లున్నకొ,

౧౪౦.

ఆభిలాషము—

౪॥ ఆనగము శ్రీకృష్ణి మౌ లలితాలకతలంబున సుందరచ్చునా
యనఘనభాంకసంగితుల నందఁగివచ్చు నృపలమాకీతోఁ

జనువునఁగుల్కపచ్చగుణసంగతి మెచ్చలుమాపనచ్చనో
వనజదళాక్షియాకనకవల్లికనైవసుధస్యవామఁగా.

౧౮౧

ఈకవ్యము—

మ॥ పదనాగ్రంబున వాణియున్నదినుమున్వాక్రువ్వనీదిందిరా
మదిరాక్షిమణియున్నదక్షులమమున్నన్నించిక్షింపనీ
దదీయుం గాక నృసింహానీ విపుల భావాశ్లేష మేనాందనో
ర్వపదూదేవిబహుప్రియారతనినుండ్రాధికంపనింకేటికిఁ.

౧౮౨

విరహము—

ఉ॥ నెచ్చెలులీనృసింహ భరణీవరుడెచ్చెద మంచుఁబోయిరా
రిచ్చటనీపునుంగరుణయించుకలేకలరంపగుంపులం
గ్రుచ్చెదవేలవత్ప్రియునిఁగూర్చుముమన్మథనీకుండద్విభుం
దెచ్చటకైయొసంగెద మదీయకటాక్షములన్జయ్యాత్మముల్.

౧౮౩

ప్రవాసము—

చ॥ చిరఁకుశయోబధూవర నృసింహభద్రీపుకాంత భాననాం
తరమునకేగియండునిజనాథునిఁగానక మన్నభాతకయై
వరునిసరోజపత్రమున వ్రాయ నెడంగరములైమర్పఁగా
సరయనిజాంగకంబెవగ యయ్యెనటంచుదలంచుదైవముఁ.

౧౮౪

క॥ పలుపురకొక భామినిపైఁదలఁపునునొకవారశతకిఁదగఁబలుపురపై
వలపును మృగవివాగాదుల! కెలపురసాభాసమయ్యెఁజీతి నెట్లన్నఁ

౧౮౫

రసాభాసము—

చ॥ అలఘువిశేషపక్షయగమైయమితోన్నమితోర్ధ్వకాయమై
గళరవముల్లలిర్పఁబ్రయకాంతకుముద్దులుపెట్టియుబ్బునం
బలుమలుమేడపైకెగసెపక్షముద్రిశ్చుచుఁగుంచితాస్యమై
పొలఁతుకఁబిల్చువిభ్రమకపోతముహుంకృతనాదమాధురిక.

౧౮౬

క॥ భావింపఘావశాంతియు! భావోదయభావసంధిభావశబలతతో

భావంబడఁగుట పుట్టుట! ద్వైవిధ్యముబహుతయనఁగఁదగునెట్లన్నఁ.

౧౮౭

భావశాంతి—

చ॥ తలఁపఁగరాజశేఖరుండతఁడుతలోదరిసర్వమంగళా

కలితపునీపుమీరలొకగాత్రముకైవడిఁగూడియాదుచుం

జెలగుటయొప్పుగా కలుగఁ జెల్లునెమీకని బోఁటి మొక్కగా
లలనకుఁదోఁచెబాష్పసలిలంబునివారితమానపంకమై.

౧౪౮.

భావోదయము—

ఉ॥ మేలములాడుచేళలమేలములైచెలుతెల్లఁగూడియో
చాలికశ్రీస్థసింహనర పాలువరించెదవే యటన్ననీ
లాలకయంగవల్లఁ బులకాంకురముల్పనలొత్తనేమనం
జాలకయూరకుండెననిశంబుత్రపావృతయొనకైవడికా.

౧౪౯.

భావశంధి—

మ॥ హరికానంగశరాలియైయరికవేలాభీలద్యాకుగో
త్కరమైకొరికిఁబాటలాబ్జకలికా దామంబులైపైరికి
న్నిరతాన్ని ప్రభులైవెలుంగునరకా నీకాధికోల్లాసభా
సురభత్యారమణీకటాక్షములు ప్రోచుక శ్రీస్థసింహాధిపుకా.

౧౫౦.

భావశబలత—

మ॥ చెలులేమందురొభావవీధినకటాశ్రీనారసింహేంద్రకాఁ
గిలి నాకెన్నఁడుగల్గునోస్థపతితోఁ గ్రీడింపఁగాఁబోవుచం
చలపుంజి త్రము నేమిసేయుదుగురుస్థదృక్షిఁబ్రార్థింతునో
యలప్రాణేశ్వరుఁజూడకున్నఁజరితాపాటోపముల్తానునె.

౧౫౧.

నవరససంకరము—

మ॥ జయలక్ష్మీరతమైప్రతాపయంతమై శక్రచ్యుదాధుర్యమై
ప్రయతారావనమైకపీండ్రగతియైరక్తార్ద్రమైఘ్నానో
దయవిద్యున్నిభమైసకంపమయివందారుస్పృహకూన్యమై
నయమొప్పున్నరసింహభిక్షమమరున్నానారసప్రక్రియకా.

౧౫౨.

రసాధిదేవతలు—

శీ॥ హరికిశ్చంగారలీలాధిపత్యమైనర్పు గణనాథుహస్యసంగమనిఁజేయుఁ
నలికలోచోనునిపైనధికరాద్రమునిల్పుత క్రమైవరరంబునెఱుపు
యమునిపైనిదయామ యత్వంబుఘటియించు జగతిమహాకాలు సుభయఁజేయు
శర్వరీంద్రనిజగుపానరసాస్వితుఁజేయు శతధృతి నమ్మతా న్వితునొనర్చు
శాంతి బ్రహ్మంబుఁజేర్చునిచ్చలున్మమహాభవనభరణంబువరసిఘ్ననివహహరణ
మీశతయభోగముననేకస్థపతిహృతియన్సనియయశమునుమతియుబోధాతిశయము

రసవణామలు—

సీ॥ మరకతానీకదంభమునశృంగారంబు హాస్యంబు ముక్తాభలౌఘుచులఁ
గరుణవిద్రుమవణా గౌరవచ్ఛలమునరాద్రంబుకురుపింద రత్నకలన
వీరంబుగోమేధికారోపితస్ఫూతికభయమువైడూర్యశోభామిషమున
భీభత్సమింద్రసీలాభాగుణంబునశాంతినిమలశీరకాంఠిగతుల
నదృఢతమపువ్యరాగరాగాపదేశవిలసితంబునసాకార వృత్తికాంచి
నవర సంబులువొల్పునీ భవనవీధిఁ బ్రబలసుబలస్పసింహయోబయస్పసింహ, ౧౧౪

క॥ కరుణాభయభీభత్సము । ఖరసంబులుశోకభీతిగాఢజగుప్ప
కరములుగానరసముతైః తిరమగునెట్లన్నదీనిఁదెలిపెద వరుసకా, ౧౧౫

ఉ॥ భావమలంక్రియాగుణవిభాసితమై వికసద్ర సోదయ
క్రీడినివారి తేతర విశేషనివేదనమైయొనర్చునీ
వావిరిదుఃఖమైననుఖవైభవమైనవిటివీటాలియం
దావలంబూకమైనహృదయాత్మలఁగేనలహాషమైతగుకా, ౧౧౬

గీ॥ ఆలపదాభాంబులగువిభావానుభావ । సాత్వికాదులఁగూడి రసత్వమొందు
నవనిభావంబువాక్యభావనఁగ నెగడి తంతువులుగూడిపటమునఁదనరుకరణి.

మ॥ రమణీయోల్బణతాసమేతమగునీరత్నాదిభావాభిలో
నమరంబుట్టుచు మండుచుం దగుఁదరం గారూఢి సంచారిసం
ఘములేతత్ప్రతిపన్నవకారసముదత్కాలంబునందైనన
త్యమురామాదులయందనాట్యమునసభ్యావాసమైభాసీలుకా, ౧౧౭

శా॥ లేఖేశప్రతిమానచైభవభవభవవాక్లిప్తప్రసవంతీమరు
చ్చాభిస్పృధియశఃపరంపర పరత్సాపాలకప్రాజ్యరా
జ్యాఖర్షస్థయ పుంజభృంజన కృపాణాకల్ప కల్పాంతవే
ల్లాఖేత్యగ్నిబలార్కకర్కశమ హొలంఘితాపోదయా, ౧౧౮

అచలజిహ్వము—

క॥ భోగాంబువాహవాహవి । భాగోహాభాపుకాంగభావభవమహా
భాగమహిభాగమహా భోగామహాభావభోగిపుంగవభోగా, ౧౧౯

కవిరాజవిరాజితము—

నిరుపమహృదయపదిభీషమనూపమనీతికలాపకలాపధర

స్మరణభవానుభవానిశమానితమానసపద్మసపద్మరట
 త్కరివరఘాటకకోటికరంభితకాంతనిశాంతనిశాంతమహా
 హరిహయదిక్తరణిస్ఫుగజైకవిభాధికలాభాకలాభవనా.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశ
 ప్రతిభాబంధుర ప్రబంధ పరసరచనాధురంధర ప్రబంధాంక
 వేంకటరాయభూషణసుపు త్ప్రతిష్ఠూరాజపాత్ప్రసకలభానా
 విశేష నిరుపమావదాన శారదామూర్తిమూర్తి ప్రణీ
 తంచైన కావ్యాటంకర సంగ్రహంబును మహా ప్ర
 బంధంబునందు రసస్థాయిసామోన్యలక్షణంబు
 ను దద్బహుకారణంబును విభావానుభావ
 శుంచారిభావ ప్రపంచంబును శృంగార
 చేష్టా ప్రకరణంబును నవస్థానికా
 యంబును సంభోగ విశ్రలంభ
 భేదంబును రసాభాసభావ
 శాంతిభావోదయభావ
 సుందీభావశబలతా
 సంకరతలును
 వసవర్ణాధి దేవతావిశేషంబులు నన్ను.

తృ తీ యా శ్వా స ము.

శ్రీ ర మ్మ

నరసభూపాలీయము.

కావ్యాలంకార సంగ్రహము చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీకరగభీరగుణర | త్నాకరకటకాధిరాజహయపతిసేనా

భీకరభుజప్రతాప | స్వీకృతజయసాంద్రనారసింహనరేంద్రా.

౧.

సీ॥ అవధరింపుముదోషంబులనువచింతు | నవియుశ్చద్దాభకాగతములైద్వివిధములగు
నందుంబదవాక్య గతములౌ నరయశబ్ద | దోషములుపీనిలోబెద దోషతత్తులు.

సీ॥ ఆప్రయ క్తంబపుష్టాభకంబు నేయాభకమసమభకంబునిరభకంబు
గ్రామ్యంబువిగతేసంస్కారంబుగూడాభకమన్యాభకమస్థిలమప్రతీత
మప్రయోజనముకిష్టాభకంబునంబు సందీగ్ధంబువిచిత్ర ధీప్రదాయి
యవిమృష్టతరవిధేయాంశంబుపరుమంబుననంగగావ్యంబులందరసీచూడ
బదగతంబులుపెరియన ప్రదశసంఖ్య | గడలుకొనవీనిలత్యలక్షణములెల్ల
విస్తరించెదగతితాత్పర్యముకవి | నివహనిరతోపకారనిజికాద్రధశితి,

౩.

క॥ ఈకవితాదోషోత్కర | మేకడసేవాసంగుమాడ్చినియ్యకఖలుతౌ
నాకుఁజుదాతలకును | హాకుకపులొనర్చుకృతుల యందువసించుకౌ,

౪.

ఆప్రయ క్తము—

క॥ కళ్ళులుప్రయోగింపనిపద | మవనిందగనప్రయ క్తమగుశెట్లెన్నక
ద్రవిజైలబిలుండనను | శృంగారమహాభోగిభేటసంస్తుతుండనంగకౌ,
అపుష్టాభకము—

౫.

క॥ ఎనయంబ్రకృతతోపయోగం | బునఁజెందకయున్న పదమపుష్టాభకంబౌ
దునిమెనువింశత్యథాకౌ | ననువింశత్యభకారధునినందనుండనంగకౌ,

౬.

నేయార్థము—

క॥ ఇలందనసంకేతంబున | నిలిపినపదమెంచిచూడనేయాభకంబౌ
బలుతేనెదిందిగిమినగు | నలసాగరకణకాయానయలకలనంగకౌ,

౭.

అసమరము—

క॥ ధరనప్రసిద్ధయోగం | బరసిప్రయోగించుపదమయసమర్థంబౌ
శరధరరాజనికేతను | గురుపంకజచక్రహస్తుఁగొలుతునటన్నకౌ,

౮.

నిరర్థకము—

క॥ ఇలంబదపూరణమాత్రం | బలవడినపదంబుకృత్నిరర్థకమయ్యెక
దలంపంగలయచులనిను | జ్జ్వలమగుసీతనివిలాససామ్యమనంగకౌ,

౯.

గ్రామ్యము—

క॥ పామరులభావ గ్రామ్యము। భూమినికటిగల్గములువిభాసిల్లిననక

గోపలివన్నులుగన్నులు। గాయనిపండువులొనర్చెకడువడిననగకా, ౧౦.

శబ్దసంస్కారము—

క॥ వ్యాకరణమృదువుచుపడ। మేకడజ్యోతసంస్కృతాభిమిదియెట్లన్నకా

శ్రీకమలకాంతపదసే। వాకర్పతుడనగగరుణవారిధియనగకా, ౧౧

గూడార్థము। అన్యార్థము—

క॥ కృతినభ్యాతముగూఢం। బలిశయరూఢివ్యపేతమన్యార్థంబై

ప్రితిదగ్ధశోణితనయనుం। డితిదడనగగసమానుడతడహిధ్వజుడనగకా, ౧౨.

ఆశ్చర్యము—

క॥ ప్రీడజగుప్పామంగళ। శీలములగుపదములొకటంచేర్చినవియ

శ్రీలములగుంగృతిసేత। న్మూలములగుప్రితిధభేదములనెఱింగింతుకా, ౧౩

క॥ వసుదేవయోనిగోపీ। విసరమహాపీనకుచసహితో

ల్లనిశుండనగగాలిండ్రి। రసవిహరణకరణనిత్యరసికుండనగకా, ౧౪.

అప్రతితము—

క॥ అలశాస్త్రపురాణములనె। కలశబ్దములప్రతితకంబగుంగృతులం

దలంతున్నవాకపిద్రజగము। నెలమినజావృతముడజేయునీశ్వరుననగకా, ౧౫.

అప్రయోజనము—

క॥ అవిశేషవిధాయకమై। కవినిపదమప్రయోజకముభూతివిభా

ధవలిశహరసుతుంగొలుతును। నవనలినహరద్విపాస్యనయమగననగకా, ౧౬.

క్లిష్టము—

క॥ దూరార్థముక్లిష్టంబగు। ధారుణింబవనాశనెంద్రధరమకటాలం

కారమణిజనకవరపు। త్రిరమణకుమారరూపదీపితుండనగకా, ౧౭.

సందిగ్ధము—

క॥ సందిగ్ధమనగంజెలగును। సందేహస్పదపదంబుసమరభరిత్ర

సందిపితజయశాలిపు। రంధరనుతపిత్రముండురాముండనగకా, ౧౮.

విచిత్రధీప్రదము—

క॥ జగత్స్విరుద్ధమతికర। మగునదివిపరీతధీప్రదాభ్యంజనగా

దగుంగృతులనకులహినుం। డగునితడననంబికావిటానకుండనకా, ౧౯.

అవిమృష్టవిధేయము—

క॥ అవిమృష్టవిధేయంబగుం। దవిలినవర్ణాంగమప్రధానంబైనకా

నవనవసంఘల్బితాం। తవసంతమువచ్చెనిపుడుభరణికనగకా, ౨౦

పరుషము—

క॥ శ్రుతికటువులైనపదములు! కృతింబరుషములనంగజెలంగునిలంగుభేదా

పతిమూర్ధధృతాధోఽద్యధి! పతింగొల్తునశ్చేష్టసిద్ధిఫలమునకనంగఁ. ౨౧.

వాక్యదోషములు—

సీ॥ అక్రమంబువిసంధిప్రక్రమభంగంబు పునరుక్తియుతమనంపూణఁతరము

వాక్యసంక్షేపముచ్యాక్షిణముధికపదంబువాక్యవివక్షఁతంబరీతి

న్యూనోపయంబికోపమంబుసమాప్తపునరాత్మమస్థానఘనసమాస

మనియితచ్చందంబుయతిభంగముపతస్ప్రకమఁబుభిన్నలింగంబుభిన్న

వచనమక్రియసంబంధవర్జితములు! వాక్యగర్భితమునుసనవాక్యదోష

వితతులిరువదిరెండయివినుతిగాంచు! వీనిలక్షణలక్ష్యముల్ని స్తరింతు. ౨౨.

అక్రమము—

క॥ క్రమహీనమక్రమంబగు! సమధికమగునితనిశ్చిరైర్వచ్చాయా

సముదయమునకున్దినకర! హిమకరకిరణోత్కరంబులైనయెయనంగఁ. ౨౩.

విసంధి—

క॥ అపగతలక్షణమునుగ్రా! మృపునంధి-మండగవిసంధియనందగునరిగె

న్నపరగిరికినుండనంగా! నృపులొప్పుపరధికగుణవినిద్రతనంగఁ. ౨౪.

ప్రక్రమభంగము—

సీ॥ ప్రక్రమంబువిడువఁబ్రక్రమభంగంబు! శౌరిదానవారిజక్రధారి

నభవునమితవిభవుననవద్యచారితు! విష్ణుంగొల్తుజిష్ణుగృష్ణుసనంగఁ. ౨౫.

పునరుక్తియుతము—

క॥ ఎనయంగశబ్దార్థంబులు! పునరుక్తములైననదియెపునరుక్తియుతం

బనందగుంజకాచలమున! దనుజావళిఁద్రుండుంజుక్రధరుండితండనంగఁ. ౨౬.

అపూర్ణము—

క॥ ధరలోఁగ్రియూస్వయంబుల! సరిపోనిదపూర్ణమనంగసన్నుతికెక్కుక

నరపతియెసంగునుద్రవ్యము! పరంగంగనాదార్యశాలిబహుఁ మున. చగఁ. ౨౭

వాక్యసంక్షేపము—

క॥ ఏకడవాక్యాంతరితప! దాక్షిణమువాక్యక్షిణమగుబాగడుదురి

భూకాంతుండుజనుల్లెన! నేకగుణాన్వితుండటంచునిలబోసనంగఁ. ౨౮.

చ్యాక్షిణము—

క॥ భ్రాంతికరంబగునన్వయ! మెంతయువ్యాక్షిణమయ్యెనిడుండుతిలకముం

గుంతలములఁగాంతకును! తాంతంబులునెరువుఁడిచ్చడంగనలనంగఁ. ౨౯.

అధికపదము—

క॥ తలఁపంగమిక్కిలిపదములు! గలిసినయదియధికపదముకమలారికలా

- కలితపిలాససముల్లిస! దలన్ముముఖోవిభవశాలియగునితఁడనఁగన్. ౩౦.
 బాచ్యవివర్జితము—
- గీ॥ వాచ్యముజ్జగింపవాచ్యవివర్జితం! బనఁగ నెగడునాజినభవుడైనఁ
 దెగడునితనిహాహుదీప్తాసీయను నెడనాజినభవుఁడెగడుననుచుంబలుక. ౩౧.
 ఆరీతి—
- క॥ రసమునకనుచితమగుపద! విసరమరీతియనఁబొల్పువీటజనమృదయ
 గ్రసనాగ్రహగ్రహిశబ్ద! స్వీసమగ్రోదగ్రమతివశ్యంగారిమనన్. ౩౨.
 న్యూనోపమము॥ అధికోపమము—
- గీ॥ డిపమచాలకున్నన్యూనోపమంబది! కోపమాఖ్యమధికముపమయైన
 హైమవననుండైనహరిమేఘనిఘండన! నతినప్లవితలతాభయనగ ౩౩.
 సమాప్తపునరాత్తము—
- క॥ క్రమముడిగిమగుడఁబూనిన! సమాప్తపునరాత్తమయ్యెశాశ్వతునభవుం
 గమలాత్మంగమలనాఘం! గమలాపతిఁగొల్తుము క్షితైవిభుననఁగన్. ౩౪.
 అస్థానసమాసము—
- క॥ అపదసమాసంబస్థా! నపటుసమాసంబరిపులననిఁచునిమెదనే
 నిపుడనివికటభుక్కుటీ! విప్రులక్రోధాంధుడయ్యెవీరుండనఁగన్. ౩౫.
 ఛంకోభంగము॥ యతిభంగము—
- క॥ ఛందముయతియుండప్పిన! ఛంగోయతిభంగములగుసంగతినితఁడు
 కుండేనువెరదయవఁడై! ముందుగఁబూజించినాఁడంసరహరిననఁగన్. ౩౬.
 పతత్ప్రకరణము—
- క॥ ఊనుత్కర్ష ముదక్కినఁ! బతత్ప్రకరణంబుగవయభల్లాకమృగీ
 వితతివిభేదనగర్వా! యతనింహాభేలమీమహాటపియనఁగన్. ౩౭.
 భిన్నలింగము॥ భిన్నవచనము—
- గీ॥ డివిదంబురుఘంబోవృశాకంబల్కురఁబోవు! భిన్నలింగమనఁగభిన్నవచన
 మనఁగఁజెలఁగునింతవనజారివలెనస! భిన్నముగవరులకరణిననఁగన్. ౩౮.
 అక్రియము! లేక-ఆకరీరము—
- క॥ తుదలఁగ్రియాశూన్యములగు! పదంబులరీరమనఁగఁబరఁగున్వభవా
 సృదమగుమఘమాసంబుఁడ! బొదలుతరూత్కరముకుసుమపూర్ణంబనఁగన్. ౩౯.
 సంబంధవర్జితము—
- క॥ సంబంధవర్జితంబగు! సంబంధమువిడువఁగరులుతైలముబుజురం
 గంబులుభంగంబులునను! రాంబుద్ధిపరితరణియితనియనితయనఁగన్. ౪౦.

వాక్యగర్భితము.

క॥ నడుమనొకవాక్యపద్ధతి । తొడరిననదివాక్యగర్భదోషముఖులౌ

పెడమతులతోడిసంగతి । కడుహితమిది నీకొనర్పఁగావలదనఁగన్, ౪౧.

అర్థదోషములు—

క॥ క్రమమునఁకనర్థజదో । మములనెఱింగింతునుకవిజనులకుఁపీనో

పమమధికోపమమసమో । పమమఖ్యాతోపమంబుపరుమముఱియన్, ౪౨.

గీ॥ వ్యర్థమేకార్థమునసంశయంబుపక్ర । మమువిరుద్ధంబువిరసాతిమాత్రమేతు

రహితనిరంకుతాశ్చలసహచరమ్య । తములుభిన్నంబుననీనిద్రమమొనర్తు, ౪౩

పీనోపమము, అధికోపమము—

గీ॥ ఉద్విఘ్ననునల్పఁబోల్పపీనోపమంబు । శ్వాసమునుబోలెనితఁడువిశ్వాసీయనఁగ

నరయనధికోపమంబుల్పనధికుఁబోల్చ । బునుకవట్టిసపేనీతుఁబోలుననఁగ, ౪౪

అసమోపమము, అఖ్యాతోపమము—

గీ॥ ఉపమసరివోనిదిలససమోపమంబు । హలధరుఁడుమేరుగిరివోలెనెరుననఁగ

వినుప్రసిద్ధంబుగానిదవిశ్రుతోఁజ । మంబువదనంబుకుముదంబుమాడ్చియనఁగఁగన్, ౪౫

పరుషము—

క॥ పరుషార్థంబులుగలయది । పరుషంబునుదోషమయ్యెఁబరఁగెడుసీఘ్ర

పరుషౌందర్యమునకువే । మరుసరియోమంటఁబడ్డమదనుండనఁగన్, ౪౬.

వ్యర్థము, ఏకార్థము—

గీ॥ ఆశ్రయోజనంబువ్యర్థమౌఖేనిల । బైనజలధిదాఁచెననిలతనయుఁ

డననభిన్నవాక్యమరయశేకార్థమా । సుగుణునిచరిత్రతోభియనఁగ, ౪౭.

ససంశయము—

క॥ క్రమమరిపదములుసంది । గ్ధములైనససంశయంబుభరణీవరుడై

ర్యమునగముగెల్పుననఁగా । నమరెడుసతిమేనుమించుహనియించుననన్, ౪౮.

విరుద్ధము—

క॥ క్రమమెడలిచేతకాలా । సముచితమువిరుద్ధమయ్యెనమదవిలోల

భ్రమరముచంపకవనమన । సముదంతైతఁకంబుచైత్రంబనఁగన్, ౪౯.

విరసము—

క॥ భరసనుచితరసభావము । విరసంబగుచిత్రసమదవిద్యేషితిలో

ధరులుదరులందుఁగండఁగ । సరసములాడుదురుప్రేమశబరులటన్వన్, ౫౦.

అతిమాత్రము, హేతురహితము—

క॥ షీనిలోలోకాతీతం । బతిమాత్రమునింగినిండెనబ్జాషికుచ

ద్వితయుతురహేతుశాస్త్రము । సతింగనుఁగొనెభృజ్జపస్త్రైచనుదెంచెనకొంగి,
నిరలంకృతి, అశ్లీలము—

క॥ ధరజాతిమాత్రశాస్త్రము । నిరలంకృతిహామాయుతుఁడసృష్టఁడనలబ్జా

కరమశ్లీలముపద్మిని । సరసాంగజగృహముపద్మసారభవనఁగకా, ౫౨,
సహచరచ్యుతము—

క॥ సరిగాసరిగానిదియు । ర్వరఁదైఁబొందింపసహచరభృష్టంబొఁ

బరఁగునెలచేతఁగనం । బరుదుగఁగెనంబుచేలనంబుధియనఁగకా, ౫౩,
భిన్నము—

క॥ భిన్నంబగుసంబంధవి । భిన్నంబీతనిదిరోధివృత్తివీశ్వరుఁడా

పన్నుండైతననుదురున । నన్నలినజాత్రాత శాస్త్రమని పల్కుననకా, ౫౪,

క॥ రసములువాచ్యముతైనను । వెసనదియునుదోషమయ్యెవినిలోగరణం

బసదృశభీభృత్సరసా । ల్లితముశృంగారసహితలనయనంగకా, ౫౫,

గీ॥ ఇంకగుణములువివరింతునియుఁగృతుల । దొరసీశ్లేషప్రసాదసూధుర్యసాకు

మార్వసమతార్థదీపనాదార్యకాంతు । లనఁగనోజస్సమాధులుననఁజెలంగు, ౫౬

క॥ ఇలసంధిగూడిపదములు । నెలకొనియొకపదమరీతినిలిచినశ్లేషం

బలరుఁబ్రసేద్ధపదబలు । సలఘూక్తీప్రసాదమయ్యెనదియెట్లున్నకా, ౫౭,
శ్లేషము—

శా॥ ఆలావణ్యమగణ్యమాగుణగణంబవ్యాజమాతేజము

జ్వలంబావినయంబమేయతర మావీర్యంబనిర్వాచ్యమా

యాలాపంబతిసత్యమావితరణం బాశాంతవిశ్రాంతమా

శీలంబార్జవమూలమెన్నఁదరమేత్రిసారసింహాధిపుకా, ౫౮,
ప్రసాదము—

ఉ॥ ముంగిటిపెన్నిదాసమిలుముండటికల్పకమర్చికోటిముం

గొంగుపసిండిచెంగటనకూడినబంగరుకొండదొడ్డిలో

నంగలకామధేనువదనంబెరయొంగలులేసిచొక్కపుం

దంగెడిజున్నునీవితరణంబునృసింహానృపాలశేఖరా, ౫౯.

క॥ సరసములగువాక్యంబులు । వరుసనువేర్వేరిమించువగమాధుర్యం

బరయఁగబొట్టుపిటుండుల । నరుదగునదిసాకుమార్వమదియెట్లున్నకా, ౬౦.

మాధుర్యము—

చ॥ ఆనయముయంత్రమత్స్యమున్మోకమ్మునక్రీనరసింహుఁడేయఁగా

వెనుకకుఁబాటిపుల్లఁబివేషముమార్చిబిలంబుమారికా

నవమునకేగిసిగ్గుననణంగిభరంపడివీగితావిషం

తెనసినతిన్మబించినదులీఁడిభ్రమిచెనురాసున్నయుక్,

౬౦౩

సౌకుమార్యము—

ఉ॥ చెందొరవెందుషందువలెఁజెందురుమింగఁజందనంబువె

చ్చందనమొండునిందుముఖచందముఁడందమునందలంపని

యందము నందెనందనమునందు మిళింపముపొందుపొందికం

జెందెన్మనిహకాఁగిటనుజేర్చుముముంగుమందగామినిక,

౬౦౪

క॥ లలితార్థభంగిఁబాదం । బులునాల్గిటనేకసరణిఁబాదవసమతయా

నిలనర్థమువృత్తపై । నలువొందిననర్థదీపవఁజెల్లున్,

౬౦౫

సమత—

సీ॥ శరవేగములులేవెచలయంత్రపాతీనపాటనక్రియకునేర్పడవుగాక

చాతుర్యములులేవెశారదాభండారచోరకారక్రీడిజొరపుగాక

వితరణంబులులేవెవివిధయాచకన్యపాలకకంఠదమ్ముమల్కాపుగాక

సామర్థ్యములులేవెగరినస్వరూపయానశాసనప్రాధికెఁజనవుగాక

తొలుతగడిదుర్గములనున్నదొరలులేరె! మహిమనీమాడ్కిగదనదుర్గదసపాద

సారసప్రాంగిహరణులులేరుగాక! నరసుతాటోపయోబయనరసభూష,

౬౦౬

అర్థవ్యక్తి—

సీ॥ నలువొంగువమగేంద్రనాగంబుసాటిగాసామజంబులనెల్లసంతరించి

విఖ్యాతికెక్కినవెలిమాపుసాటిగానైంధవములనెల్లసవరణించి

మహిమమించినమింటిమ్రాఁకులసాటిగానిలనెల్లయెఱులనిరవుకొల్పి

స్వగఁగృప్తికిఁబ్రతిస్పృష్టిసలుపుకీతి! వసుధఁగొళిగోత్రపావనుఁడవైన

నీకతగుఁగొకమణియన్యవృత్తులకగునె! సరసుజుహారయోబయనరసభీర

౬౦౭

క॥ కతివయసంయుక్తాక్షర । ఓతతందౌదార్థమయ్యెవిమలవినిత్రా

యతవకాఁవృక్షులుగల । యతిమృదుబంధంబుకాంతియగుజెల్లున్,

దౌదార్థము—

చ॥ ఎదిరినయోబకొనివరసేఁగ్రునికితిఁనిజొనుపత్తీకి

స్మరనవిరోధిభీమంబుమాతొనకేగినఁడబ్రథంబుద

తృతీయ సాత్రమిందిరభ సంబున నావృష భాది ధృజు
స్వేదః జమ్మియజాండములపేవెడలు గడలేనయాసుకా,

౬౨.

కాంతి—

సీ॥ నెలవ క తోడివిన్నెలవంక గలమేటి నెలవంక రహితాంతునియన్ దెగడి
ననయమ్మువానింగన్ననయమ్ముగలయింతిననయమ్ముదాల్చువానన్నంజెనకి
కడలేక త్తగొండకడలేక డలద్రోయుకడలేక మైనసింగడల గెచ్చి
కపుగాలవన్నెచొక్కపుగాలనగుమేనికపురాలపోయెంకంబునణచి
తనరుచుబులోకములునిండదనరుచుండు! లాటకరహితంబులనాలలాటఫలక
మలయజమ్ములైన నీదునిర్మలయశంబులమితగుణసాలద్రనారసింహక్షిత్తింద్ర,

౬౩

క॥ నిలసితనమాసభరతో ! జ్వలిబంధంబోజవయ్యెసరియన్యగుణం
బులుచుటిచీతోక్కటిపై ! నలరింపసమాధియయ్యెనదియెట్లున్నా,
శ్రీజమ్ము—

౬౪

సీ॥ మందారవిభవంబుండకంబుదిగిబిందుబిందుదారకాక్షరభీతయమండు
పాలవిడితహలహలారోనోత్రాలతాలాంశభుజదండతాండపుండు
దీనాచననిదానదానాంబుజనదీనదీనాభపరిణయసిగిసిధాయి
భీమాసురవిరామరామాతిశయభామభామాంబుకనిభాసిదారితారి
రాజమాత్రుడెనసుధాధిరాజమకుట! నికటవికటమహానీలనికరసుకర
మధుకరకరంభితాంభ్రీ పద్మద్వయండుసరసగుణహరియోబయనరసశౌరి, రిం.

సమాధి—

అలబలింద్రునిచేతనడుగు వెట్టెంగనేర్చిధారాధరముచేతనెరుమోచి
కానీనుచేంగంచకముంబూనగానేర్చియెలమిదధిచి చేనెన్నుబిడిసి
క్షీరంబురానిద్రుచ్చినవెన్ననీడేరినైలింపగచివన్నుంబాలెడలిగి
కల్పసాదపథలోత్కరముంజెగిగాలచివనజారి నెప్పేనననగివెనగి
ధరణిద్రోదేవహించినదానకన్య! సకలయాచక బాంశపున్సితశిల్ప
నికరగ్రహణా చాత్రినెరసెనార! వైరిగజసింహయోధయనారసింహ,

౬౫

సీ॥ ఇంకనలంకారనికరంబులేర్పరింతు! నవియుంగవితాలతాలనికిహరికటక
కంకణాదులక్రియనలంకరణకరణ! పరిణతులచేసలంకారభావమొందు,

౬౬

క॥ ఇవియునుశబ్దాధంబుల! ద్వివిధములైక్రమముతోడవెలయుననుసార
భవిశేషంబులనుసమా! దివిశేషమ్ములనుగావ్యదీపితసరణి

౬౭

గీ॥ అందనుప్రాసభేదంబులైనశబ్ద ! భవదలంకారములుమున్నుప్రస్తుతింతు
సడరనడలేకరెండుమరెండతురంబు ! తనయునియమంబు ఛేకనూనెట్లటన్న, ౭౫,
పంచచామరము—

స్ఫురత్కృపాబలప్రతాపభూతిధైర్యభూభరా | ర్చిరంగదానబుద్ధిజైభరిస్త, రిస్త, రిన్సుభా
హరున్హరుని రిన్సి రిన్సి హాసలున్నలు | నమాగురుస్తురుజ్జఇంతవాడగున్నసింహభూవరా

గీ॥ ఒక్కవణకాంబుకడదాకనుద్ధరింపఁ | బరంగుజ్యంభణవ్యత్యేనుప్రాసమయ్యె
దలంపంబునరక్షియయ్యదాత్పర్యభేద ! మెనయనియమంబులాటచూనెట్లటన్న,
వృత్తనుప్రాసము —

చ॥ సమదశిపత్తి శిక్షణవిచక్షణదక్షిణదోరసుక్షణ
భ్రమదశిమశిక్షరీక్షసమరతుతితేక్షితిపక్షతిక్షర
త్సమధికశాశితక్షరకృతక్షణరక్షితవక్షిలోక్కా
గమలదళాక్షికుండేబుబులగారవసింహస్యసింహస్యసింహభూవరా ౭౬,

లాటానుప్రాసము—

చ॥ ఘనతన్మస్థింహుంజూడంగలకన్నులుకన్నులువానికాంగిటం
జనువుననేచ్చమాపంగలచన్నులుచన్నులునాని మోవికిం
జొనిపినపాటలాధరముజున్నులుజున్నులువానిమేనజే
ర్చినసరసాధగవల్లికలచెన్నులుచెన్నులువోతలోదరి, ౭౭,

క॥ సశవణాధముగాధికమై | యమరిననియమంబుయమకమగుంగృతులందా
యమకంబునైకవిధమగుగ్రంథముననొకరెండుమూడుగచులెఱింగింతుక్కా, ౭౮,

క॥ మేలిమి రెండవపాదము | కాలవపాదంబునొక్కయనువునందనరం
జాలినయమకముకృతులం | నాలింపంగఁజూడయమకమగునెట్లన్నక్కా, ౮౦,
పాదయమకము—

క॥ బౌరామోబన్యపాలరు | మాజూమనుమదనసమరమాధుర్యవై
ధీరాన్యసింహకూడిలి | మానాశిసుమదనసజరమాధుర్యవై, ౮౧

క॥ ప్రస్తుతమగుముక్తపద | గ్రస్తబసనదియంగృతులందరంగుబదాంతో
దస్తముపాదాద్యంతిను | విస్త్రుతముపదాంతసింహక్షిక్షణమనంగక్కా, ౮౨

పాదాంతపాదాదిముక్తపదగ్రస్తము —

క॥ సుదతీనూతనమదనా | మదనాగిభురంగిపూంకామశిష్యునదనా
శదనామయగజరదనా | రగనా, కేంద్రనిభితికారసస్యసింహా, ౮౩.

సింహం లోకవము క్తపదగ్రస్తము—

క॥ మనవేటికి సూతనమా ! తనమ్మాయెడఁ బ్రేమదనకుదక్కి తిననుమా

ననుమాచకదయదనరం । దనరంతులుమానినరసభవురమ్యనవే,

౪౪౩

శబ్దబంధము—

చ॥ కనుఁగొనచేకుతెల్లదియఁ గణికఁ మట్టిడిగ్గరాంఘురిల

న్యూనుపటియేడునణఁములునుంగడయేడు బ్రవేశనిగణతు

ల్పనుపడనాల్పదిగ్దశములన్నియుంటివిద్దిగ్దశంబులం

దేవయఁగఁబాదమధ్యగము లేడునువ్రాయఁగఁబక్షబంధమా,

౪౪౪

సగ్గర—

రామాకక్రీసమగ్రారణకృతభయముద్రాసగక్తామారా

రామారక్తాససద్రాష్ట్రభగణపటిమాత్రాసకు నీకుమారా

రామాకు నీకుసత్రాప్రకటతరవిచిత్రాపవిత్రాశమారా

రామాసత్రా విపత్రాశ్రయసర సదుచిత్రామస క్రికమారా,

౪౪౫

శబ్దబంధము—

క॥ పదిమట్లునాయుచేకులు । పదిలపటివిసుకవిశేరుపతిపేరునుతోఁ

బొదలఁగ నేవంధిగుణ । విదితంబగుచక్రబంధవిధమా నెట్లకా,

౪౪౬

శా॥ రక్షానాకపమూర్తిఁ భాసురగిభీరావిక్రమోహాస్పదా

దక్షారమ్యబుద్ధిరాభరణవిద్యాకృత్యశశ్చోస్సనా

వడఁసింధుపకన్యకాసరసభవ్యాత్తిగ్దధీతంత్రీదా

దాక్షిణ్యరతనాదప్రభవవినోదామెయనాగాశ్వదా,

౪౪౭

వృత్తకదగర్భసీసము—

మహితవిద్యజ్ఞనమంశశీరుతసాహిత్యప్రియభావుకామ్యదార

వితతసీమాహవవిక్రమసమద్యద్వైరినిర్భేదనాభిరామ

వినుతవిశ్రాణనవిభోమాపహసీతాసూనామరత్నైరుహోన్మకేంద్ర

విసత్తథాపాలకవిస్ఫురన్లకుట రత్నద్యోతితాంచత్పదామహత్క

నిరుపమదయాపయోనిధినిరతభరిత । దారుణరితనిర్మలతరసత్వరుచర

తరణికులమణీనరసింహధరణిరక్షణ । ఘనతరగుణనిధిమనుజునులుమా, ద, శా.

శ్లోనిరోష్ఠసంకరము—

శా॥ ఘానాధోత్రమజంభుంజన మహాభోగాశ్చ రామక్రియా

దానోజ్జ్వలంశీతహరిపూరభరితోద్యద్వార్ధివిచిత్రజా

నూనామేయసుధాబ్ధినిర్మలగుణామృద్యన్తహాయూధప

శ్రీసూత్నప్రథమానభాగ్యవరవైరివ్రాతభేదివ్రతా,

F౦.

క॥ నీహరశిఖరిశిఖర | పూహమతతుహినకణమహూమహిమమహా

మోహవహవిమతవరా | హోహమణిహరనయనరూఢవిహారా,

F౧.

లయగ్రాహి--

మిత్రకులభూషణయమిత్రకులభీషణవిచిత్రమృదుభూషణచరిత్రమణిహారా

జైత్రవిశిఖాసనబల త్రిపురశాసనపతిత్రగుణభాసన గోత్రభృతిధీరా

మోత్రకుభలక్షణ సుపాత్రజనరక్షణకుశాత్రయవిచక్షణయకృత్రివ్యపిహారా

గోత్రసమసింధురకళత్రితవసుంధరపత్రత్రిరథబుధురతనుత్రభుజసారా,

౭౨.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీహనుమత్ప్రసాదలబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశ

ప్రతిభాబంధుర ప్రబంధ పఠనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక

వేంకటరాయభూషణ సుపుత్రీతిష్ఠురాజపూత్త్ర సకలభానా

విశేష నిరుపమానభాన శారదామూర్తిమూర్తి ప్రణీతం

జైన కావ్యాలంకార సంగ్రహంబును మహా ప్రబం

ధంబునందుఁ ద్రివిధదోషనిణకయంబును గుణ

ప్రకరణంబును శబ్దాలంకారసంగ్రహంబు

నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

—॥౪౪౦॥

ॐ

శ్రీ రస్తు

నరసభూపాలీయము.

కావ్యాలంకార సంగ్రహము-పంచమాశ్వాసము.

శ్రీనందనసౌందర్యము । ధానందనకీర్తివిజితహరిచందనమే
ధానయనిధానదాసే । దాసీతనరణానరసభరణీకమణీ,

౧౬

గీ॥ అవధరిపుములత్పల్లెత్పల్లెములనెల్ల । ననభుభవదీయనానుభేయాండితముగ
బహువిభక్తులవాసరింతుడద్యోతితి । నింకబతురార్థభవదలంకృతులువరుస, ౨.
ప॥ ఉపమాంస్వయోపమేయోపమా స్మరణయాపక పరిణామసందేహ భ్రాంతి మ
దపన్నవోల్లేఖోత్పేక్షాతిశయోక్తిసహాక్తి వినోక్తిసమాసోక్తివక్రోక్తి స్వ
భావోక్తివ్యాఖ్యోక్తిమీలన సామాన్యతద్భుతాతద్భుత విరోధాభాసవిశేషాధి కవిభా
వనావిశేషోక్త్యసంగతి విచిత్రాన్యోన్యంసమ సమత్వలయోగితా దీపక ప్రతిప
స్తూపమా దృష్టాంతనిదర్శనావృత్తిచేక శ్లేషపరికరాడేప వ్యాపిస్తుత్య ప్రస్తుతప్రం
శ సాపర్యాయోక్తిప్రతిపాను మానకాన్యైంగాధాంతర వ్యాసయథా సలఖ్యా
ధాపత్తిపరిసంఖ్యోత్తర వికల్పసముచ్చయసమాగి భావికప్రత్యసిక వ్యాఖ్యాతప
ర్యాయసూక్ష్మదాతృ పరిరృత్తికారణ మాలైకావధి మూలాదీపక సారరసవ
త్పేయి ఊర్జస్వీసమాహితంబులన డెబ్బదియలంకారములు అందుకూపక పరి
ణామసందేహభ్రాంతి మదల్లేఖాపన్నవోప్రేక్షా స్మరణభుజ్యయోగితా దీపక
ప్రతిపస్తూపమాదృష్టాంత సహాక్తివృత్తిచేక నిదర్శనాశ్లేషంబులు పవీయాలును
బ్రతీయమానాపమ్యంబులు, సమాసోక్తి పర్యాయోక్త్యాడేప వ్యాపిస్తుత్యపమే
యోపమానస్వయాతి శయోక్తిపరికరా ప్రస్తుతప్రశంసానుక్త నిమిత్తవిశేషో
క్తులు పదియను * బ్రతీయమానవస్తుకంబులు, రసవత్పేయిఊర్జస్వీసమాహిత
భావికంబు లేనును * బ్రతీయమాన రసభావంబులగు, కడమయుక్త నిమిత్తవిశే
షోక్తిసహితంబులగు సుపమాద్యలంకారంబులు నలువదియు * నస్ఫుటప్రతీయ
మానాపమ్యరసభావంబులగునందు,

౩.

సీ॥ అవనిసాధర్మ్యంబుత్రివిధమాభేదప్రధానమభేదప్రధానమరయ
నుభయప్రధానమై యుగిదీపకము తుభ్యయోగితయంబ్రతివస్తూపమయను
దృష్టాంతమును సహాక్తియునిదర్శనప్రతీపమువృత్తిచేకంబుప్రబలుభిన్న
సామ్యము ల్లాపక సందేహపరిణామములు భ్రాంతిమదపహ్నుతులుభిన్న.

సామ్యధర్మంబులుల్లేఖ సంగతముగ | నుపమయపమేయకోపమయనుననన్వ!
యంబుస్మరణంబుదలంపభేదావిభేద! సహితసాధర్మ్యగుణవిశిష్టములుమఱియు.

సీ॥ అతిశయోక్తుత్పేక్షలధ్వవసితమాలలొగివిభావసవిశేషోక్తివిషమ
ములునసంగతిచిత్రముతద్గుణానోన్యములుభావిక విశేషములువిరోధ
జన్యముల్యావ్యభూతసహితంబుగాఁగసముచ్చయంబువికల్పముఁబరిసంఖ్య
మలయధాసంఖ్యమధ్మాపత్తిపర్యాయభవములుపరివృత్తిప్రత్యసేక
తద్గుణసమాధులవినోక్త్యుదాత్తసమములు! లునుస్వభావోక్తిలోకవర్తనభవములు
గరిమసమమానకావ్యలింగములుతర్క! జంబులద్ధాంతరన్యాయసంగతముగ, ౫.

సీ॥ కారణమాలికైకావళీసారమాలాదీపకంబులుల్లసితశృంఖ
లావిచిత్రత్యమాలములువ్యాజోక్తివక్రోక్తిః పీలనమపహ్నుతిభవములు
పరంగుసమాసోక్తిపరికరంబులువిశేషణజాతచాతుర్యసంభవములు
కడమశ్లేషాద్యలంకారిముల్పూర్వోద్దితన్యాయనిరపేక్షతాయంతంబు
లీయలంకారములకెల్లలంబ్రధాన! మైసయపమయముండుగాననువ్రకొల్పి
యొకటికొకటికథనముల్పరికటములుగ! సరవిశేషింతులత్కలత్కమన్తలెలమి.

సీ॥ ఉత్పేక్షవలెనసిద్ధోపమకాకనన్వయముకైవడినభిన్నంబుగాక
హీనోపమయంబులెనినహృద్యముగాకయపమానమనభుమైయుండేనేని
శ్లేషంబుబలెంబుఁగ్నిష్టమాత్రముగాకసాధకమైయలరూపకాదులక్రియ
వ్యంగ్యంబుగాక సామ్యమువాచ్యమగునేనిసౌచవ్యముప్రతిపక్షుడలంపం
గ్రమవిపర్యాససహితంబుగాకయన్న! నలరునుపమేయకోపమయంబుసామ్య
ధర్మమిరుమాటువరుసలడడవకున్న! నుపమయగుదీనిభేదంబులుగ్గడింతు, ౭.

సీ॥ ఒనరునదిపూర్ణయనులుప్రయునునసంగ! నండునుపమానముపమేయమలరుచుత
సామ్యవాచకమునుగూర్చుజాలుంబూర్ణ! కొన్నికడమైనలుప్రయోగమరుమిగులు.

సీ॥ అందునుభయాఖ్యయగుంబూర్ణయార్థిత్రోతి
యనంగరఘరామసన్నిభుడనెడిచోట
నార్థికందర్పఁడునుబోలెనలరుచుండు! నధిపుడనుచోటత్రోతియైఋతిశయిల్లు.

క॥ ధరయందార్థియుండవిధాం! తరయయ్యెసమాసవాక్యతద్ధితగతయై
తిరముగవాక్యసమాసా! చరణంబులద్విధయగుచుత్రోతియుండనరుక, ౧౦.

క॥ అలతద్ధితములయందుం! దెలియవతిప్రత్యయంబుతెలంగువలెమిం
గలిగినకల్పపుత్రిత్యయ! మలరుచునయ్యార్థియందయదిగనుపట్టుక, ౧౧.

ఉ॥ కావునఁబూణకాంచనిభకన్గనలు ప్రయసామ్యధర్మమీ
తొవిరింగూర్చకున్నయెడఁజ్రొతియునాథియునైయధోక్తసం
భావనవాక్యయుక్తయుసమస్తయువాక్యసమాసతద్ధిత
క్రీవితదాత్మయైధరణిఁజెన్నగుసాయకసంఖ్యనెట్లనకొ, ౧౨.

సమాసగతపూర్ణాశ్రితి—

క॥ తవియొంజల్లందనంబును ! గేవలసౌందర్యగుణముగిటికొనఁగఁగకొ
భావుకుఁడైనప్పనిహ ! తొవల్లభుండమడుఁబూణకాచంగ్రోపముఁడై, ౧౩.

వాక్యగతపూర్ణాశ్రితి—

క॥ వెలయుజవరాండ్రతలఁపుల ! వలపునునీలుపంగఁజూలువరరూపమునం
జెలఁగుచున్నసింహుండలరుల ! విలుకానికెసాటియయ్యెన్నిశ్రుతలీలకొ, ౧౪.

తద్ధితగతపూర్ణాశ్రితి—

క॥ ఏయెడలనియ్యనియ్యం ! గాయలుగాచిన నృసింహుకరమధులకుం
తాయనివేడ్కఫలింపమ ! నాయతగతిఁ గల్పకల్పమైవిలసిల్లకొ, ౧౫.

వాక్యగతపూర్ణాశ్రితి—

క॥ దివియునుభువియుభుజింగమ ! భువనంబునుసిండివిమలఘారిప్రభతో
దివిజేంద్ర తటినియోయన ! నవిరళగతిఁబొల్పునీదుయశమునృసింహకొ, ౧౬.

సమాసగతపూర్ణాశ్రితి—

క॥ కరములకంఠముచక్రము ! నిరపుగనురడుండుఁజెందియిందీరదనకొ
హరివలెవెలయుదువారా ! నరసాహసయోబరాజునరసిహస్యవా, ౧౭

పంచవిధానుసాత్తధర్మలుప్రోపములు—

శా॥ నీదోఁఖిద్దమహింద్రుండోయనఁదగున్నదివ్యతేజోభరం
బాదిత్యుండునుబోలెఁబొల్పుభవదీయాలాపముఁవ్విల్లకీ
నాదబ్రహ్మముసాటిసికరముమందారోపమానంబునీ
సాదుర్భవముమాఘభక్యదయకల్పంబౌనృసింహధిపా, ౧౮.

అనుసాత్తోపమానలుప్త—

సీ॥ జలదంబుగతినిచ్చి వెలవెలఁపాఱకలశాంబుఁ దిరీతిఁగి నెరుకొనక
యీగిమ్రాన్వలెఘలంచడిజిగిదప్పకనురభిక్తైవడిఁగొలువరనియీక
కమలారిబలెనిచ్చిక్రమ్యతైగైకొకబలిమాడ్కియర్థిచేభంగపడక
చండాంకుసుతుపోల్కిగుండమార్పులుగాకవాసవమణిభారీఁద్రాసమంద
కొనఁగనోర్పుపుయాచకప్రూహమునకు ! భూనుతానూనదాసవిద్యానిరూఢిఁ
బొనఁగనీతోడ నెవ్వనిఁబోల్పవచ్చు ! సరసగుణహారయోబయనరసధీర, ౧౯

అనుపాత్రవాచకలు ప్ర—

సీ॥ దర్పితాహితస్పృహ త్రములునిన్నెదిరింపఁగలరెధీరో త్రమగండవిరుద
విమతకీతికాన్రతాపములునీచేసమకట్టు నేయుభయరగండవిరుద
యరివభూతాటకగరిమంబునీచేదఁగలుగు నేగండరగండవిరుద
ఛరిమందిగంధసింధురప జ్జీనీమోలనుండు నెగండభేరుండవిరుద
యరుణపరిణతధామరామాభిరామ । రామణీయకనిర్జితప్రసవబాణ
బాణసాహిత్యపరిపాకపాకవైరి । విభవసౌభాగ్యయోబధూవిభుస్ససీంహ, ౨౦.
గీ॥ ఆరుణపరిణతధామరామాభిరామ । యనెడిచోభానుకైవడినలరుకాంతి
పజ్జీగలవాఁడరామునిపగిదిఁబొల్పువాఁడసనువాచకంబవివక్షితంబు, ౨౧.

అనుపాత్రవాచకధర్మోపదానలు ప్ర—

సీ॥ ఇటుబేసి తేజీల నెనయుమిన్నుల తేరిజోదుపుట్టినకొండఁజూచినాఁడ
నిటుసేల జేజేలకెలుకైనచెంగావిసుదపంజఁడగుకొండఁజూచినాఁడ
నిటుకోడెరాతుమైనిడ్డసొమ్ములమేఁతసొంపులీనెడుకొండఁజూచినాఁడ
నిటునల్లచేవరయింటనంటిన తెల్లజోటివాయనకొండఁజూచినాఁడ
విందునందునునీతోడియాడువారిగడకతోఁగానఁగాననుగాననుచు
నిక్కమేనానకైననునిల్చువాఁడ।నరనుతాటోపయోబయనరసభూప, ౨౨.
అనుపాత్రవాచకధర్మోపమానలు ప్ర—

మ॥ మహితప్రాభవమానధుర్యమితవాఙ్మర్యాదమీనాంకవి
గ్రహముఖ్యాన్వయమూతకశౌర్యరసమీభుత్యాగమైతీరభూ
ద్వహమేధాన్వితమాక్రికాభరణమంత్రప్రౌడమస్త్రాగ్రస
క్తహరిశ్రీచరణాబ్జవర్ధిలుగుణాధారాసృసీంహాధిపా, ౨౩.

గీ॥ ఆలరమీనారంగవిగ్రహుండనెడిచోట । నిందుమీనాంకుమైవలెనింపుమీటు
విగ్రహముగల్గువాఁడనవెలయుసామ్యవాచకోపమానంబులసూచితములు, ౨౪.

క॥ ద్వివిధంబగుసాధర్మ్యముభవినుపమానోపమేయములకొక్కటియై
తవుటయురెఱికిద్వివిధంబవుటయనద్వితియగతియునలరుద్వివిధమై, ౨౫.

క॥ షీతినేకాథకమురెబ్బదివితయంబునసంఘటింపవెలయునువస్తు
ప్రతివస్తుతయగుచింబ । ప్రతిచింబతయర్థశబ్దపార్థక్యమునక, ౨౬.

వస్తుప్రతివస్తుపమ—

క॥ అవనిఁబరిష్కృతమయ్యె । ప్రవివంశంబోబకౌరినరసింహునిచే
దివిచరతరుభూషితమై । నవనవగతిఁబొల్పునందనవనంబనగి, ౨౭.

వింశతివింశతిపదము —

క॥ గురుశౌర్యయతము నాయతము । కరణాఃమునగున్యసింహుఘనభుజవలరుణా
దరభసా మణిరణి । స్ఫురణముజిహ్వలమైనభోగియుఁబోలెన్, ౨౮.
ఆనన్దయము—

క॥ సరసంబగునాకృతికి । ధరనుపమానోపమేయధర్మముదిరమై
పరగినననన్దయంబగు । నరయంగాదీనిలక్ష్యమాపాదీంతున్, ౨౯.

క॥ నీదయకునీడుశోడగు । నీదయనీజయముసాటినిజయమిలలో
నీదానమునకునైనయగు । నీదానమునీకు సాటిసీదెన్యసింహా, ౩౦.
ఉపమయోపమ —

క॥ నిపుణస్థితిను పమేయం । బుపమానమంబోలమణియును పమానంబా
యపమేయమంబోలఁగఁదగు । నుపమేయోపమయనంగనాగి నెట్లన్నన్, ౩౧.

క॥ శిరఃగాఁగభరణంబున । నరసింహునిసాటివచ్చుచరసాహసుఁడి
నరిష్టిహుఁడితనికైనయూ । నరసింహుఁడెకాకయితరనరులకువశేషే, ౩౨.

స్వరణము—

క॥ ధరనాకనస్తుత్తరగన్మఁగొని । వరుచందప్పవృత్తెనెవస్తుత్తరదలఁపక
స్వరణంబునిపాటింపుదు । రరయనలంకారపేతలదియెట్లన్నన్, ౩౩.

క॥ ఇలయంద్రవత్స్యయేయను । విలుపూనినక్రీస్తుసింహావిభుఁగాంబిజనుల్
తలఁపుదునుద్రవదకన్యా । కలితఁరగ్రహణనిమిత్తకార్ముకుఁబార్మున్, ౩౪.
రూపకము—

మ ఆలసందేహముమాడ్కిగాకయు పమేయంబెన్నతచ్చన్నమై
యలఁగూక్కిక్షయను నానభిన్నమలిజంబైయుంజ కారోపమం
జలరంగాఁట్రకృతోపయోగిపరిణామారోపత్యంబుగా
కలయారోపితమింబుదరంజనమునేయిద్రూపకలైతగున్, ౩౫.

క॥ ఆరయఁగజ్జలమతమున । నరుదగ్గునిరూపకంబుసావయంబు
న్నిరవయంబునువరుసుం । బరంపరితమనఁగఁదివిధభావమనాంధున్, ౩౬.

చ॥ ఆరయఁగను నైవస్తువిషయంబును నేకతలప్రపలికయై
యరుదుగఁబొల్చు సాధయవమవృత్తిగేవలమాలికాఖ్యమా
నిరవయంబునీ వృత్తిమును నేర్పునశ్చైవవిహీనమాపరం
పరితముతత్త్వగ్రేధదములఁచాయకకేవలమాలికాఖ్యమా, ౩౭.

క॥ కావునరూపకమప్తవి । ధావహమగులక్షణంబులలక్ష్యంబుల్
వాపరినానతుకావీనికె । భావవిధనురసమరసవిభాసితఁగనిలికె, ౩౮.

క॥ అపయవియనవయవంబులు । వివరింపనను ప్రవస్తానయంబిలతో
నవయవియవయవగవ్యం । బపునదియేకతలవతికాయగు నెట్లన్నకా,

౩౯

సమస్తవస్తువిషయసావయవరూపకము, మహాస్రగ్ధర—

హిమశైలద్వీపదీప్రవీనమణిమహితంబిందుశంఖాభిరామం

బమరాఘోమతక్యాయుక్తంబహిషలహరికంబభ్రశైవాలజాలం

బమ్మితాశాకుభినక్రంబజహదుడుకంబాత్తసంధ్యాప్రవాళం

బమరుక్రీనారసింహాద్యతవిశదయశోహరిదుద్ధాబ్ధిపేడ్కా,

౪౧

వీకచేశవతికాసావయవరూపకము—

క॥ ధరనామయనువల్లికము । సరభ సగతిపెడలిసిదుచటులానిమదో

ద్ధురచరదగిధరణిదురం । ధరబీహానిలముగ్రోబునరసింహస్యపా,

౪౨

క॥ అపయవిమూత్రంబుననే । కవిమతినిశ్రాంతిమైనంగనసంపదయం

బవనినిదికేవలంబును । ద్వివిధితమాలికయునయ్యెవినుమెట్లన్నకా,

౪౩

శేవలనిరనయవరూపకము—

క॥ ఇలసిదకీతికాచంద్రిక । యలఘుతరస్ఫూతికానలినజాండకగంఠం

బులునిదిన్దెల్లివిరిసె । న్నలరహంషసమానశీలనరస్యపాలా,

౪౪

మూలనిరనయవిరూపకము—

క॥ హరశిఖిగర్జరులభాదా । తయశీకుచగిడులమరతరులంబెలంగుకా

ర్పురైస్సరైస్సరులై । నరసుతమగుచీదుకీతికానరసింహస్యపా,

౪౫

క॥ రూపకకారణమైతగు । రూపకముపరంపరితమురూపింపంగనిం

డేనగునాల్గిభేదము । లాపాదిచేదనుదంబితాయతపణితికా,

౪౬

శ్రిష్టపేలపరంపరితరూపకము—

క॥ సిరతంబురాజహంసలం । బరువెత్తంగజేయనారపటుచటులభవ

త్కరకరవాలకరాళ । స్ఫురితాభోదమస్యసింహాథూపాలమణి,

౪౭

శ్రిష్టమూలపరంపరితరూపకము—

క॥ కువలయవికసనహిమకరుం । డివిరళదానాంబుదిగ్గజాగ్రణిపదో

త్సవసాభాగ్యదివాకరుం । డనినినరసింహుండితనికన్యులుగర్జయ్యె,

౪౮

అశ్రిష్టకేవలపరంపరితరూపకము—

క॥ కాశరతరవిమతద్వడి । సితతకాంతారతతికినీవతిమహా

హేళిదనజ్వలనోజ్వల । హేతిసుమియోబధారుణోత్వరునరిసా,

౪౯

అశ్రిష్టమూలాపరంపరితరూపకము—

మ॥ వనితాశేత్రచకొంచంద్రికయశోవల్లివనంతోదయం

బద్ధిదుపూర్వకధాచుద్ధిభుంగర్వాదిత్యపూర్వానిలం

2. న హౌస్యద్గుణరత్న రోహణము సీయా కార మెవ్వారికి
స్వీనుతింప న్వశ మేన్మసింహక దుణా విన్యాగ భన్యాత్రికా,
పరిణామము —

౪౫

౩॥ ధరలోను పమేయమునను । నరుడుగ నారోప్యమాణమగును పమానం

బరయబ్రకృతోపయోగా । కరముగఁ బరిణామమయ్యెఁగ నుమెట్లన్నె, ౫౧.

౪॥ నైలింపనతులకఁ గిటఁ దేలుట కైదివికి నేగుద్యప్తారులకుకా

నీలాలనిచ్చె నాయెను । నీలాలిత హేతియోబన్మ పనరసింహా,
సంజేహము. — ౫౨,

5॥ విషయవిషయ ఖండి విమతివిహిత సామ్య । దీప్తసందేహ మొందసందేహమదియు
గరిమశుద్ధంబునిచ్చెయగర్భితంబు । నిశ్చయాంతంబున గుడిసెనిశ్చయించు,
శుద్ధసందేహము. — ౫౩.

6॥ ఇంద్రుడొ యాయు పేంద్రుడొ బలీంద్రుడొ పార్వణచంద్రుడొ హరి

శ్చంద్రుడొ రామచంద్రుడొ ర సాభరణప్రవణాత్మ్యుడైన నా

గేంద్రుడొ యాన గేంద్రుడొ మృగేంద్రుడొ యచుదలంతు గాద్యురీ

సాంద్రభుజప్రతాపరణసాహసానోబయ నారసింహునికా.

౫౪.

నిశ్చయగర్భి సందేహము —

౭॥ హరుడో యీశును డైన నూత్తిభృతతోయ, దెద్దిదైతేయసం

హరుడో యీశుపు డైన నవ్విహగ వాహంబెద్దివాణీమనా

హరుడో యిష్టిభుడైన సారసనాచాఢ్యాసనంబెద్దియం

చురసజ్జుల్వినుతింతు రాత్మసరసన్వీణీమనీషీంచుచుకా,

౫౫.

నిశ్చయాంత సందేహము —

8॥ తలపోయ చర్చిమతల్లి కేగతిఁగల్గెనల సాలసానూనయానకకన

భావింపమణిసాలభంజిక కెటుల బృలాలితాలాపలీలాకలాప

మూహంబవిమల విద్యుత్తేఖకేలీలనాదవెదా త్రీభాగయోగగరిమ

మరయుగ మదనమంత్రాధిదేవతకు నేగతిఁగల్గెఁంగఁగఁ ప్రసంగ

హాసాత్మక బరులు సందియంబందియంది । తెలియుదురుతో నెనీ భాటికలికితలఁకి

యాపితపనీతలున నవాటి నడలుచునికి । నరనుతాటోపయోబయనరస భూప.

భ్రాంతిమంతము —

9॥ అలయుపమయము భన్నత । నలరఁగ నారోప్యమాణమగును పమానం

పల నెఱుకపడఁగి భ్రాంతిను । దలంకరణమయ్యెదినాపాది. తుకా. ౫౬.

౫౬.

10॥ చూడంబాడన్మనోహరీ ర్విచయమిట్టో నీనభోమధ్యమం

దేడంబాచినదానయై నెడఁగా నీయిందిమి న్నేట్లనీ

రాడంబోయెడివేసితాపసులుపేతామ్రహాలసిద్ధించెగా

యాడంబోయినతీర్థమంచుమదిలోహర్షింతురశ్రాంతమున్.

౫౮.

అపహ్నవము—

క॥ ఉపమెయముగాదనియిది | యపమానమెయనంగనెంతయునపహ్నవమపు

నపుడదిప్రాగారోపము | నపహ్నవోపమానుభలాదియనయ్యెన్.

౫౯.

త్రివిధాచక్షువములు—

మ॥ గురుచక్రప్రభగానికౌర్యసువమాంకూరంబుగాదిదుభా

స్వరకీర్తిద్యుతిపక్షిగాదునిబిడంచత్వాంచజన్యప్రభా

భరమపుఁగానటుగానవిశ్వభరఃప్రారంభమంగోరియీ

నరసేంద్రాకృతినుద్యవించెంగమలానాథుండు విశ్వంభరన్.

౬౦.

ఉత్తేజము—

క॥ అలరంగగృహీత్యభేదం | బలనాకటియెపెక్కురూపములనెడనెడలం

దలపోయంగనుల్లేఖం | బలంకరణరాజయ్యెనదియెట్లున్నన్.

౬౧

క॥ బాణుండనిబుధులుమరజి | ద్బాణుండనివిమతభూమిపాలురుసుమనో

బాణుండనిసతులుదలఁపుదు | రేణాంకఫమాను నోబల్లేమ్రున్యసించున్.

౬౨.

ఉత్తేజము—

క॥ ఉపమెయమునకుంగలిగిన | యపమానగుణక్రియాదియొగముచేనా

యపమానమెయనితలఁచిన | నపుడదియత్తేజయయ్యెనదియునుభరణిన్

౬౩

క॥ క్రమమునవాచ్యయనబ్రతీ | యమానయునునగుచుద్వివిధయగువాచకశ

బ్ధముగలుగవాచ్యయనఁదగు | నమరంగలేనియెడగమ్యయనఁదగువరుసన్

౬౪.

సీ॥ అలరెడనరెంటియందు జాతిగుణక్రియాద్రవ్యములవాచ్యయభిసంఖ్య

యవినాల్గువరుస భావాభావములఁజెందనిలవసుసంఖ్యయార్యోనిమిదియును

నిరువది నాలుగొహేతుఫలస్వరూపములవేర్వేరుఁడ్రిభంగిఁజెంద

నందునెన్నిదియెన్నిదగు హేతుపుఫలంబునలరువాచ్యగుణక్రియానిమిత్త

ములఁబదాటువదాటునానలస్వరూప | గతనిమిత్తంబులకువాచ్యగమ్యగతులు

గానఁబదియాయనగువాచ్యగస్వరూప | మరయగమ్యస్వరూపమప్తాఖ్యయయ్యె

క॥ అలహేతుఫలనిమిత్తం | బలకున్యమ్యత్వమైనభువిహేతుఫలం

బలులేకరుచిరమగునని | యలవడగమ్యత్వమిందునగదితమయ్యెన్.

౬౬.

క॥ కావుననేబదియాటగు | నావాచ్యోత్తేజగమ్యయటువలెనేభే

దావహమగుచునిమిత్త | ద్వివిధ్యమునందుగమ్యవాస్థితికేమిన్.

౬౭

క॥ హేతుస్వరూపఫలములు । నాతతగతి నెన్ని దెన్నిదయియును నిమి
త్తాతివ్యాప్తిబదాటుగ । నేతటిగవ్యయనునల్వదెనిమిదియయ్యెన్ ॥ ౬౦

ప॥ ఇందు నేబదియాఱుభేదంబులంబొల్పు వాచ్యోత్ప్రేక్షకుఁగొన్ని నామధేయం
బు లెఱింగించెద. ఉపాత్తగుణనిమిత్తజాతి భావస్వరూపోత్ప్రేక్షయును పాత్ర
క్రియానిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్ప్రేక్షయును పాత్రగుణనిమిత్తజాత్యభావస్వరూ
పోత్ప్రేక్షయును పాత్రక్రియానిమిత్తజాత్య భావస్వరూపోత్ప్రేక్షయునను పాత్ర
నిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్ప్రేక్షయును పాత్రగుణనిమిత్తజాతి భావహేతుత్ప్రే
క్షయు నుపాత్రక్రియానిమిత్తజాతిభావహేతుత్ప్రేక్షయు నుపాత్రగుణనిమిత్త
జాత్యభావ హేతుత్ప్రేక్షయు నుపాత్రక్రియానిమిత్తజాత్యభావ హేతుత్ప్రేక్ష
యు నుపాత్రగుణనిమిత్తజాతి భావఫలోత్ప్రేక్షయు నుపాత్రక్రియానిమిత్త
జాతిఫలోత్ప్రేక్షయు నుపాత్రగుణ నిమిత్తజాత్యభావఫలోత్ప్రేక్షయు నుపాత్రక్రి
యానిమిత్త జాత్యభావఫలోత్ప్రేక్షయుననఁ జతుర్థభేదంబులంబొల్పు జాత్య
త్ప్రేక్ష ఇట్లు గుణోత్ప్రేక్షయుఁ గ్రియోత్ప్రేక్షయుఁద్రవ్యోత్ప్రేక్షయుఁ బరస్పర
చతుర్థభేదంబులంబొంద వాచ్యోత్ప్రేక్ష యేఁబదియాఱగు జాతియనఁగనము
దాయంబునుగ్రియయనఁగఁగృత్యంబును గుణంబనఁగరూపాదియ ద్రవ్యంబనఁగ
నొకపప్రపునగు ఏతదధికాభ్యుపసాయములంబులగు నేఁబదియాఱుభేదంబులకు
నుదాహరణంబు లొనరించిన జోలియగుననుభయంబున దిక్షాత్రంబులలక్ష్యం
బులునిరూపించునెట్లనిన,

౬౧.

ఉపాత్తగుణనిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్ప్రేక్ష—

క॥ భవదీయవాహపీఠం । దవిలినభూదేవియుబిత్తభవలాభమహా

త్వవక్యతకుంకుమరుదివై । భవమనన్తికౌర్యోభవరఁగునృసింహ,

౭౦.

ఉపాత్రక్రియానిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్ప్రేక్ష—

క॥ నిరుపమరణదిక్షావ్రత । విరచితమగువిజయలక్ష్మీవేణియుఁబోలెం

బరఁగుఁగరాభవత్కర । కరవాఁమత్తల్లియోబఘునునరసింహ,

౭౧.

అనుపాత్రనిమిత్తజాతిభావస్వరూపోత్ప్రేక్ష—

క॥ నీచరణకతులనఖరుచి । వీచికలునతారివీరవిభవముమగుడం

బ్రోచునమీచినసుధా । వీచికలనఁబొల్పునోబవిభునరసింహ,

౭౨.

అనుపాత్రనిమిత్తజాత్యభావస్వరూపోత్ప్రేక్ష—

క॥ ఇలనిసముద్రమువలెనీ । బలధూళియొనర్చినమదపరిపంథివధూ

మిలనీతహాప్సోదకముల । జలనిధీతకముఘటించుజగతిసృసింహ,

౭౩.

జాతిహేతుత్ప్రేక్ష—

క॥ పొందినసృసింహనృపఁసం । క్రందనునత్కిరిచేతఁగడఁగితిలోకి

మందస్మితంబుచేబలెం | జెండావచెలియంకరుచివిశేషమడంగెన్,
జాత్యభావహేతుత్పేక్ష— ౭౪.

క॥ కేలరతిశేషినిరుతాం | ద్రైలోక్యంబనియుంబోలెఘాతస్పృశించెన్
లాలితనిరుపమతేజో | నాళికవనాపుండ్రైసరసింహేంద్రున్,
జాతిఫలోత్పేక్ష— ౭౫.

క॥ ప్రమదమునఁ జెలఁగుజయమయ | కమలకురంగధలంబుగావలసిచుమీ
క్రమమునసరసింహేంద్రుని | సమధికభుజమభ్యమతిశాలంబయ్యెన్,
జాత్యభావఫలోత్పేక్ష— ౭౬.

క॥ తగవరులుజగతిమగువలం | దెగటార్పరుగాననీదుప్తప్తారాతుల్
మగఁటిమిడిగవలసిచుమీ | తగభీరువులగుటయోబధరణిపునరసా,
క్రియాస్వరూపోత్పేక్ష— ౭౭.

చ॥ ఆనఘసృసింహానఘసజయానకజాతభయానకాధిక
భవనులుగుహాగృహగ్రముల వాలఁబ్రతిభ్వనిమేదురంబులై
తనరెదిగంతజైలములుదన్మునెదుర్కొనుపైరికోటికిన్
నినుకరణంబువేడుమనినేర్పునబుద్ధులునేర్పుకైవడిన్,
క్రియాభావస్వరూపోత్పేక్ష— ౭౮.

చ॥ భవదరిఘామిపాలకులపాలికచెంచెతకాశ్మదర్శక
ల్లివరముగావచింపవనవీధిదయామతిపల్కనీనియు
ట్లవిరళమందమారుతచలాచలచారుపలాశహస్తము
త్రివివిదుర్బుకౌర్యగుణధామసృసింహాసృపాలకేఖరా,
క్రియాహేతుత్పేక్ష— ౭౯.

చ॥ మొగముముడించెఁగచ్చపముమోవరవాంచెఘజంగపుంగపుం
డగముచలింపఁగాపెఱచెనాదిచరాహముమోరత్రోపునం
దెగువఁబయోధిఁజొచ్చెసుదతీమకరాంకసృసింహాభూషణి
జగధభినంద్యభూభరణశక్తికృతాభిభవంబుచేబలెన్,
క్రియాభావహేతుత్పేక్ష— ౮౦.

చ॥ సరస్వతీసంహారయశముఁజుండ్రునిఁద్రాసునఘాతమాచిన
స్వరభసవృత్తికైత్తుడిగిసాక్ష్యసిరూఢివహింపలేమిన్
యరయగురుత్వహేతుమలినాంకనిరంకుశలోహకుంఠసం
కరమునఁజెంచెఁద్రుడుజగబుద్ధుగంఠనిమామచుండగన్,
౮౧.

క్రియాభావోత్పేక్ష—

చ॥ సగతుతశ్చోక్తౌభవననాథస్యసిహధరాదిసాధనీ
వరజః పుభేరిభాంకృతిరవంబుదీపింబుగిహ్లామయ్యేనా
సురగణికాపరంపరకుంజోఽభ్యముగాననురూపనాయక
స్థిరపరిరంభోసంభ్రమవిశేషముదెబ్బంగనెగుకైరడి—

౮౨.

క్రియాభావభావోత్పేక్ష—

ఉ॥ గండపుగొండపైనివముగ్రమృడిమాక్షికనిశ్చరీతజీ
చందనవాటిలోంగనకనైకతసాంద్రగుహ్యహవళిం
జెందినశీద్రకన్యలు నృసింహునమందయశోమరందని
వ్యందముగ్రోలుచుండురువిప్పావహింపంగ లేమింబలె—

౮౩.

గుణస్వరూపోత్పేక్ష—

క॥ సరసింహుభాగ్యహాచక । సురచిరదృక్కోణశోణశోభచలంగేకా
శరణాగితభరణోయతి । కరుడుగసాకారమగుదయారసమనంగళా,

౮౪.

గుణభావస్వరూపోత్పేక్ష—

క॥ బలశశిహరభావలకును । బొలుపుగమితిలేనిమాడ్కిమొలబంటైతే
మ్ములబంటైమెడబంటై । తలమునుకలునయ్యెనరసభరణిప్రకీర్తుత

౮౫.

గుణపాతూత్యేక్ష—

మ॥ అరయస్సినరసి హుక్తిరీచయమద్యస్తుఖ్యవర్ణోదయా
కరసామ్యంబునధాతిపైఁగినిసేయేకాబోలుండతైస్సంధవా
త్కరసాభాగ్యముండన్మహాసరుచింగారిందిభావావర
స్థైరరూపంబయితాస్యజించెనరులస్సృకంఠసంకాశులకా

౮౬.

గుణభావపాతూత్యేక్ష—

క॥ హరిగరిమదెగడిసత్పథ । పరిచయలంఘనమొనర్చిబ్రమియించుఁజుమీ
నరసింహభూమిపాలుని । యరుదగుసత్ప్రీతియవినయంబునఁబోలెకా,

౮౭.

గుణభావోత్పేక్ష—

క॥ వడినికీర్తులఁబోలెడి । కడిమిందనకందుదెలుపుగావలసించుమీ
కడకడలియెడలగుంకును । వెడవిల్లునిమామయొబవిఘనరసింహ

౮౮.

గుణభావపాతూత్యేక్ష—

చ॥ తెగువరిమొచ్చెలంగుభవదీయకృపాణమువైరికోటియం
దగణితదానకేచిరతమయ్యునుజేచనమిటన్వలూ

భగూములేమికింబలెవపక్షస్థవాలురకెల్లజీవనం

బాగింపుణవృత్తినిచ్చువిజయోన్నతశ్రీనరసింహభూవరా,

౧౯౩

ద్రవ్యస్వరూపోత్పేక్ష—

శీ॥ నటలెకానాకకొంతచాలదుపౌరుషంబాయుధప్రాధియింతైనలేదు
జననమేంబినద్రవోమంబుపాలౌటమాటికింబుట్టినట్టిచోటికినిజేటు
నెట్టిదన్నవానికెన్నికగానితనబట్టిద్యేషింగన్ననునోరుదెఱచుకొనుట
పాటింపనోరిబాబ్బుటమేవడిగాని ఘోరాజిహ్వాబుసగొట్టుచుంటు
కొదవదనకలచుండగ్రమ్మఱునుదిడుదైనయల్లనరసింహుండునుబోలెనసమసమర
స్వమరఘోరప్రతాపుండ్రచెలగుదొర॥ నరసగుణహారయోదయసరసశీర,

ద్రవ్యాభావస్వరూపోత్పేక్ష—

శీ॥ పొగడొందుచదలేటిపొందామరలుగోని శిరసులనొఱపుగాఁజెరువువారు
చలిదేటుకల్పకాసవరసంబులకుండతోరకంబులతావిగూర్చువారు
పేల్పుండగన్నియలనవేళదేశీయంపుబిట్టుజేతలగాని పెట్టువాడు
నమరునేజాబల్లులగుననిదేశీతాపసులకూర్చుచులూడ్వంబుఱుచువారు
నగుచుభవదసేవిదళితయవనస్థపతు॥ లహరహమురాయిడియెనర్చనమరపురము
వాసపుండ్రులేనికైవడివఱుచుండు॥ నరసుతాటోపయోబయనరసభూప ౬౧౩

ద్రవ్యమేతూత్పేక్ష—

క॥ నరసింహయోబభూవరు॥ నరసింహభవచ్చజాగ్రవటదసిచేభూ
పరిచితరామలవుచేబలె॥ నరితేజోభానుమింబుమపహృతమయ్యెక్క,

౧౯౩౦

ద్రవ్యాభావమేతూత్పేక్ష—

చ॥ స్థిరబలయోబభూవరునృసింహభవన్నవక్తిర్రిభూనభోం
తరములనిండదద్రుచివితానములోన విచిననాసుధా
శరనిసేలెమిచేబలెబ్రకాంతనిరంతరతాచకాయాం
తరసుఖవాసమందెమరదానవభంజనుండెల్లకాలముక,

౧౯౩౧

ద్రవ్యభూతోత్పేక్ష—

ఉ॥ రాజపురందరుండచయిరంజిలుసేకు శతబుగాంగని
రాజితేత్రియభ్రగజరాజయియున్నకింగాదెతారకా
రాజికరాంబు శివరపగం నలునెలెమబ్బులుం
దేజముతోధురంచెనుదగిమకరాంకస్సనింహభూవరా

౧౯౩౨

ద్రవ్యాభావభూతోత్పేక్ష—

చ॥ ఆనరుసగుంబువాదిగిదాచుమైతగునాడుమోలనే

దేనిమిది సైంధవేభములనీడుగఁదాల్చుట యెట్లుంచునా

కినుకనభంబులేకునికికింబలెక్కినరసింహుజైత్రవా

హినియనిలోననిగి కెగయుంచునుదంచితరేణుపుంజముల్,

౯౫.

క॥ ధరవాహ్యోత్త్రేక్షకుద్దా॥ హరణములివిగొన్ని కడమయన్యకృతులయం

దరయఁగఁదగుగ మ్యోత్త్రేక్షి॥ తురచింపఁగలేదునేర్పుచాలమినిందుక,

౯౬.

ఆతిశయోక్తి—

క॥ ఉపమేయమితదడవక॥ యుపమానమెనుడువనతిశయోక్తికవిమహా

నిపుణోక్తిమూలమైతగు॥ నవరిమితప్రాధినదియునైదువిధములై,

౯౭.

గీ॥ చరఁగసంబంధమంధసంబంధమనఁగ॥ మఱియసంబంధమందుసంబంధమనఁగ

భేదమందునభేదమభేదభేద॥ భావమునుగార్యపాతువిపర్యయమన,

౯౮.

సంబంధాసంబంధాతిశయోక్తి—

మ॥ ఆలఘప్రాధిమనీదుదాననిభవంబాలించియాలించిని

చ్చలుదానస్ఫురణంబుడంగెసురభూజప్రేక్షికింగల్లెవా

బుభిద్వారణగండకావకలసప్రత్యగ్రలగ్నాక్షికో

జ్జ్వలదానఃబోకవేగగల్గునరసజ్జలపాలచూడామణి,

౯౯.

ఆసంబంధసంబంధాతిశయోక్తి—

ఉ॥ చందనశైలసానుపులఁజాలఁజెలంగుభుజంగబాలికా

బృందముత్రీన్యసింహవిభుఁజెక్కొనిపాడఁదదీయగానని

న్యందములానువేడ్కజెరయంగఁగురంగతురంగమేగమి

న్దందగతిప్రసంగములుమానవుదక్షిణ గంధవాహముల్,

౧౦౦.

భేదాభేదాతిశయోక్తి—

క॥ అగునాకిటికర్ణధూషణ॥ మగునాక్కటికర్ణవైరిహరిచందనపుం

జిగురునుసీచేచిగురుం॥ బాగడొందుటకిదియెభేదమున్పసింహన్పవా.

౧౦౧.

ఆభేదాభేదాతిశయోక్తి—

సీ॥ ఆమృతిమూరికిఁగళంకావాప్తియెట్లునిమిషికాఁకునిఁగళంకరహితుఁజేయ

లోకదా॥ ధపునకుగ్రాకారమెట్లునిధానుఁబార్యశీతభానుఁజేయ

మృత్యుంజయునశేలమెడచుట్టువిసమని గరళకతునిశితకతుఁజేయ

దలపోయరులువైనదాతకిమానిన్యమనుచితంబనిఘనునమలుఁజేయ

మహితభవదీయసత్కిర్తిమధురవిధుర॥ వక్రమగుబ్రహ్మగృప్తినతికిమించి

కమలజాండకరందంబుగడచివెడతె॥ వైరిగజసింహయోబియనారసింహగంత్రి

కార్యకారణవిచక్షయకూపాతిశయోక్తి—

సీ॥ వెసనీప్రతాపాన్ని బెసలబర్వకమున్నె పొగయుశాత్రవరాబధురంబు
లలపురంబులభూమమగ్గలింపకమున్నె ప్రబువైరికశత్రువాష్పవితతు
లలజలంబులుధాత్రినవళులింపకమున్నె క్రేళ్ళుచ్చవారియక్తిరింపక
మాపంకసంకరబంకురింపకమున్నె పొడమునసత్కీర్తిపుండరిక
మపురకవిబుధకుపికనివమానిరత । భువితనగచిరసురలరుపటిమఘటన
కలితకరతలకుసుమితకరఃనికర । గరిమమనుపోచిరాజోభకునుగృహింహ, ౧౦౩
సహోక్తి—

క॥ నిపుణతముఖ్యాన్వితమా । నుపమేయంబునుసహార్థయోగాన్వితమా
నుపమానంబునుజెరసినఁ । బ్రపంచితంబగుసహోక్తిరశీనెట్లన్నె, ౧౦౪

సీ॥ నానారిభూనాథనే నాతతులతోనెకటకముల్లాలునపటవారపము
భీతారిజాతాసువాతాపిళులతోనెడివికేగునిచమూఘపరజంబు
భీరాతిభీరారిధూరాంగములతోనెవడఁకునీకరతలోజ్జ్వలకృపాణ
మస్తారిమస్తాగ్రవిస్తారములతోనెనతిఁబెండుతావకోన్నితకరాస
మహితస్వపరాజ్యలక్ష్మీమ్మగాడితోనె । వేడ్కనినుఁబెండుసఁగ్రామవిజయలక్ష్మి
యనఘతరపోచిరాజవంశాశ్చంద్రనరనుశాటోపయోబయనరసభూష ౧౦౫

నినోక్తి—

క॥ సంబంధించానిమఱియొక । సంబంధికిఁజాగుతయనచారుతయంత్రా
ప్రబుగఁబ్రజ్ఞాధికులమ । తంబుననదియగునినోక్తిసరనెట్లన్నె, ౧౦౬

ఉ॥ క్రూరతలేనిచూపు నెలకొన్నచిక్తారములేనిరూపహం
కారములేనియేపుకలకాలముపెసటలేని ప్రాపుసం
ప్రేదితయంత్రమునతనుభేదనునన్నిరివేచూపుని
ద్ధాదుశిశికెబొల్లుగుణధామన్యసంహృషాలశేఖరా, ౧౦౭

ఆచారతానినోక్తి—

క॥ కవిలేనిరాజుక్తిరియు । రవిలేనిసంబురూపరసభావములం
జవిలేనిహామిండును । రవిలేనివిభూషణంబురహిసరసింహ
సమాసోక్తి—

క॥ ప్రకృతిమనకేమణింబు । సకలంబునుసామ్యస్థులసహితములయ
ప్రకృతిమదలఁపించుచు । మృతినిచూసోత్తిరమృతిమదియెట్లన్నె, ౧౦౮

క॥ కలకంఠదులఁబెంచుచు । సకలంబునకమారుచుచుచులఁబెంచుచు
బలమఱిఁపెంచుచు । చిత్తులలనొలిచిగాఁచుచున్నలలున్మసింహ, ౧౦౯

భక్తి—

క॥ పేరొకవివత్తులవలెన | చారాత్రిశ్లేష కాకునబంధముచే
పేరొకయోజనదెచ్చిన | నారయవక్రోక్తియయ్యెనదియెట్లున్నా, ౧౧౧

ఉ॥ ఇంతిభవస్వనోబ్ధగవుడెవ్వడినుడినుడైనెబద్ధిసీ
కాంతుడొరాగ శేఖరుడు గానితెడతడుగాడురుద్రుడొ
కాంతలలాటలోచనుడు గాడుసృసి హుడుమాధవుడొని
స్థింతటమెచ్చితింజెలిసిదేకుడు మాధవుడొ శుభాకృతిక, ౧౧౨
స్వభావోక్తి—

క॥ సవృషయవృధయంగమమై | మహినున్నదియున్నట్లమాటలతేటల్
బహుళంబులుగాజెప్పిన | మహితోక్తియెజాతియయ్యెనదియెట్లున్నా, ౧౧౩

సీ॥ తలచూపి మోసుత్రైత్రాసుతైత్రుకెక్కినక్కలవతెనెగసిబెస
గొఱకట్టికళకుతైకెరలిపోకంతతైమితైచెంతలివివిజెంది
జగిదొట్టిమిట్టతైబిగువుతైబుగడతైమొగడతైనిగనిగన్నిగలనెగడి
కొనలుచ్చిగిబ్బుతైగుబ్బుతైయవరంజకుంకతైకొండలైవండనించి (సీదు
దొడసీయుండుంటినారనిక్రిక్కిరిసిమెఱసి | యగణితస్ఫూర్తిమొగమునకెగయు
వలుడవలిగుబ్బవన్నులోవలపులాడి. | నేడునరసింహకాంగిరెనరపగలిగె,
వ్యాజ్యోక్తి—

క॥ లేజరిలుపేక్షతోన | వ్యాజసముదృఢమైవస్తువునెలమిక
వ్యాజంబుచేసిదాచిన | వ్యాజోక్తియనంగిబొల్లునదియెట్లున్నా, ౧౧౪

క॥ బాలామణివరసింహస్య | పాలాగ్రణిబాచిప్రమదబామ్మవృత్తెనై
లీలాసాధనముత్థిత | కాలాగురుభూపమొత్తమనమనిపల్లుక, ౧౧౫
మీలనము—

క॥ ఆవనింబ్రువలంబగువ | స్తుభుచేవ స్వంతరంబుసొదివడంగనం
గవులమతంబునమీలన | మపునదియన్వర్థమగుచునదియెట్లున్నా, ౧౧౬

కా॥ నీదాటివివలపులోద్భటభటూనోదయద్భితిచే
కాధాపేరువనోగ్రజంతుభయముచాటింపకాశ్చన్రిపు
తొనగిశాంగినిలద్రకందరలవెల్లంబునుభంగిస్సటా
సాధూద్యుగళిషత్త్రైంగిత్పదురుదొక్కైక్కిలసింహధిపా, ౧౧౭
సామాన్యము—

క॥ ఆవిరళగుణసామ్యంబున | నవనివ్వస్వరంబునచేకంజై
ప్రసిమలవస్తువుమెఱసిన | నపునదిసామాన్యమనగనదియెట్లున్నా, ౧౧౮

క॥ నీకీతికాంతలోపల । శ్రీకరుండేకమైనశివుఁగానకయూ

నాకనదిజలధి కేగుం । బాకారిసమానయోబపార్థివునససో ౧౨౦.
తద్గుణతద్గుణములు—

క॥ తనగుణమువిడిచియన్యము । ననఘగుణముగొనుటతద్గుణాఖ్య మొరుగుణం

బనయముపేతుప్రగలిగియు । నెనయమియతద్గుణాఖ్యమివియెట్లన్నె, ౧౨౧.
తద్గుణము—

ఉ॥ కానలకేగినీచితకాతరలోచనప్రాణనామధుం

దానుభుజింపఁగాఢలలితానమగోసెద నంచుఁబోయినా
సానిరవద్యకోకనద నర్మసఖాగులిపాటలాంతురే
భానిచిడంబులై నకసుగాయలెకోయన్యసింహభూవరా, ౧౨౨.

అతద్గుణము—

చ॥ బలిపుభోగయోబనరపాలన్యసిహభవద్యకంబుచేఁ

చెటుపగునిండులాంఛనము దెల్పునుఁబ్రాతనభోగిభోగము
త్రైలుపగురుద్రుకంఠరము దెల్పుగుభాఠితోపుగాఁత్వ
త్రైలిపుదుర్యోగుచివితానముదెల్పయియండదెన్నెడుక, ౧౨౩.

విరోధాభాసము—

క॥ అమరవిరోధంబాభా । సముగాఁగవిరోధమయ్యెజగతినదియునుం

గ్రమమునజాత్యాదివిభే । దములబహుత్వంబుఁజెందితగునెట్లన్నెక, ౧౨౪.

గీ॥ బాతిజాత్యాదికముతోడజగతిఁక్రియక్రియాదికముతోడగుణముగుణాదితోడ

ద్రవ్యమునుద్రవ్యమునవిరోధంబుఁజెందఁ । బదివిరోధంబులగుపీనిఁదిలపఱు
జాత్యాదివిరోధక్రియాదివిరోధములు—

సీ॥ ధారాధరంబయ్యుండనరునీకాక్షేయ మనతేవాహినికఁబనదమయ్యె

కమలాకరంబయ్యునమరునీశాంబుఘనరాజహంసభీకరతదాత్మై
సీరంధ్రగతిమహా వారణంబయ్యునీనత్కీర్తివారిఘటాసఖ్యమొందె
నననిఁబ్రథానిధియయ్యునీనెమ్మెనుజైహత్మకత్వంబుసంఘటించె
ధనుఁకరమయ్యుఁబ్రతిపక్షభర్మభేది । నరనుతవిహరమయ్యుఁగఁగఁప్రమోద
శీలమురుగోత్రప్రతియయ్యునీస్థురగుచుఁ । జెలగునీచాహుయగమున్యసింహభూ.

గుణాదివిరోధద్రవ్యవిరోధములు—

మ॥ అలిరుంబోఁడిసరాగయయ్యుభవశత్వంబొందునుచ్చైస్తనా

చలకాచాసహయయ్యుననచలయాజుచ్చింపఁగానార్కయె

చేటువంబున్ దిగియుచన్యథామయగునచేతోజన్మస్థానము

న్నలిచాక్షిమఃశీనేలుమింకనరసేంద్రసాంద్రతేజోనధి,

౧౨౭.

విశేషము—

క॥ ధారుణినాథేయమునా | ధారముగానొకటనేకతలకలితముగా

సారెకునశక్యకరణం | చారుధముగా విశేష మగునెట్లన్నక,

౧౨౮

ఆధారరహితాధేయము—

చ॥ దుగమునన్తీన్యసింహుండతిదుర్గదశీరవిరోధిపత్నీపై

సరభసవృత్తిన తలముసాచంద్రబ్రదీప్తములయ్యెదన్యహ

మరకతప్రవృత్తరాగనవనాక్షికవిద్రుమనీలకాంతిచే

సురపభవీప్తైజమలచూక్కికభిత్తికచిత్రకర్మముల్,

౧౨౯

ఏకానేకగోచరము—

క॥ కలంగుగలండన్నచోటం | గలగుగ్గుసింహుండపురాన గానలీరుం

గలలోనమ్రాలించివ్వుట | నలఘుస్థితినీవయగుదువరిన్యసుహా,

౧౩౦.

సీ॥ నారుణాఖండచూడాండమండలమునుబొంగిగుటుక్కునఘ్రింపవచ్చు

గింభీరఘుమఘుమారంభసంరంభదుగ్ధపయోధివంగునిదాండవచ్చు

జుడికాజానేయగి డద్రుకాండము వీక్షకంజతాలున శ్రేయవచ్చు

గుటిలోగ్రతేతకోటిసంఖాటయల్కినిసిఘ్నిల్లుంచునుమవచ్చు

గానిపశ్యవల్లేక సీకరదృగద్ర | జాద్రదనోజ్జ్వలజ్వల బాలజటిల

గురుభుజాశౌర్యనిమిత్తజ్వలదరపైయరుల | కాబలేంద్రునినారసంహరింపద్ర.

అధికము—

క॥ ఆధారంబల్పంబై | యాధేయం బధికమైన నదియల్పంబై

యాధారంబునునదికం | బైధరరంజిల్ల నదికమగునెట్లన్నక,

౧౩౧.

అధికాధేయము—

క॥ ఘనరోమకూపవాతా | యనమలకమపద్మలగనజాండంబులచే

దురుహరికుక్షిసడగక | యనిఘాజ్జితవడలేనిదుయశమున్యసింహా,

౧౩౨.

అధికాధారము—

క॥ సీమంతపద్మకీర్తన | హేమగ్ధయోధిలోననాదిమరాజు

ప్రాదుర్బాతయకంబులు | ప్రోదింబుద్బుజముఁట్లుపొల్చువృన్దిహా,

౧౩౩.

విభావనావిశేషోక్తులు ..

క॥ కారములొకానొకం | ప్రాయాశ్చయనదివిభావనలెక్కు

ల్యురణములయ్యగన్యము | దేరుయండు మహావీర్యోదయగుక,

౧౩౪.

విభావన—

సీ॥ నలినారిలేనివెన్నెలబురాత్రులులేనితారలులతలేనికోరకములు
 కోలనులేనిసితాబ్జములుస్వాతిచిక్కులులేనిముతైములేతులేనురుపు
 లలరువెల్తురులేనివెలిమబ్బులుహిమాద్రి లేనిమంచులువాద్ధి లేనిసుధలు
 గనిలేనినల్లముల్లంధాద్రి లేనిగంధములుపాదములేనితారవితతు
 తారసీకీర్తిరుచులుచుహనుభావ॥ భావజాకారకారుణ్యభాసమాన
 మానకురురాజరాజన్యమకుటనిపిత॥ చరణరాజేవయోబభూవరుస్వసింహ, ౧౩౬

విశేషోక్తి—

క॥ అనిసీచాపఘనాఘన॥ ఘనముశక్తత్రముఁగూరియఁగఁపటాహితరా
 డ్వనితలకు నెట్టిచోద్యమొ॥ యనువాందపుకంకణంబుతొబళునరసా, ౧౩౭.

అసంగతి—

క॥ నేరుపుతోఁగార్వంబును॥ గారణమును భిన్నతేగతములుగూని
 ధారుణిలోననసంగతి॥ యైరంజులునంద్రుసుకవులదియెట్లున్నక, ౧౩౮.

క॥ అనిలోననీభుజాగ్రం॥ బనుపమతరవారిధారనందిననేలా
 యనయంబుఁదామువడఁకుదు॥ రసతారులుక్రీస్తునిహయతిబలసింహ, ౧౩౯.

విచిత్రాన్యోన్యములు—

క॥ స్వవిరుద్ధఫలంబునకై॥ యవిరళయత్నమువిచిత్రమన్యోన్యముభూ
 వ్యవిభూషణభావంబునఁ॥ దవులుటయన్యోన్యమయ్యెభరస్లేర్పన్నక, ౧౪౦.

క॥ నతిఁజెందుదురున్నతికై॥ ప్రతిపభూపతులుసీమభవనాగ్రహణ
 స్థితిఁజెందుదురుగృహంత॥ స్థితికైనరసిహితౌర్యజితనరసింహ, ౧౪౧.

అన్యోన్యము—

క॥ లలనన్యసింహునిఁజెందెడి॥ తలపుకమైనొడవులిడఁగదనుఁతచెలఁగె
 న్గలితవిభూషణములచే॥ లలితవిభూషణములంగలతచేఁచెఁగెక, ౧౪౨.

విషమము—

క॥ అవిరళవిరుద్ధకార్యో॥ ద్భవముననర్థాంకురాభివతనవిధానం
 బువిరూపఘటనమనఁగా॥ నవవింద్రికంబువిషమమదీయెట్లున్నక, ౧౪౩.

విరుద్ధకార్యవిషమము—

క॥ కాలాపేసీలమగునీ॥ వాలాహవభూమియంపువఱుచురిపు
 పాలాననవైవర్ణ్యవి॥ భాలాభమొనర్చునోబపార్థిపునరసా, ౧౪౪.

అనర్థవివచనము—

చ॥ అమరుభవత్ప్రతాపతపనాతపమంబరపీఠింబర్వంగా

శమదవిరోధిభూరమణచంద్రముఖీ పదనారవిందముల్

క్రమమునహవః మొందమియ కాదనయంబుద్యగంబునిర్ముఖీ

హిమజలరూపి తంబులగు నెంతయు శ్రీనరసింహభూవరా,

౧౪౫.

విరూపభుటనము—

సీ॥ హయగజారూఢులై యలరురాజన్యపుంగవులేడగవులేడఁ గంబుకంఠి

ఘనభోగభాగ్యసంగతులైనమంత్రికేసరులేడ శురులేడఁ జంద్రవదన

సాధపీఠికలలోఁ జరియించుపుష్పకోమలలేడమల లేడఁదలిరుబొడి

చీనిచీనాంబరక్రిందెందుబాలికావలులేడపలు లేడవామనయన

యనుచునీదాడికోడికాటడవిఁబడిన | వైరిఘాపాలకులదురవస్థఁజూచి

కాంతతోఁబల్కువింధ్యపక్కణకిరాతుఁ | డెరిజయూటోపతొరగంటినరశభూష

శమము—

క॥ అనురూపములగువస్తువు | లనయమునైనయంగనదనమాలంకృతియై

ఘనతరసజ్జలమతమనఁ | దనరుంగావ్యంబులందుధరనెట్లన్నె,

౧౪౬.

చ॥ అలరు రత్నినశీకుదమయంతినలున్నలువొందముందుగా

నలువస్యజంచయిందుకతనందనచేయఁగొల్లఁదీఱిసే

ర్పలనడనోలతాంగి నరసాధిపనీన్నునుగూర్చి ప్రేమసం

కతితముగాఁగ దంపతులఁగానొనరించఁగఁబోలుమెచ్చికి,

౧౪౭.

తుల్యయోగిత—

క॥ ప్రకృతంబులకైననున | ప్రకృతంబులకైనదుల్యభావముగలుగం

బ్రకటమగుదుల్యయోగిత | యకలంకాపవ్యగవ్యమైయెట్లన్నె,

౧౪౮.

ప్రకృతతుల్యయోగిత—

క॥ నరసింహరాజశేఖర | నరమతమగునీదువితరణంబునురణము

న్నిరతస్వాస్థ్యంబునఁగ | మృతదేహాయనంగనీక మనుచుంబరులె,

౧౪౯.

అప్రకృతతుల్యయోగిత—

క॥ కొండలురంభాదులచనుఁ | గొండలువడినదరుచుండు ఘోరాజులనీ

చండజయ పటహరవముల | జాండంబులునిండయోబయప్రభునరసా,

౧౫౦.

దీపకము—

క॥ ప్రకృతములప్రకృతంబులఁ | బ్రకటంబుగఁగూడితుల్యభావముఁబెందక

శుకపీంఠులమతమునదీ । పకమగునిదిగమ్యసామ్యపరమెట్లన్నఁ, ౧౫౨.

క॥ ధారుణీనదాళిసన్నత । సారస్వంబగుచువిమలజలజమురాకా

నీరేజివైరిచెంబఱు । నీరమ్యయశంబుఁబొల్పు నెమ్మిన్మసేంహ, ౧౫౩.

ప్రతివస్త్రాపమ —

క॥ వేర్వేఱవాక్యయుగమునఁ । బర్వినసాధర్మ్యమమరఁబ్రఖ్యాతంబై

యుల్పింబ్రతివస్త్రాపమ । సర్వజ్ఞులమతమునందుఁజను నెట్లన్నఁ, ౧౫౪.

క॥ రవియొక్కఁడెధరంభరుండౌ । కవిత నావితతినడఁపఁగవిధైన్యతమో

నివహంబునడఁపనవే । యవనిధూర్వహుండవోబయప్రభునరసా, ౧౫౫.

దృష్టాంతము —

క॥ బింబప్రతిబింబత్వము । నంబరఁగినవాక్యయుగమునంగలసాధ

ర్మ్యుంబుచేలంగినదృష్టాం । తంబగునదికృతులయందుఁగర నెట్లన్నఁ, ౧౫౬.

క॥ అనదసురవిసరవిశేషన । రసవిస్మయరసాహసుండురాముండెధరలో

ననమనమరతలనమదా । రిసమూహవిభేదివీవెత్తినరసింహ, ౧౫౭.

నిదర్శనాలంకారము —

క॥ ధరనన్వయంబుగూడక । గతిసున్నామ్యంబునెచట గమ్యముఁజేయం

బరఁగునదినిదర్శనయన । నిరవాందునుగ్మిలులయందు నిదియెట్లన్నఁ, ౧౫౮.

క॥ బలనదరిరాజనేనా । జలధిఁజేవనముగ్రొలిజలధరశోభా

విలసనముదాల్చెనీయసి । యలఘురణోత్సాహసరసయాబళునరసా, ౧౫౯.

వ్యతిరేకము —

క॥ ధరసుసమానముకన్నను । నరుదగునుపమేయమిదికమాననసామ్యం

బురుభేదకారణంబై । యిరవుగవ్యతిరేకమయ్యెనిదియెట్లన్నఁ, ౧౬౦.

సీ॥ బహుతరాశాభాగింతియలుట్రాకకయున్నఁ గురలయద్యేషంబుఁగోరకున్న

వీటితమ్మలవిరివోటు నేయకయున్న దోపాభిఘాతుఁడైతొలగఁకున్న

జగతిసంఘాతకునుబగలొనర్చకయున్న వారుణీన క్షిపిపాతకున్న

ద్వివిరాజపరిభవోదద్యృతిచేసొనకున్న సరసులసింకింపఁజాలకున్న

సాటియగువిశ్వవినుతేశశ్వశ్రీతాప । వైభవధ్వస్తమర్వారవైరిపిరుఁ

డైనయోబయనరసిహానమితభవన । భవనభృతతేజమునకజ్జిపాంథపుండ్ర

శ్లేషము —

క॥ ప్రకృతముల ప్రకృతఁబులు । ప్రకృతాప్రకృతములకల్పపాటవమూత్ర

ప్రకటితసామ్యముఁబెందిన । నకలంకతశ్లేషమయ్యె నదియునుపరుసక, ౧౬౧.

క॥ నిరతముశ్చిష్టవిశేష్యత | నరుదలనుబ్రకృతములునునప్రకృతములుకా
భరణశ్చిష్టవిశేష్యము | లరయంబ్రకృతాప్రకృతములవియొట్టున్నకా, ౧౬౩.

ప్రకృతశ్లేషము—
క॥ పరిణతగుణభరితముతై | నిరుపమతరశాస్త్రకలనన్నిగ్రముతై
యిరువగుసభర్తంబులు | నరసుతయోబహిరేంద్రునరసింహస్యపా, ౧౬౪.

అప్రకృతశ్లేషము—
క॥ ఆసదృశకాస్తాశ్లేషో | ల్లసీతులనుగ్రకరయోగలడితులవిధా
వసులవగునీమతేజో | విసరమునరసింహయోబహునరసింహ, ౧౬౫.

ప్రకృతాప్రకృతశ్లేషము—
క॥ అవిదరకరుండైపుమనో | వరభరణ భుంజుండైయవారికలత్తై
స్థిరవానధానుండై | నరసింహుండైమాల్పనావి నరసింహుండైసకై, ౧౬౬.

పరిరము—
క॥ సాకూతముతైభరిత | చేకొన్నవిశేషణములుదెలంగరెరికరం
వైకృతులవెలయుచుండును | హాకవిసుస్త్రులనుగుచునుదియెట్టున్నకా, ౧౬౭.

సీ॥ దర్పితాహితస్యతోత్రములునిన్నెవిరిపంగలచెడితోత్రమ గండగద్రుద
వినుతికీలిప్రతాపములు నీచేసమకట్టు నేయుభయరంగంబిరుద
యరివధూతాటంగరిమంబునీచేతంగలుగునేగండర గండవిరుద
ష్యపంథిగంధసింధుర పక్షినిమ్మోలనుండు నేగంధభద్రుండవిరుద
యరుణపరిణత భామరామాభిరామ | రామోయకనిస్థితప్రసవవాణ
గూసాహిత్యపరిపాక పాకవైరి | విభవసాగూగ్యయోబభూవిభవస్యసింహ,

ఆశ్లేషము—
క॥ భరణిష్టచపరమార్థ | స్ఫురణంగాననన్యస్థమునపరమాథక
స్ఫురణాధిపంగరెండై | యరయంగ నాశ్లేషమమరునదియెట్టున్నకా, ౧౬౮.

ఇష్టవిశేషభాసము—
సీ॥ మదిలోనఁబాయకుండుదునన్నంబునరు క్తిసింహ్యనన్న గాణిక్యచ్చత్తి
నినుండానిసిలువ లేనననసంభావ్యంబు పతివీరంగనభో ప్రసవవాంఛ
యతకుదు గారించుననసాక్షికసూక్తిచలిగాలివేంకటస్థజనవిరుద
మెలమినిచ్చటికిరావలయునన్నమదోక్తి చనుదెంతు నేనన్నఁజూపలంబు
వెలయంద్రవిధినయగునన్ను వేంచువలక | లాధరుండన్నభవమపాలంభునరణి
గాన నేయుత్తులు నెఱుంగంగరుణంబుండు | సరసగుణహరియోబయ సరసధిర.

అనిష్టవిధ్యాభాసము—

చ॥ అలుకఁగ నేలమీదువసుధాభిపులేన్న స్వతంత్రతైమముకా

వలదనవచ్చుమీమనసు చచ్చినచోటికినేగుండేగిన

న్నెలకొనినీప్రియాంగ నకునీకునునూత్సానతేకయుండన

ర్మిలినుసరంబుగాఁగ నొనరించెదఁగాక నృసింహభూవరా,

౧౭౧౧

వ్యాజస్తతి—

క॥ సతతంబునిందచేతను | స్తుతియుకా స్తుతిచేతనిందచొప్పుడవ్యాజ

స్తుతియైచెలువగుఁగృతులం | దతులితకవిమృతమగుచు నదియెట్లున్నా, ౧౭౧౨

నిందాకృతస్తతి—

సీ॥ నెఱిడవలములేక నింగిపైభ్రమియించుచుత్సృంబుడునుములే మాటవాని

త్రజగతిమాతెవాద్దేవిభండారంబుచూఱగాఁగొనుటయే సుగుడితనము

జేడినవారికిజెండియు నొకమాటుచిత్తమీకుంటయైవిశరణంబు

అలయనాదిద్రవాహములైనయెల్లవలకుదిద్దులేవివేకంబు కలిమి

వఱులనీకీర్తిద్యురాజు వైభవంబు | లపహరిపఁగ నీయాజ్ఞయలది తెంత

జ్ఞోచిరాజాన్యయాభోధిపూర్ణచంద్రనరసుతాటోపతారగంఠిన్ద్రగూఢ,

స్తుతినింద—

క॥ అసమరఃసంగములనీ | యనినటినటియింపఁగచలహరులన్నిదలకా

పెనసానఁగెనారయెంతటి | రసికఁడునీవైరియోబరాజుసహివా, ౧౭౧౩

ఆద్రస్తుతప్రశంప—

క॥ తీరినద్రస్తుతమునంద్ర | స్తుతవస్తుపుగమ్యుచునుసాంపొందిననీ

ప్రతులఁదలపోయినద్ర | స్తుతప్రశంసాభ్యుపయోగమదియెట్లున్నా, ౧౭౧౪

క॥ ననలుమొనలెంద్రచేసెలు | చినికెంజిగురాకుగండెదదలనలితచిత్

చనువుననపూఁచిఁగకు | ఘనమైననృసింహుపొండుగలుగఁగఁజొల్లకా, ౧౭౧౫

పర్యామోక్షి—

క॥ ద్రస్తుతకార్యస్తతిచే | ద్రస్తుతకారణమువోంపయర్యామోక్షం

బస్తోకనుకవికార్య | ద్రస్తుతిమైచెలఁగుచుండు రహియెట్లున్నా, ౧౭౧౬

క॥ చక్కెరనట్టిచేతఁ చసారసలోచనమాటనెప్పవే

చొక్కపుగుబ్బలాఁడినసుంజొప్పుడఁబాణితలంబుఁజేప్పవే

చెక్కులనగ్గులాఁడియని చిల్కలు వల్కు నృసింహపూర్వపు

స్థుక్కుచనివిరోధిృప మందిరిచిత్రపథూపరంపరకా,

౧౭౧౭

ప్రసంగము—

క॥ ఉపమేయమెచాలునర । నుపమానంజేలఁగెనానరుఁబ్రలీపం
బపరిమితసుకవికృతుఁడ । గపారవిస్ఫూరితఁబెందియదియెట్లున్నె, ౧౭౯

సీ॥ శత్రుధక్రమకళాకామరినెరపదొకమలాధికామోదకరముగాదొ
వివిధచక్రానందభవంబొసర్పదో సతతంబునుదయ సంగతముగాదొ
యిలమహాగ్రహరాజ్యభంజంబలనుదోయమితతోషోన్నేపహరముగానొ
మహితగాంగేయధామస్ఫూర్తిజెలఁగదోయచ్యుతోగ్రాకారహదిగాదొ
సీప్రతాపంబుదనవలెనిభితలతమము । నడఁచఁగానొదొతానెలయదుగ్గదెంచు
గుంటిసారధితోనల్లకుముదస్తైరి । నరసుతాటోపయోబయనరసభూప, ౧౮౦
అనుమానము—

క॥ భువిసాధనసంపదచే । నవిరళవిస్ఫూర్తిసాధ్యమనుమేయముగా
వివిధశ్లేషవికేస్తా । ద్యవియతమనుమానమయ్యెనిదియెట్లున్నె, ౧౮౧

సీ॥ కమలాక్షుండిమేటిగాఁబోలుఁగాకున్నఁగిరములంఖచక్రములుగలవె
కమలారియారాజుగాఁబోలుఁగాకున్న సకలకలావిలాసములుగలవె
కమలాపుండ్రప్రోడగాఁబోలుఁగాకున్ననదిగతమండలవ్యాప్తిగలదె
కసులజుండిసావ్రిగాఁబోలుఁగాకున్నజతురాననవచక్రస్త్రిగలదె
యనుచుఁగొనియాడుదురునిన్నునంగవంగ । మాళవావంతిగౌళనేపాళచోళ
కుసురుకురుప్రాండ్యశివముఖిక్షోణిపతులు । నరసుతాటోపయోబయనరసభూప,

కావ్యలింగము—

క॥ చేతువువాక్యార్థంబై । యాతతవిస్ఫూర్తితోఁబదార్థంబున్ననై
భౌతిగనఁగావ్యలింగం । శైతగుసత్ప్రతులయందునదియెట్లున్నె, ౧౮౩

వాక్యార్థపేక్షకము—

పు॥ అరుదైప్రాల్పగుప్తోవిరాజునరసంహయన్నయస్తాక్షుఁ
వరమ. ప్రబంధియెల్లకాలము నరుల్వాక్రవ్వించిచుఁబో
కరులాంజోళికలన్విమువ్విభవమల్గామంబులక్ష్యజ్వలం
బరముల్సొమ్ములుపల్లకీర్తినిజయప్రారంభసంరంభముల్,
షడ్వాక్రపేధుకము— ౧౮౪

క॥ గురునఖదళితప్రభిమా । కరిచిత్రితచిత్రగళితఘనమణిషా
షరతోషయతముతైసి । యరిపురములఁగినుకమానుహరులున్పసింహ, ౧౮౫

ఆర్థాంతరన్యాసము —

గీ॥ మహావిశేషంబుచేత సామాన్యమునుబ్ర | సక్తసామాన్యమునవిశేషమునమర్థి

తముగనర్థాంతరన్యాసమమరుచుండు | నెలమిరెండువిధంబులైయెట్లటన్న ౧౮౬

విశేషసమర్థితసామాన్యార్థాంతరన్యాసము —

క॥ విమలాత్మకడెచటనుండిన | విమలుండగునెట్లటన్నవినుముసురాగో

రమువలెఁగిరింపియునీయశ | మమలస్థిసీగాదెయోబయప్రభునరసా, ౧౮౭

సామాన్యసమర్థితవిశేషార్థాంతరన్యాసము —

చ॥ లలినిధిరాజకన్యకనుసన్నమెలంగుచునుండుచాణియుక

మెలంగునుచూటలోననెలమింజెయిసన్నజరించుఁగీతికానీ

లలితభుకోపగోహాననిచాసముమానదుధాత్రిసద్గుణో

జ్జ్వలనరసింహమంత్రబలవంతులకింతలుఁకొట్టటప్రకృ, ౧౮౮

యధాసంఖ్యము —

క॥ సమముగనేరరుభుండా | గమలుద్విష్టంబులయ్యెదగనాపన్యా

యమునససూద్విష్టములై | యమయధాసంఖ్యమయ్యెనసయెట్లన్నక, ౧౮౯

చ॥ పరకరుణాధరాభరణక్షైభవసద్గుణబుద్ధిచాతురీ

పరమవిభృత్యైపావనవిభాబలధైర్యవిప్రబంధులక

వరుసహరింగిరింగళవార్నిధిగీర్నిదిహాలిఁగీలినా

కరిఁగిరిగెల్తువారతిజగన్నుతశ్రీనరసింహధూవరా, ౧౯౦

ఆర్థాపత్తి —

క॥ వరుసనాకానాకవస్తుభు | గిరికొనవస్తవంతరంబుకిముతన్యా

స్ఫురితవైచమచేరంగ | ధరసర్థాపత్తియయ్యెదగనెట్లన్నక, ౧౯౧

సీ॥ అమరశైలముచిన్నమంతగాఁగలపోసియీశాచలముదారమెత్తుజేసి

వెలయమంథానాద్రివేల్లతోఁజెకలింపిమైనాకమల్లిలోత్రుగ్గజేసి

యమపమానధ్యునిధ్యస్ఫూర్తినిలఁబ్రామిమలయాగమన్వీకివెలియెనర్చి

యలకానింపగిరికింధ్రాన్వేషమొనరించులగుబృలికింతవడఁగుగూర్చి

యడరున్నదైర్యమనినచోనపరగిరులు | సాటిరావనిమఱివేఱచాటనెల

.. పోచిరాజాన్వయాంభోధి పూర్ణచంద్ర | వైరిగజసింహయోజయనారసింహ.

పరిసంఖ్య —

క॥ తలఁపఁగనొకటియనేక | స్థలములసంబంధసంగతంబగునెడలం

బలిమినొకయెడనెనిలుపుట | వెలయంబరిసంఖ్యయగుచువినునెట్లన్నక, ౧౯౩

సీ॥ అందమై త్రిభువనానందమై జితకుండబృందమైన భ్రమనచరమునెద్ది
 పొంకమై పృథరక్తపంకమైన మరనిశ్శంకమైన సురింకజాలునెద్ది
 తోరమై దానైకధీరమై సజ్జనాధారమై ధారుణింబనరునెద్ది
 తండమై చండిమాఖండమై సంభృతా జాంక్షమై పండిమై రునెద్ది
 వినుము సీతీకానీభుజాన్వితకృపాణి । నీకరమునీరువియకాని సౌఖ్యం గాదు
 విధుపొడుపుగాను పవిగాదు పేల్చుచూనుగాదు । రవిబింబమోఽపహాకాంక్షచరస,

ఉత్తరము—

క॥ ఎత్తెనున్నేయంచొ । నుత్తరమునఁ బ్రశ్నమదియును త్తరముపైస
 స్సోత్తమయి పొచ్చునెత్తె । నత్తెనుత్తరము సెగడునదియెట్లున్నెకా, ౧౦౫.

ఉత్తరోన్నేయప్రశ్నోత్తరము—

సీ॥ అలరారుపూడిరయనితలంపితిఁగాని యుబలనీతనుచల్లి యగుటయెఱుంగ
 నాలోలపల్లవంబునిభ్రమించితిఁగాని చెలువనీచేసన్నసేయుటెఱుంగ
 నలిదాల్చికాజాతమనుచుంజూచితిఁగాని సువతినిదికురములైదరుటెఱుంగ
 నలకొకిలాలాపమనుచునుండితిఁగాని పడఁచినెలఁగెత్తిచలకుటెఱుంగ
 నలుకచాలింపుమనుచునీయహితృపతి । తావకోద్భటధాటికిఁగల్గిల్లి
 యడవులకునేగికులకాంతనాదరించు । నరసతాటోపయోగయనర్థమభూప,

ప్రశ్నోత్తరమాలికోత్తరము—

ఉ॥ ఎవ్వఁడుచేపతాగురుండహినశయోనుండవక్రవిక్రముం
 డెవ్వఁడురామభద్రుఁడును సీచలయైకభరణభరంభరుం
 డెవ్వఁడుభోగిభరణగదేవిజ్యంభితవానదిడితుం
 డెవ్వఁడుపొచిరాజనరసేంద్రుఁడెవార్థిచరితమేదిసెకా,

౧౦౬.

వికల్పము—

క॥ సమబలయుతవస్తువులకు । నమితవికల్పంబొనర్పచనభూలంకా
 రమతజ్జలమతముననది । యమరువికల్పంబునంగనదియెట్లున్నెకా,

౧౦౭.

సీ॥ అలఘుకాంచనమయస్థలనివాసముమేలొ కాంచనస్థరవాసకలనమేలొ
 పుండరీకంబులదండనుండుటమేలొ పుండరీకంబులదండమేలొ
 మహనీయవాహినీ మధ్యసాస్థితమేలొ వాహినీస్వరమధ్యవస్థితమేలొ
 మహిషసహవాసవిహరణ బులుమేలొ మహిషసహవాసమహిమమేలొ
 శైలకటకాక్రయంబులుమేలొయతని । యంఘ్రికటకాక్రయముమేలొయదిపులా
 యనుచునీకాత్రపులమంతలనునయింతు । రరిజయాటోపతొరగంటినరభూప.

సమచ్చయము—

క॥ మిగులగుణక్రియలెయ్యెడ । యగపత్నా త్రంబులుగ సమచ్చయముకృతిం
బాగడఁదగుకొద్దివిధంబై । యగశీతకవివినుతమగుచునదియెట్లున్నకొ, ౨౦౦౩
గుణసమచ్చయము—

క॥ సరసిహాశార్యశోభా । స్ఫురణంబునజగములెల్ల! శోణములయ్యెకా
బరచోజవదనవితలులు । హరినీలనిభంబులయ్యెననవరతంబుకొ, ౨౦౦౪

క్రియాసమచ్చయము—

చ॥ ఆలకలునుట్టి మట్టిబిఱునాంబరబు బ్రీకిగిట్టికిట్టిగు
బ్బులుగతఁబట్టి పట్టికరపల్లవముల్నులిపెట్టి పెట్టియం
జెలువగుతారహరములుబిఱుల్నుపెట్టునసంహసీద్విష
లనవనాలిశేగవిట తక్షణలత్యములై నహజముల్, ౨౦౦౫

ద్వితీయసమచ్చయము—

క॥ పాయకఖలేకపోత । న్యాయముననేకకారణములొకకార్యం
జేయెడసాధింపఁగనుత । మైయచర సమచ్చయాఖ్యమగునెట్లున్నకొ, ౨౦౦౬

క॥ హరతయునుధీరతయును । దారతయుగభీరతయునుధార్మికతయునీ
కారణజన్మస్ఫురదవ । తారముసూచించెనోబృహదశిపునరసా, ౨౦౦౭

సమాధి—

క॥ కారణమొక్కటికార్యము । ధారుణిసాధింపఁగాకతాళనయమునం
గారణమువేటొకటిరా । నారూఢిసమాదియయ్యెనదియెట్లున్నకొ, ౨౦౦౮

చ॥ అనిమొనశ్రీవృసింహ వసుదాభిరుతీవ్రచమూ సమాహముం
గనుఁగొనియగ్భృతఁబొదవఖానవజీరులువేల్లెనోళ్లకుం
జొనుపఁగఁగాకతాళనయశోభఁదదీయ ముఖాంగుళీనివే
శచులుసాణరక్షణ విచారభూతి ములయ్యెవారికికొ, ౨౦౦౯

భావకము—

క॥ క్షీతిలోనసంతమనా । గతమునుబ్రత్యక్షమువలెఁగనుపట్టుటన
చ్చతనిరువమూర్ధకభనం । ఒత్తియముగభావికాఖ్యమగునెట్లున్నకొ, ౨౦౧౦

చ॥ వరచల్గావిభవంబుదప్తభుజగద్రాతంబుగా సింహుల
గురుపహద్వితయంబుగాఁగనరస షోణీశ్వరారూఢమా

తుగ్గో త్సంజమునీందిరాహృదయసాధుదాబ్దు ప్రత్యక్షబం
ధురపక్షింద్రునిలిలదాచునహితప్రోమంబుగ్గోమంబుగ్గో,

౨౦౮.

ప్రత్యసేకము—

క॥ పగవాడనునమధుఁడుగా ! కుగఁటిమివెసనతనిమీఁద మార్కొనశిలనా
శగవానిహితులనొంచుట ! యగుఁగృతులం బ్రత్యసేక మదియెట్లున్నె, ౨౦౯.

క॥ నీదురవగాహతౌర్యము ! భద్రింపఁగతేకవిమతపృథికితుడనిక
భద్రించుననిహాహువ ! క్లేదురభయదప్రతాపమితునిమిత్రునిక, ౨౧౦

వ్యాఘాతము—

క॥ ఒకఁడొకటిచేతనొకపని ! యకలరికతఁజేయ నాని నాహేతువుచే
శొకఁడుమఱిచేతచేయఁగఁ ! యకటవ్యాఘాతమెన్నఁబడు నెట్లున్నె, ౨౧౧.

క॥ కాణీవబాంధవుఁడనిది ! తేజముననొనర్చుఁదిజగతీతాపమున
వ్యాజవిరాజితతేజో ! రాజిన్వరియింతువోబరాజన్మనఁహా, ౨౧౨.

పర్యాయము—

క॥ ఏకాద్యంబరయన ! నేకాధారంబులందు నిరవైక్రమముం
జేకొనఁబర్యాయంబును ! వాకవిసంస్తుత్యమయ్యెనదియెట్లున్నె, ౨౧౩.

శీ॥ కందర్పహరునందుఁ గనువిప్పుఁగానేర్చి శరవణోద్భవునందు శక్తియెఱిగి
రామునందచలాంబరముగట్టుఁగానేర్చి జలధిలంఘనునందు జంగయెఱిగి
ఘటజనందుభయశత్రుములఁబొర్లఁగనేర్చి పెనద్రొణియెడఁబాలు వేడనెఱిగి
మొగిప్పకోదరునందు ముప్పిఘానఁగనేర్చి విజయనియెడఁగణక వేధయెఱిగి
యనుదినంబును నభివృద్ధిదనరుకౌర్య ! శిశువుభవదీయదోస్తుభజృంభమాణ
ఖురళిఁగొన్నేయచాలనస్ఫురణమెఱిగె ! వైరిగజసింహయోబయనారసింహ.

సూక్ష్మము—

క॥ ఈక్షితిఁ దలపోయనసం ! లక్షితసూక్ష్మార్థకాశల ప్రకటనవై
చక్షణ్యముసూక్ష్మంబగు ! నక్షిణకవిప్రశస్తమదియెట్లున్నె, ౨౧౪.

ఉ॥ ప్రాణమువంటినాకునిజభావముదాపఁగఁ జెల్లువచ్చునీ
ప్రాణవిధుంబ్రహ్మాతగుణ బంధురుఁడెల్వఁగదచ్చుయించువి
న్నాణముగానభిజనులునల్లడలంగదియంగనైకత
క్షోణియరంబుమీఁదనఖసూచికసేచ్చెన్ననిహాహువరా,

౨౧౫.

జీవాత్తము—

క॥ విశ్వోన్నతమైచలఁగెడు | నైశ్వర్యముగలుగువస్తువభినుతీసేయకా
శాశ్వతమగుచుదాత్తము | విశ్వంభర లోనఁజూల్చు వినుమెట్లన్నక, ౨౧౮,

మ॥ నృపులర్పించినజేడెల్లాడ్చివైలికిన్నేర్పొప్పఁగొప్పగా
సెపుడుంజిల్లినముగ్గుముతైములుధాత్రీశాఁగదస్వర్ణచూ
ర్ణపుండ్రోపుల్లగునీగృహంగణములం దాదాద్రిధాత్రీధరా
ధివముల్ స్వవ్యయభీతినిగొలుచురితికా క్రీస్తునిహంధిపా, ౨౧౯,

పరివృత్తి—

క॥ సమమిచ్చిసమముగొనన | లృమునిచ్చియనల్యముగొనఁగావినపన
లృమునిచ్చియల్పముగొన | నమరుంబరివృత్తితివిధమైయెట్లన్నక, ౨౧౯,

సమపరివృత్తి—

క॥ శ్రుతివృద్ధయరత్నభూమా ! కృతులుకృతులీతునొనఁగి కృతులునృసింహ
క్షితివరసీదేఁగాంతురు | శ్రుతివృద్ధయాభరణములువిశోభితలిలకా, ౨౨౦,

అధికదానాల్యాదానపరివృత్తి—

క॥ నరసింహనీదువైరులు | కరిసింహులులాయభల్లగవయాశివరం
పరమభద్రమగృహములొనఁగుచు | వరుసభజింతురుదదీయవనమందీరఘల్,

అల్పదానాధికాదానపరివృత్తి—

క॥ నరతమప్రసీకరాసికి | నరియొసఁగినృసింహభూపయనుపమరంభా
పరిరంభ గుంభసంభ్రమ | భరితామరతామభప్రభావమఁజెండుకా, ౨౨౧,

కారణమాల—

క॥ ఇలను త్రోవోత్తరములకుఁ | బాలుపొందఁగఁబూర్వపూర్వజాలుపేతువువై
యలరఁగఁగారణమాలిక | యలుకరణరాజమయ్యెనదియెట్లన్నక, ౨౨౨,

మ॥ హరిపాదాంబుజపూజనాభిరతిచేనైశ్వర్యమైశ్వర్యచా
తురిచేనజ్జనరతులుబుసుజనస్తోమావసూర్తిచే
జరపుణ్యంబులు పుణ్యవాసలచేఁజెన్నందుసత్కర్తయు
న్నరసింహుధిపనీకపొల్చు బుధసంతానైఁకంతామతీ, ౨౨౩,

ఏకాదశి—

క॥ ధరఁబూర్వపూర్వమునకు | త్రోవోత్తరముక్రమసమగ్రతవిశేషముమై
పరఁగిననేకావళియన | నరుదగుసత్కృతులయందునదియెట్లన్నక, ౨౨౪,

క॥ అవనిధవాస్థానంబులు ! కవియుతములుకవులురచిత కావ్యలుకావ్య
వ్యవహరములమితభవ ! నవనవగుణభూషితములు నరసింహస్వవా, ౨౨౬
మాదిభకము—

క॥ మహాబూర్వపూర్వమునకుకా ! రహిమీటంగను త్రోవోత్తరమురవ్యగుణా
వహముగమాదిపక ! మహానవిఖ్యాతించెందునదియెట్లన్నకా, ౨౨౭

క॥ గురుచాపముచేతరచిత ! శరతితిచేత్రుశరముశ్రుతిరముచే
రధరచేనిగాహాపు ! పరిభ్రంబయ్యెనోబపార్థిపురగస్సా, ౨౨౮
సారము—

క॥ నిరసధికముత్తరోత్తర ! నిరవోత్కర్షంబుదెలుపనిభిలకృతులయం
దరుడైతగుసారాలం ! కరణముకవివినుతమగుచుంగడునెట్లన్నకా, ౨౨౯

శీ॥ స్థావరజంగమాధారము త్రిజగంబులజగంబులజాండములంజెలంగు
నాడుకాండములుండుమరియోమకూపమందాశౌరియమభోగిపైశయించు
సాభాగిజలధిరోకావాసముందునా కదలికుంభజాచులరంబుంజెంద
నాకుంభజాండమింగితేకభిద్యోతాభుండానింగిబరియెయతిశయిల్లు
సియభావత్కృతమీణనితచతుర ! చతురధిమేఘలావృతతీర్థధరణ
చతులఘభద్రుడదండితోత్కటమదారి ! శీరపరినారయోబభూవిభున్మసింహ.

క॥ రసవత్ప్రియముబూజా ! స్వీసమాహితములునునివతివివరింపంగలే
దసమరసప్రకరణమున ! రసభానాన్యపనిబద్ధ రసములుగానకా, ౨౩౦

శీ॥ సొమ్ములుసొమ్ములుంగలయు సొంపులుపుట్టెడు రీతిగాన్యజా
లమ్ములయంజలంకృతులలంకృతులుంగలయంగశోభమై
నిమ్మహింబాల్భద్రదష్టుటనమెన్నికతోచిలతంచల్లాచిరా
పమ్మనందాబునీచెనయభావించగున్వివిధత్వ మొందుచుకా, ౨౩౧

క॥ తిలతంచులరూపమ్మన ! నలరుస్సంస్కృష్ట సరోరాఖ్యముసాగ్ని
లిలనేకమయినకైవడిం ! దెలుపుదత్సంకరంబుత్రివిధముకృతులకా, ౨౩౨

శీ॥ ఎనయనంగాంగిభావంబుశ్చేనవాచ ! కానుబంధంబునచేమామనగిసిల్లు
జోలుచుసంస్కృష్టిసంకరంబులకువరుస ! లక్ష్మములనేర్పరించెదలతితభజితి, ౨౩౩
సంస్కృష్టి—

క॥ హరిదబబూకులగిరికుచ ! వరచందనరచములగుభవత్ప్రీతిరుచుల్
నిరవద్యసుఖాంభోధి ! స్ఫురణంబువహించెనోబభూవరుససా, ౨౩౪

- క॥ నారీవలూచందనమయి । యరుదగుననురూపకంబునమృతాంభోది
స్మరణంబుచాత్సేసనియెడి । సరసనిదర్శనయంతాల్పసంస్కృష్టియ ౨౩౬.
- అంగంగి వాటి సుకరము—
- క॥ అసిజహ్వభయదండై । యగమహాబలివిశేషహరియునైయి
వ్యసభావవద్భుజదండము । పాసంగున్నణిమాడ్కినోబధునిరుసరిసా, ౨౩౭.
- క॥ అసిజహ్వభయనురూపక । మసమహాబలివిశేషహరియైవం
దెసంగుభణిమాడ్కిభుజమను । చెననంగంగిత్వమొందెచెలియగుపనుతోకా,
ఏకవాచకాను ప్రవేశ సుకరము—
- క॥ విశ్వామిత్రమదానహ । శాశ్వతసౌభాగ్యమగుచు సతతోన్నతమై
విశ్వసుతిశ్రేష్ఠసీమామ । హీశ్వరసియసివసేష్ఠు నీడనుబాల్చుకా, ౨౩౮.
- క॥ సేవాలువసిన్దునివతే । నేవేళఁజెలంగునన్నవేకపదవిశే
షాచిర్యూతములగుచుకా । శ్రీజెలయకొల్లేపముపనుచెలంగునుబాల్చుకా, ౨౩౯.
- సందేహసుకరము—
- క॥ పాకారిజురగరాకా । కోకారికళానుకారికోమలరుచియై
యేకాలమురంజిల్లును । నీకీర్తిమరాళియొబన్మపునరసింహా, ౨౪౦.
- క॥ ఇలంగీర్తిహంసియనుచో । సలలితగతిహంసివంటి సత్కీర్తియొకా
కిలంగీర్తియనెడిహంసియి । తెలియదుపనురూపకంబు తేటగనిచటకా, ౨౪౧.
- క॥ ఈరితింగొన్నియలు । కారములేర్పటిచినాండంగడమదడమనే
నేరకవర్జించుటగా । దారయచిస్తారభీతినాపాదంపకా, ౨౪౨.
- శా॥ మక్తామండుపపండువాభయదదోర్నావత్కృతాటిమహా
మక్తారప్రతిరద్ధభూభువన హిందూరాజ్యసంస్థాపనా
ప్రాప్త్యర్హితకులొత్థితభవపటప్రాయప్రసర్పద్యుత
స్సృక్త్యర్హితకర్తవ్యకంక్షనమస్యాజాలకోలాహలా, ౨౪౩.
- క॥ సాహిత్యభోజభూజన । సాహిత్యనిదానదానసంతానమహా
బాహాపదానవాహా । రోహణిచేవంతలలితరూపజయంతా, ౨౪౪.
- వర్గపంచకరహితగుగ్ధిపృత్రము
హారహీరసారసారిహారతైలవాహా
ద్విరహహీహారశేషవేషహానలాలస

శ్రీరసోరుయాశ సాంకుశీలతైరివీరసం
హరసారశౌర్యసూర్యహర్యవార్యసాహ

గ ద్య ము,

ఇది శ్రీహనుమత్స- 'లబ్ధకవితాసారసారస్వతాలంకారనిరంకుశ
ప్రతిభా' ధ పతనరచనాధురంధర ప్రబంధాంక

సుప్రత తిమ్మరాజపాత్రోసకలభాషా

నావధాన శారదామూర్తి మూర్తిప్రణీతం

నరసభూపాలీయంబనంబద్రాజనామధేయాం

కితంబైపొల్చు కావ్యాలంకార సంగ్రహంబును

మహాప్రబంధంబునం దర్శాలంకార విభా

గంబును సంకర సంస్కృష్టి నిర్ణయంబు

నన్నది సర్వంబును

బం చ మా శ్వాస ము

సంపూర్ణ ము.

—o—

త్రి

